

คู่มือ สิทธิมนุษยชนศึกษา สำหรับประชาชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

คู่มือสิทธิมนุษยชนศึกษาสำหรับประชาชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ISBN 978-616-7213-51-4

ปีที่พิมพ์ 2558

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์อมรฯ พงศาพิชณ์ นายไพบุลย์ วราหะไพฑูรย์
นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ นายชาติชาย สุทธิกลม
นายสมชาย หอมลออ นายมูฮัมหมัดซาคี เจ๊ะหะ
นางอังคณา นีละไพจิตร นายอับดุลอาซีซ ตาเดอินทร์
นางสาวพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ นายสิทธิพงษ์ จันทรวโรจน์
นายปิยะ กิจถาวร นางสาวพุทธณี กางกั้น
นายประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ

คณะผู้จัดทำ ดร. มะรอนิง สาแลมิง นายมัสลัน มาหะมะ
นายอับดุลสุโก ดินอะ (อัสตาซอับดุลอะซีส บิน ซาฟิอีย์)
นายหมัดเฟาซี รูบามา ผศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี

บรรณาธิการ นายโชคชัย วงษ์ธานี นางสาวนงเยาว์ ออบสุวรรณ
นายภพธรรม สุนันธรรม นางสาวเจษฎา ไชยคุปต์

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 6 และ 7 ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3900 โทรสาร 0 2143 9576
สายด่วนร้องเรียน 1377 อีเมล : help@nhrc.or.th
ข้อมูลเพิ่มเติม www.nhrc.or.th

พิมพ์ที่ บริษัท วงศ์ธนวัธ กราฟฟิค จำกัด
78 หมู่ 5 ตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11130
โทรศัพท์ 08 1696 3042

คู่มือ

สิทธิมนุษยชนศึกษา สำหรับประชาชน ในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สารจากประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสี่อำเภอของจังหวัดสงขลา ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการเลือกปฏิบัติ อันเนื่องมาจากการไม่เคารพในความแตกต่าง การปฏิเสธความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เป็นปัญหาที่ฝังรากลึกในสังคมไทย การละเมิดสิทธิมนุษยชนมีสาเหตุมาจากอคติทางชาติพันธุ์ การแบ่งแยกผู้คนออกตามกลุ่มศาสนา กลุ่มความเชื่อบางส่วนมีสาเหตุมาจากการเลือกปฏิบัติ ทั้งจากฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐและจากฝ่ายผู้ก่อการ ที่ใช้ความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนาเป็นประเด็นในการจุดประเด็นความขัดแย้ง สร้างรอยปริแยกทางสังคม จนก่อให้เกิดการเรียกร้องหาความเป็นธรรม ความยุติธรรม ความเสมอภาคและความเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นในด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม ทั้งที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่ หรือการเลือกปฏิบัติโดยนโยบาย กฎหมายระเบียบและขั้นตอนการปฏิบัติ การที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐใช้มาตรการแข็งกร้าวปิดล้อมจับกุมชาวบ้านและผู้ต้องสงสัยแบบ “เหมารวม” ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกและสัมผัสถึงการได้รับความไม่เป็นธรรม

สำหรับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย องค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนที่แพร่หลายในหลายประเทศทั่วโลก นับว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ยังไม่มี การเรียนการสอน การเผยแพร่และพัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าว

จึงเป็นการจุดประกายและสร้างพื้นที่ทางวิชาการด้าน “สิทธิมนุษยชน” แก่สังคม อันจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ถกเถียง ปรึกษาหารือ ทำความเข้าใจ และแสดงความเห็นอย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับปัญหาการละเมิดและการปกป้องสิทธิมนุษยชน

สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบริบทที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อการพิทักษ์และปกป้องสิทธิมนุษยชน สร้างความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสิทธิด้านต่างๆ รวมถึงการเข้าถึงและใช้กระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิผลในทางปฏิบัติและช่วยเหลือในการแก้ไขเยียวยา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยคณะอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เล็งเห็นความสำคัญในการให้ความรู้ในประเด็นดังกล่าว จึงเห็นควรให้มีการจัดทำ **“คู่มือสิทธิมนุษยชนศึกษาสำหรับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”** เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาและเผยแพร่ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อภาคประชาชน ภาควิชาการ ภาคราชการ ตลอดจนนักศึกษา หน่วยงาน ประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ทั้งชาวไทยพุทธ และชาวมุสลิม ที่จะได้รับทราบเนื้อหา เจตนารมณ์และความหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมทั้งเข้าใจขั้นตอนและวิธีการร้องเรียนหากถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ จะได้จัดพิมพ์เป็นฉบับภาษายาวี สำนวนปัตตานี อีกเล่มหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการลดอุปสรรคประการสำคัญในด้านภาษาและสร้างความเข้าใจต่อความรู้ ความหมายและขั้นตอนในการร้องเรียน

หากถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเป็นคู่มือที่สร้างความเข้าใจและให้การยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ความไม่สงบ อันจะนำไปสู่การสร้างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน โดยส่งเสริมการเข้าถึงหลักสิทธิมนุษยชนและมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาด้วยสันติวิธี การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นวิถีทางหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะนำความสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างแท้จริง

ศาสตราจารย์อมรา พงศาพิชญ์

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำนำ

ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง ทั้งสิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในที่อยู่อาศัย ฯลฯ ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน มีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก ผู้ได้รับผลกระทบมีทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ก่อการและประชาชนในพื้นที่ ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม

คณะกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตระหนักดีว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ ปัญหาการไม่เคารพในความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และประชาชนในพื้นที่ยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาและหลักการของ “สิทธิมนุษยชน” น้อยมาก เพราะเข้าใจว่าเป็นเครื่องมือของชาติตะวันตกและไม่ทราบว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักการในศาสนาอิสลามที่ตนนับถือหรือไม่ รวมทั้งไม่รู้ช่องทางในการร้องเรียนและการแก้ไขปัญหาหากถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

ในการนี้ คณะกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้จัดทำ **“คู่มือสิทธิมนุษยชนศึกษาสำหรับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”** ขึ้น เพื่อเป็นการทำความเข้าใจหลักการสิทธิมนุษยชนสากล และหลักสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลาม โดยเนื้อหาประกอบด้วย

ส่วนที่ 1

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR)
- ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Cairo Declaration of Human Rights)

ส่วนที่ 2 บทความทางวิชาการจากนักวิชาการมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

1. รากฐานคำสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลาม
โดย ดร. มะรอนิง สาแลมิง
2. อิสลามกับสิทธิมนุษยชนในโลกปัจจุบัน
โดย อาจารย์มัสลัน มาหะมะ
3. บางประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและอิสลาม
โดย อาจารย์อับดุลสุโก ดินอะ
4. สิทธิมนุษยชนในอิสลามที่ปรากฏอยู่ในธรรมนูญมะดีนะฮ์
กับการรับรองสิทธิเสรีภาพ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วย
สิทธิมนุษยชน พ.ศ.2491 (ค.ศ.1948)
โดย นายหมัดเฟาซี รูบามา
5. อิสลามกับสิทธิของผู้หญิงและความเสมอภาคระหว่าง
เพศ
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี

นอกจากนี้ ในภาคผนวกยังได้อธิบายถึงช่องทางการร้องเรียน
ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน
พร้อมทั้งแบบฟอร์มที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติใคร่ขอขอบคุณ
อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ทุกท่านที่กรุณาให้คำปรึกษา นักวิชาการทุกท่านที่ได้
อนุญาตให้นำบทความทางวิชาการมาบรรจุอยู่ในคู่มือฉบับนี้ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง นายโชคชัย วงษ์ธานี ซึ่งกรุณาทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ
และฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการฯ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า “คู่มือ
สิทธิมนุษยชนศึกษาสำหรับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”
จะเป็นประโยชน์สำหรับนักวิชาการ ผู้นำศาสนา นักศึกษา เจ้าหน้าที่รัฐ
และประชาชนทั่วไปในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะได้จัดพิมพ์คู่มือที่เป็นฉบับภาษายาวี จำนวน
ปัตตานีแยกไว้ต่างหากอีก 1 เล่ม ด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สิงหาคม 2558

บทบรรณาธิการ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา การเกิดขึ้นของรายการ “สิทธิวิวาทะ” ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ Thai PBS นับเป็นรายการโทรทัศน์ที่นับได้ว่าก่อให้เกิดการเรียนรู้แนวคิดด้าน “สิทธิมนุษยชน” และ “สิทธิมนุษยชนศึกษา” ที่ส่งเสริมและสร้างกระบวนการพูดคุย ถกเถียงปรึกษาหารือในเรื่อง “สิทธิ” ในแง่มุมต่างๆ ของคนในพื้นที่ปาตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความน่าสนใจอยู่ที่การตั้งข้อหวัข้อ/ข้อตอนต่างๆ ที่นำมาวิวาทะกัน อาทิ “ประชาหารือ สูการสร้างสันติภาพ” “อยู่กับความแตกต่าง.. อย่างสันติ” “อัญญา...ศรัทธาที่ต้องแลก” “ทวิภาษา : อัตลักษณ์ไทยเสียไปหรือไม่” “นิติวิทยาศาสตร์ในพระคณะอิสลาม” “ศิลปะวัฒนธรรมกับสันติภาพ” และ ข้อตอน “กฎหมายพิเศษ...สำหรับใคร” ซึ่งเป็นข้อหวัข้อในการวิวาทะที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ที่อยู่ในฐานะเหยื่อความรุนแรง ทนายความผู้รักษากฎหมายและผู้มีหน้าที่สร้างสันติภาพจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกี่ยวกับการบังคับใช้และการอำนวยความยุติธรรม ก่อให้เกิดมุมมองต่อปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากการใช้กฎหมายพิเศษในหลากหลายมิติ หรืออีกตอนที่ว่าด้วย “ความมั่นคงแห่งรัฐ กับความมั่นคงของมนุษย์อะไรต้องมาก่อน ?” เป็นการวิวาทะถึงเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการเปิดพื้นที่ให้มีการทำความเข้าใจและถกเถียงอย่างสร้างสรรค์ถึงเหตุผลต่างๆ ที่รัฐจำต้องใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น กฎหมายพิเศษ แต่ในมุมมองกลับกันก็ถูกมองว่ากฎหมายดังกล่าวสร้างปัญหา จำกัดสิทธิและก่อให้เกิดความไม่มั่นคงแก่ประชาชนได้เช่นเดียวกัน นับว่าเป็นความก้าวหน้าของคนในพื้นที่ปาตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างยิ่ง ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ แต่ยังมีพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสาร

แลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างกัน อีกทั้งประเด็นการพูดคุยเหล่านี้มีค่อยปรากฏให้เกิดการถกเถียงและแลกเปลี่ยนในที่สาธารณะมากขึ้นในพื้นที่ปาดานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงเวลาที่ผ่านมา

จากการวิวาทะในหลากหลายหัวข้อดังกล่าวก่อให้เกิดการสร้างคน สร้างความรู้และเพิ่มมุมมองใหม่ในการพูดคุยกันในเรื่องสิทธิของตนเอง สิทธิชุมชน สิทธิท้องถิ่นของคนในพื้นที่ เกิดความสนใจในหมู่คนรุ่นใหม่ นักศึกษา ปัญญาชน นักกิจกรรมและภาคประชาสังคมในพื้นที่หันมาร่วมกันทำงานในด้านสิทธิและการอำนวยความสะดวกธรรม ทำให้ประเด็นเรื่องสิทธิของตนเอง สิทธิท้องถิ่นได้รับการหยิบยก ถูกนำมาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในสังคมใหญ่ และเกิดการพัฒนา แก้ไขปัญหา สร้างความเข้าใจ ก่อให้เกิดการริเริ่มในการแสวงหาหนทาง วิธีการในการสร้างแนวทางคุ้มครอง ปกป้อง พิทักษ์สิทธิและอำนวยความสะดวกธรรมแก่คนในพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนึ่งในการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เลือกใช้การวิวาทะอย่างสันติวิธี นับเป็นรายการโทรทัศน์ที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริม และให้การศึกษาแก่สาธารณะ และเป็นวิธีการสื่อสารสร้างความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนศึกษาแก่คนในพื้นที่

พื้นที่ปาดานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในอดีตผู้คนทั่วไปมักไม่คุ้นชิน และเปิดรับกับคำว่า “สิทธิมนุษยชน” มากนัก เนื่องจากเป็นแนวคิดใหม่ และเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่มีถูกมองว่าเป็นเครื่องมือของประเทศมหาอำนาจและชาติตะวันตก อีกทั้งขาดการศึกษาเปรียบเทียบว่าแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักศาสนาซึ่งคนพื้นที่นับถืออยู่ก่อนแล้วหรือไม่ อย่างไรก็ตามกระทั้งปัญญาชนชาวมลายูมุสลิม ยังเกิดการตั้งคำถามว่า “สิทธิมนุษยชน” ในภาษามลายูถิ่นปาดานีมีศัพท์บัญญัตินี้อยู่ก่อนแล้วหรือไม่ ถ้ามีหรือต้องบัญญัติใหม่เราจะเรียก “สิทธิมนุษยชน” ศัพท์คำนี้ในภาษามลายูว่าอย่างไร

สิทธิมนุษยชน /Human Rights /Hak Asasi Manusia

ในฐานะแนวคิดที่ “ถูกนำเข้า” ทั้งในกรณีของประเทศไทย ที่หลักการ/ปฏิญญาที่ถูกนำมาปรับใช้ในสังคมประเทศ หลังปี พ.ศ. 2542 เมื่อรัฐบาลออกพระราชบัญญัติให้มีผลในทางกฎหมายและที่ปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ แนวคิด เรื่อง “สิทธิมนุษยชน” ถูกนำมากล่าวถึงอย่างแพร่หลายมากขึ้นภายหลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ หลังปี พ.ศ. 2547 จึงถูกคำถามถึงประโยชน์ ที่มาและเป้าประสงค์ของแนวคิดนี้ ซึ่งอาจต่างจากความสนใจของคนในสังคมไทยโดยภาพรวม แต่ในพื้นที่ปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในมุมมองของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นนั้น แนวคิด หลักการจะยึดหลักการศาสนาเป็นที่ตั้งและมีหลักศรัทธาในทางธรรมที่เชื่ออยู่ก่อนแล้วว่า ชะตากรรม ร่างกายและชีวิตมนุษย์ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของพระเจ้าเป็นเจ้า หากแต่ในศาสนาอิสลามมีบทบัญญัติที่กำกับและส่งเสริมเรื่องการปกป้องและดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยเช่นเดียวกัน

ประเทศมาเลเซีย เพื่อนบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่ปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับเป็นหนึ่งในประเทศมุสลิมที่เปิดรับและมีกระบวนการพัฒนาแนวคิดและขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) เป็นต้นมา ในภาคปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศได้รับการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ เกิดการขยายงานและองค์ความรู้ในทางวิชาการ และการขับเคลื่อนในสังคม กฎหมาย และการเมือง ในประเทศมาเลเซียมีการกล่าวถึงประเด็นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน ทั้งในสภาผู้แทนราษฎรและแวดวงวิชาการ ครอบคลุมประเด็นเรื่องเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการชุมนุม และการเคลื่อนไหว

เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพทางการเมือง สิทธิเด็ก สิทธิสตรี สิทธิผู้พิการ สิทธิของคนพื้นเมือง สิทธิของพนักงาน สิทธิของบุคคล ภายใต้การจับกุม สิทธิของบุคคล ในการพิจารณาคดี สิทธิของผู้ต้องขัง รวมทั้งเรื่องศาลอิสลาม และปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ การค้ามนุษย์ ขอบเขตการลงโทษ การถกเถียงทางการเมือง และการกลุ่มเคลื่อนไหว ด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งหมดล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงกับพันธกิจ ด้านการพัฒนา และปกป้องสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ และยังทำงาน เชื่อมโยงร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศด้วยเช่นเดียวกัน

ในกรณีของปาตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย จึงมีข้อท้าทาย อีกหลายด้านที่กำลังได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เกิดการผลักดัน สนับสนุน ส่งเสริมร่วมกันจากหลายภาคส่วน ทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กร พัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรภาควิชาการ ภายใต้การสนับสนุนของ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้สิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดหลัก ที่ประชาชนในพื้นที่ สามารถได้รับการปกป้อง ก่อให้เกิดการเคารพในศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคและมีสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเสมอกัน

คู่มือสิทธิมนุษยชนศึกษาสำหรับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดน ภาคใต้ เป็นหนึ่งในความพยายามร่วมกันของคณะอนุกรรมการปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้รับการ แต่งตั้งเป็นคณะทำงานหลักที่ขับเคลื่อนภารกิจงานด้านสิทธิมนุษยชน ภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยคณะทำงานได้เล็งเห็นความสำคัญในการริเริ่ม จัดให้มีสื่อ/คู่มือ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานมีพื้นฐาน ความรู้ หลักการ แนวคิด ทราบถึงอำนาจหน้าที่และกระบวนการ วิธีการ

ร้องเรียน ทราบรายละเอียดขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในการ
ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น โดยผู้อ่านสามารถเข้าถึงความรู้ดังกล่าวได้
ทั้งในภาคภาษาไทยและภาษามลายูอักษรยาวี สำนวนปัตตานี โดยคู่มือ
ฉบับนี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้ประกอบการปฏิบัติงานด้าน
สิทธิมนุษยชนในพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ อีกทั้งจะเป็นหนึ่งในเอกสาร
รวบรวมบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนศึกษา
ที่เชื่อมโยงเนื้อหา หลักการ/ปฏิกญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนำมา
เปรียบเทียบกับหลักการ/ปฏิกญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่มีฐานคิด
จากกลุ่มประเทศโลกอิสลาม ซึ่งนำงานเขียนและการค้นคว้าของนักวิชาการ
ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็น “คนใน” พื้นที่ เพื่อเป็นการลดช่องว่าง เสริมสร้าง
ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับชาวมุสลิมและสร้างกระบวนการ
เรียนรู้ในสาขาสหิทธิมนุษยชนศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้จะเพิ่ม
ศักยภาพการสื่อสาร สร้างความเข้าใจในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน
ร่วมกัน ระหว่างประชาชนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่รัฐตลอดจนผู้รับผิดชอบหลัก
ในการกิจดังกล่าว เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการคุ้มครอง ปกป้อง
พิทักษ์สิทธิและอำนวยความสะดวก สร้างสังคมสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่
ปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

โชคชัย วงษ์ตานี

คณะกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชน

ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
สารจากประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	ข
คำนำ	ค
บทบรรณาธิการ	จ
ส่วนที่ 1	
1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)	2
2. ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Cairo Declaration of Human Rights)	13
ส่วนที่ 2	
บทความทางวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา	
จากนักวิชาการมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	
1. รากฐานคำสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลาม โดย ดร. มะรอนิง สาแลมิง	25
2. อิสลามกับสิทธิมนุษยชนในโลกปัจจุบัน โดย อาจารย์มัสลัน มาหะมะ	57
3. บางประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและอิสลาม โดย อาจารย์อับดุลสุโก ดินอะ	67

4. สิทธิมนุษยชนในอิสลามที่ปรากฏอยู่ในธรรมนูญ
มะดีนะฮ์กับการรับรองสิทธิเสรีภาพ ตามปณิญาสาท
ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948)
โดย นายหมัดเฟาซี รุบามา 77
5. อิสลามกับสิทธิของผู้หญิงและความเสมอภาค
ระหว่างเพศ 89
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี

ภาคผนวก

- ภาพตราสัญลักษณ์ 125
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ความเป็นมาและอำนาจหน้าที่ 126
ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- การแต่งตั้งคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ 128
และพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงาน
ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
- วิธีการร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชน 131
และกระบวนการตรวจสอบ
- แบบสอบถามเท็จจริง 133
การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 1

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
(Universal Declaration of Human Rights : UDHR)
2. ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
(Cairo Declaration of Human Rights)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR)

เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ สมัยที่ 3 ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญานี้ในการประชุมดังกล่าว ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

คำปรารภ

ด้วยเหตุที่การยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิซึ่งเสมอกัน และไม่อาจโอนแก่กันได้ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษย์ เป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในพื้นที่

ด้วยเหตุที่การเหมินเฉย และการดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชน ได้ก่อให้เกิดการกระทำอันป่าเถื่อน โหดร้ายทารุณ ซึ่งได้กระทบกระเทือน มโนธรรมของมนุษยชาติอย่างรุนแรง และโดยเหตุที่ได้มีการประกาศปณิธาน อันสูงสุดของสามัญชนว่า ถึงวาระแห่งโลกแล้วที่มนุษย์จะมีเสรีภาพในการ พุดและในความเชื่อถือ รวมทั้งมีเสรีภาพจากความกลัวและความต้องการ

ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครอง โดยหลักนิติธรรม ถ้าไม่พึงประสงค์ให้มนุษย์ต้องถูกบีบบังคับให้หาทางออก อันเป็นหนทางสุดท้ายโดยการกบฏต่อพระราชและการกดขี่

ด้วยเหตุที่เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมพัฒนาการแห่ง ความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างชาติต่างๆ

ด้วยเหตุที่ประชาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตร ถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของบุคคล และในความเสมอภาคแห่งสิทธิของทั้งชายและหญิง และได้ตัดสินใจที่จะ ส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคม ตลอดจนมาตรฐานแห่งชีวิต ให้ที่ดีขึ้น ให้มีเสรีภาพมากขึ้น

ด้วยเหตุที่รัฐสมาชิกได้ปฏิญาณที่จะให้ได้มาซึ่งการส่งเสริม การเคารพ และการถือปฏิบัติสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างสากล โดยการ ร่วมมือกับสหประชาชาติ

ด้วยเหตุที่ความเข้าใจร่วมกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนี้ มีความสำคัญยิ่ง เพื่อให้ปฏิญญานี้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มเปี่ยม

ดังนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศให้ปฎิญาณสากลงว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งหลายและประชาชาติทั้งปวง ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้ปัจเจกบุคคลทุกผู้ทุกนาม และองค์กรของสังคมทุกหน่วย มีการระลึกเสมอถึงปฎิญาณนี้ พยายามสั่งสอนและให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการที่เจริญก้าวหน้าไปข้างหน้า ทั้งในและระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการถือปฏิบัติต่อสิทธิเหล่านั้นสากล และได้ผลทั้งในหมู่ประชาชนของรัฐสมาชิกเอง และในหมู่ประชาชนแห่งดินแดนที่อยู่ภายใต้ดูแลอาณานิคมของรัฐสมาชิก ดังกล่าว

ข้อ 1

มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญานของความเป็นพี่น้อง

ข้อ 2

บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฎิญาณนี้ ทั้งนี้ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติ หรือสังคม อันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด

นอกจากนี้ การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางศาสนา หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด

ข้อ 3

บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย

ข้อ 4

บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใดๆ มิได้ การเป็นทาสและการค้าทาสจะมิได้ในทุกรูปแบบ

ข้อ 5

บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงทัณฑ์ ซึ่งทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือหยามเกียรติมิได้

ข้อ 6

ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ใด

ข้อ 7

ทุกคนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใดๆ และจากการยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 8

บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศาลซึ่งมีอำนาจแห่งชาติ เนื่องจากการกระทำใดๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนเองได้รับตามรัฐธรรมนูญ หรือจากกฎหมาย

ข้อ 9

บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศ โดยพลการมิได้

ข้อ 10

บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาล ซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติในการวินิจฉัยข้อหาสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใดๆ ทางอาญา

ข้อ 11

(1) บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

(2) บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันมีโทษทางอาญาเนื่องด้วยการกระทำหรือละเว้นการกระทำใดๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศ หรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้น มิได้ระบุว่าเป็นความผิดทางอาญาและโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ ในขณะที่การกระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

ข้อ 12

การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการในกิจส่วนตัว ครอบครัว เคหะสถาน การส่งข่าวสาร ตลอดจนการลบลู่เกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้น จะทำได้ ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอดและลบลู่ดังกล่าว

ข้อ 13

(1) บุคคลมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และในถิ่นที่อยู่ภายในขอบเขตดินแดนของแต่ละรัฐ

(2) บุคคลมีสิทธิที่จะเดินทางออกจากประเทศใดๆ รวมทั้งประเทศของตน และที่จะกลับคืนสู่ประเทศของตน

ข้อ 14

(1) บุคคลมีสิทธิที่จะแสวงหาและพักพิงในประเทศอื่นๆ เพื่อลี้ภัยจากการกดขี่ข่มเหง

(2) สิทธินี้จะอ้างถึงมิได้ในการพิจารณาฟ้องคดี ซึ่งโดยความจริงเกิดจากความผิดที่ไม่ใช่เรื่องการเมืองหรือจากการกระทำที่ขัดต่อความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ

ข้อ 15

(1) บุคคลมีสิทธิในการถือสัญชาติ

(2) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำมิได้

ข้อ 16

(1) ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรส และที่จะสร้างครอบครัวโดยไม่มีการจำกัดใดๆ เนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนาบุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการสมรส ในระหว่างการสมรสและในการขาดการสมรส

(2) การสมรสจะกระทำได้อีกโดยความยินยอมอย่างเสรีและเต็มใจของคู่บ่าวสาวผู้ตั้งใจจะทำการสมรส

(3) ครอบครัว คือ กลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและขอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ

ข้อ 17

(1) บุคคลมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเองและโดยการร่วมกับผู้อื่น

(2) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยพลการกระทำมิได้

ข้อ 18

บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และเสรีภาพที่จะแสดงให้ศาสนา หรือความเชื่อถือ ประจักษ์ในรูปของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจกรรม ความเคารพ สักการะบูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตนเองหรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคม และในที่สาธารณะหรือส่วนตัว

ข้อ 19

บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอด และที่จะแสวงหารับ ตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็นโดยผ่านสื่อใดๆ และโดยมิต้องคำนึงถึงเขตแดน

ข้อ 20

(1) บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุมและการสมาคมโดยสงบ

(2) การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจะทำได้

ข้อ 21

- (1) บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าโดยตรง หรือโดยผู้แทนซึ่งผ่านการเลือกอย่างเสรี
- (2) บุคคลมีสิทธิเข้าถึงเท่ากันในบริการสาธารณะในประเทศตน
- (3) เจตจำนงของประชาชนจะเป็นฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะแสดงออกโดยการเลือกตั้งเป็นครั้งเป็นคราวอย่างแท้จริง ด้วยการให้สิทธิออกเสียงอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน และโดยการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนอย่างเสรีที่คล้ายคลึงกัน

ข้อ 22

ในฐานะสมาชิกของสังคม ด้วยความเพียรพยายามของชาติ ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศ และโดยสอดคล้องกับการจัดระเบียบและทรัพยากรของแต่ละรัฐ บุคคลมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคม และชอบที่จะได้รับผลแห่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต่อศักดิ์ศรีและการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเสรีของตน

ข้อ 23

- (1) บุคคลมีสิทธิที่จะทำงาน ที่จะเลือกงานอย่างเสรี ที่จะมีสภาพการทำงานที่ยุติธรรมและพอใจ และที่จะได้รับความคุ้มครองจากการว่างงาน
- (2) บุคคลมีสิทธิในการรับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใดๆ
- (3) บุคคลผู้ทำงานมีสิทธิในรายได้ซึ่งยุติธรรมและเอื้อประโยชน์ เพื่อให้ประกันแก่ตนเองและครอบครัว ให้การดำรงชีวิตมีค่าควรแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็ชอบที่จะได้รับความคุ้มครองทางสังคมอื่นๆ เพิ่มเติม

(4) บุคคลมีสิทธิที่จะก่อตั้งและเข้าร่วมกับสหภาพแรงงาน เพื่อความคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ข้อ 24

บุคคลมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ชอบด้วยเหตุผล และมีวันหยุดครั้งคราว ที่ได้รับค่าตอบแทน

ข้อ 25

(1) บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคง ในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทุพพลภาพ เป็นหม้าย ว่างงาน หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในเหตุการณ์อันเกิดจากที่ตนจะควบคุมได้

(2) มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแล ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรส ย่อมได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ 26

(1) บุคคลมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะเป็นสิ่งที่ให้เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า อย่างน้อยที่สุดในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ชั้นเทคนิค และชั้นวิชาชีพ เป็นการศึกษาที่จะต้องจัดมีขึ้นโดยทั่วไป และชั้นสูงเป็นชั้นที่จะเปิดให้ทุกคนเข้าถึงได้โดยเสมอภาคตามความสามารถ

(2) การศึกษาจะมุ่งไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และเพื่อเสริมพลังเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานให้แข็งแกร่ง ทั้งจะมุ่งเสริมความเข้าใจ ขันติธรรม และมิตรภาพในระหว่างประชาชาติ

กลุ่มเชื้อชาติ หรือกลุ่มศาสนา และจะมุ่งขยายกิจกรรมของสหประชาชาติ
เพื่อการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ

(3) ผู้ปกครองมีสิทธิก่อนผู้อื่นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับ
บุตรหลานของตน

ข้อ 27

(1) บุคคลมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรม
ในประชาคมอย่างเสรี ที่จะพึงใจในศิลปะ และมีส่วนในความคืบหน้า
และคุณประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์

(2) บุคคลมีสิทธิในการรับความคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรม
และทางวัตถุ อันเป็นผลได้จากการประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม
และศิลปะ ซึ่งตนเป็นเจ้าของ

ข้อ 28

บุคคลชอบที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบสังคมและระหว่าง
ประเทศ อันจะอำนวยความสะดวกการใช้สิทธิและเสรีภาพ บรรดาที่ได้ระบุในปฏิญญา
นี้ทำได้อย่างเต็มที่

ข้อ 29

(1) บุคคลมีหน้าที่ต่อประชาคม อันเป็นที่เดียวซึ่งบุคลิภาพ
ของตนจะพัฒนาได้อย่างเสรีและเต็มความสามารถ

(2) ในการใช้สิทธิและเสรีภาพ บุคคลต้องอยู่ใต้เพียงเช่นที่จำกัด
โดยกำหนดแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อความมุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับ
และการเคารพโดยชอบในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับ
ข้อกำหนดอันยุติธรรมของศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชาติ
และสวัสดิการต่างๆ ไปในสังคมประชาธิปไตย

(3) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ มิว่าจะด้วยกรณีใดจะใช้ให้ขัดกับความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้

ข้อ 30

ข้อความต่างๆ ตามปฏิญญานี้ ไม่เปิดช่องที่จะแปลความได้ว่า ให้สิทธิใดๆ แก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใดๆ ที่จะประกอบกิจกรรม หรือกระทำการใดๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิ และเสรีภาพใดๆ บรรดาที่ได้ระบุไว้ในบทบัญญัติฉบับนี้

ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Cairo Declaration of Human Rights)

จากการที่กลุ่มประเทศอาหรับและประเทศมุสลิมได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาฉบับต่างๆ และมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้มีการเรียกร้องให้กลุ่มประเทศมุสลิมร่างปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและได้มีการศึกษาถึงหลักการ แนวคิด ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนในอิสลามอย่างกว้างขวาง

จนกระทั่งที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศขององค์การการประชุมอิสลาม (OIC) ในคราวประชุมครั้งที่ 19 เมื่อปี ค.ศ. 1989 ได้มีมติเห็นชอบปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Cairo Declaration of Human Rights) ประกอบด้วย 25 มาตรา ซึ่งแม้จะมีการประกาศที่ล่าช้ากว่าปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติ ถึง 41 ปี แต่ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้นถือเป็นการประยุกต์ใช้หลักการของบทบัญญัติอิสลามเท่านั้น ไม่ใช่เป็นผลพวงหรือได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ใดเหมือนคำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น หลังจากประชาคมโลกได้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกอบด้วย 25 มาตรา สรุปได้ดังนี้

มาตราที่ 1

(1) มนุษยชาติ คือ ครอบครัวเดียวกัน ทุกคนมีหน้าที่เคารพศักดิ์ต่ออัลลอฮ์ เป็นลูกหลานของอาดัม และมนุษย์มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีภาระหน้าที่ตามบทบัญญัติเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกเนื่องจากความแตกต่างด้านเลือดเนื้อ สีผิว ภาษา เชื้อชาติ ความเชื่อ ความคิดเห็นทางการเมือง ฐานะทางสังคม หรืออื่นๆ การศรัทธาที่ถูกต้องคือหลักประกันและตัวบ่งชี้สถานภาพที่แท้จริงของมนุษย์

(2) สิ่งถูกสร้างทั้งหมด คือ ครอบครัวที่เป็นสมาชิกของอัลลอฮ์ และผู้ที่เป็นที่รักยิ่งของอัลลอฮ์ คือ ผู้ที่สร้างคุณประโยชน์แก่สมาชิกของพระองค์ ไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เว้นแต่ความยำเกรงและคุณงามความดีเท่านั้น

มาตราที่ 2

(1) ชีวิต คือ พรอันประเสริฐที่อัลลอฮ์มอบไว้ให้กับมนุษย์ทุกคน ทั้งปัจเจกบุคคล สังคม และประชาชาติจะต้องปกป้องชีวิตจากการถูกรุกราน และทุกคนไม่มีสิทธิเหนือชีวิตผู้อื่น เว้นแต่ที่กำหนดในศาสนบัญญัติ

(2) ห้ามมิให้มีกระทำการอันใดที่เป็นเหตุแห่งการทำลายล้างชีวิตมนุษย์

(3) การรักษาวินัยให้ดำรงคงอยู่ เป็นสิ่งที่ “วาญิบ” (หลักปฏิบัติที่ต้องกระทำ มิอาจละเว้นได้)

(4) ศพมนุษย์จะต้องได้รับเกียรติและล่วงละเมิดไม่ได้ ยกเว้นในกรณีที่ถูกโจรกรรมโดยศาสนบัญญัติ

มาตราที่ 3

ในกรณีที่มีความขัดแย้งและมีการใช้กำลังและอาวุธ ไม่อนุญาตให้ฆ่าผู้หญิง คนแก่ เด็กเล็ก ผู้บาดเจ็บ ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาล

ต้องให้อาหารที่เพียงพอแก่เฉลยศึก พร้อมทั้งน้ำดื่ม และเครื่องนุ่งห่ม ห้ามทำร้ายศพ การแลกเปลี่ยนเฉลยศึกย่อมกระทำได้

มาตราที่ 4

มนุษย์ทุกคนย่อมมีเกียรติและศักดิ์ศรี ทั้งที่ขณะยังมีชีวิตหรือสิ้นชีวิตแล้ว รัฐและสังคมต้องมีมาตรการรักษาศพและจัดหาสถานที่ฝังศพ

มาตราที่ 5

(1) ครอบครัวคือเสาหลักที่ค้ำจุนการพัฒนาสังคม การแต่งงานคือมาตรการหลักในการเสริมสร้างครอบครัว ผู้ชายและผู้หญิงมีสิทธิเลือกคู่ครองได้

(2) สังคมและรัฐต้องหามาตรการส่งเสริมการแต่งงาน พร้อมทั้งปกป้องครอบครัวจากภัยอันตรายทั้งปวง

มาตราที่ 6

(1) สตรีมีฐานะที่เท่าเทียมกับบุรุษด้านศักดิ์ศรีและเกียรติยศ

(2) บุรุษมีหน้าที่ให้การคุ้มครองและหาปัจจัยยังชีพแก่ครอบครัว

มาตราที่ 7

(1) บิดามารดา สังคมและรัฐมีหน้าที่ให้การดูแลบุตร ตั้งแต่แรกเกิด รวมทั้งการให้การอบรม ส่งเสริมด้านกายภาพ การให้การศึกษา และการให้การอบรมทางจิตใจ

(2) บิดามารดา เป็นผู้ที่มีสิทธิในการเลือกวิธีในการอบรมลูก รวมทั้งต้องคำนึงถึงอนาคตของลูกภายใต้กรอบของจริยธรรมอันดีงาม

(3) บิดามารดามีสิทธิที่ลูกมอบให้ รวมทั้งสิทธิของญาติผู้ใกล้ชิดตามกรอบที่กำหนดในศาสนบัญญัติ

มาตราที่ 8

มนุษย์มีสิทธิได้รับผลประโยชน์ที่พึงได้ トラบใดที่คงสภาพความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ตามกฎหมาย

มาตราที่ 9

- (1) การแสวงหาความรู้ถือเป็นมาตราที่บังคับในศาสนา และถือเป็นหน้าที่ของสังคมและรัฐในการส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนในสังคมมีความรู้
- (2) องค์กรทางการศึกษาต้องให้ความรู้แก่สมาชิกในสังคม และให้การอบรมด้วยวิธีการที่ครอบคลุม สมดุลทั้งโลกนี้และโลกอาคิเราะห์ (โลกแห่งการตอบแทนหลังการตาย)

มาตราที่ 10

ไม่มีการบังคับในการนับถือศาสนา และไม่มีการจกจวยโอกาสเพื่อเปลี่ยนแปลงศาสนาดั้งเดิมของแต่ละคน อันเนื่องมาจากความยากจน ความอ่อนแอหรือความไม่รู้ของเขา

มาตราที่ 11

- (1) มนุษย์เกิดมาในสภาพที่เป็นอิสระ ทุกคนไม่มีสิทธิบังคับด้วยการให้เป็นทาส ไม่มีสิทธิเหยียดหยามผู้อื่น และไม่มีระบบการเป็นทาส นอกเหนือจากการเป็นบ่าวของอัลลอฮ์
- (2) การยึดครองและการล่าอาณานิคมเป็นสิ่งต้องห้าม สังคมใดถูกยึดครองมีสิทธิที่จะประกาศตนเป็นอิสระพร้อมกำหนดทางเลือกสำหรับตนเอง ประชาคมโลกต้องปกป้องประเทศที่ถูกรุกราน และประชาคมโลกย่อมมีกรรมสิทธิในการครอบครองและจัดการทรัพยากรของตนเอง

มาตราที่ 12

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการอพยพและเลือกที่อยู่อาศัยทั้งในและต่างประเทศ และในกรณีที่มีความจำเป็น บุคคลย่อมมีสิทธิลี้ภัยยังประเทศอื่น トラบโดที่อยู่ในกฎระเบียบที่ถูกต้อง

มาตราที่ 13

การทำงานในสาขาอาชีพ เป็นสิทธิที่รัฐและสังคมต้องให้การคุ้มครอง ประชาชนมีสิทธิในการประกอบอาชีพ และผู้ประกอบอาชีพมีสิทธิได้รับความปลอดภัยและการคุ้มครองตามระเบียบการประกันสังคม

มาตราที่ 14

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะประกอบอาชีพที่สุจริต โดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดอกเบี้ยเป็นสิ่งต้องห้ามในอิสลาม

มาตราที่ 15

มนุษย์มีสิทธิถือครองในทรัพย์สินด้วยวิธีการที่ถูกต้อง และมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ตนเองถือครองอยู่

มาตราที่ 16

ห้ามมีการยับยั้งการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน เว้นแต่ด้วยการอนุโลมตามหลักศาสนบัญญัติเท่านั้น

มาตราที่ 17

(1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากมลภาวะและสิ่งรบกวน

(2) สังคมและรัฐต้องให้การคุ้มครองสุขภาพของมนุษย์และต้องจัดการอำนวยความสะดวกที่เป็นปัจจัยความต้องการพื้นฐานของสังคม

(3) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิใช้ชีวิตที่สมบูรณ์ มีเกียรติ มีความพอเพียงสำหรับตนเองและผู้ที่อยู่ภายใต้อุปการะ ซึ่งครอบคลุมด้านโภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย การศึกษา ยารักษาโรค และปัจจัยความต้องการพื้นฐานอื่นๆ

มาตราที่ 18

(1) มนุษย์มีสิทธิใช้ชีวิตอย่างปกติสุขทั้งต่อตนเอง ศาสนา ครอบครัว เกียรติยศและทรัพย์สินสมบัติ

(2) มนุษย์มีอิสรภาพในการใช้ชีวิตส่วนตัว ทั้งในบ้านตนเอง ครอบครัว ทรัพย์สินสมบัติ การติดต่อสื่อสาร ไม่อนุญาตให้ติดตามบุคคลใดเพื่อสืบความลับส่วนตัวหรือยุ่งเกี่ยวชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น

(3) ที่อยู่อาศัยย่อมได้รับความคุ้มครอง ไม่มีใครสามารถเข้าบ้านผู้อื่น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของบ้าน ไม่อนุญาตให้ทำลายบ้านเรือนหรือขับไล่ผู้นอนออกจากบ้านของตนเอง

มาตราที่ 19

(1) มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกันภายใต้หลักศาสนบัญญัติ ไม่ว่าในระดับผู้ปกครองหรือสามัญชน

(2) ทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมาย

(3) ภาระหน้าที่ถือเป็นส่วนบุคคล ถ่ายโอนหรือโยกย้ายไม่ได้

(4) ไม่มีการลงโทษหรือปรับยกเว้นตามมาตราที่บังคับที่กำหนดไว้ในศาสนบัญญัติ

(5) ผู้ถูกกล่าวหาถือเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการตัดสินในกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุด

มาตราที่ 20

ไม่อนุญาตจับกุม กักขัง หน่วงเหนี่ยว หรือเนรเทศผู้ใด เว้นแต่ในกรณีที่อนุโลมโดยศาสนบัญญัติ ไม่อนุญาตกระทำการใดๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดทรมานด้านร่างกายและจิตใจไม่ว่าด้วยวิธีการใด ไม่อนุญาตให้มนุษย์เป็นสิ่งทดลองทางการแพทย์ และทางชีววิทยา

มาตราที่ 21

การจับบุคคลเพื่อเป็นตัวประกันหรือเรียกค่าไถ่เป็นสิ่งต้องห้าม ไม่ว่าในรูปแบบใดหรือมีวัตถุประสงค์อันใดก็ตาม

มาตราที่ 22

(1) บุคคลย่อมมีสิทธิแสดงความคิดของตนเอง ตราบใดที่ไม่กระทบกับบทบัญญัติทางศาสนา

(2) บุคคลย่อมมีสิทธิในการเผยแพร่ความดีงาม และยับยั้งความชั่วร้าย ตราบใดที่อยู่ในกรอบแห่งศาสนบัญญัติ

(3) การเผยแพร่ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ แต่ต้องไม่กระทบกับศักดิ์ศรี และไม่ล่วงละเมิดสิ่งที่นับถือตามความเชื่อในสังคม โดยเฉพาะสิ่งที่กระทบกับเกียรติของบรรดาศาสดาและพฤติกรรมที่ไร้ศีลธรรมทั้งปวง

(4) ไม่อนุญาตให้เกิดการยุยงและการสร้างความแตกแยกในสังคม

มาตราที่ 23

(1) การบริหารการจัดการและการพัฒนาสังคม ถือเป็นหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากอัลลอฮ์ ไม่อนุญาตให้มีการผูกขาดอำนาจหรือการใช้อำนาจในทางที่ผิด

(2) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการประเทศ
ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม และบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับตำแหน่งตามบทบัญญัติ
ที่ถูกต้อง

มาตราที่ 24

สิทธิและเสรีภาพที่ปรากฏในปฏิญญานี้ อยู่ภายใต้เงื่อนไขและ
กฎกติกาของศาสนบัญญัติ

มาตราที่ 25

ศาสนบัญญัติที่กำหนดโดยศาสนาอิสลามคือแหล่งอ้างอิงเดียว
ที่สามารถนำมาอธิบายได้และให้คำชี้ชัดในทุกมาตราที่ปรากฏในคำปฏิญญานี้

ส่วนที่ 2

บทความทางวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา
จากนักวิชาการมลายูมุสลิมในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้

1. รากฐานคำสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลาม
โดย ดร.มะรอนิง สาเลมิง
อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. อิสลามกับสิทธิมนุษยชนในโลกปัจจุบัน
โดย อาจารย์มัสลัน มาหะมะ
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

3. บางประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและอิสลาม
โดย อาจารย์อับดุลสุโก ดินอะ (อัสตาดอับดุลอะฏูร บิน ซาฟิฮีย)
อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยทักษิณ
4. สิทธิมนุษยชนในอิสลามที่ปรากฏอยู่
ในธรรมนูญมะดีนะฮ์กับการรับรองสิทธิเสรีภาพ
ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948)
โดย นายหมัดฟาซี รุบามา
บัณฑิตจากวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
5. อิสลามกับสิทธิของผู้หญิงและความเสมอภาค
ระหว่างเพศ
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ เศรษฐมาลี

รากฐานคำสอน เรื่องสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลาม

โดย ดร. มะรอนิง สาเลมิง
อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาในประเด็นที่เป็นมิติฐานคำสอนสิทธิมนุษยชนในอิสลามเท่านั้น ไม่ได้ขยายความถึงความแตกต่างกับสิทธิมนุษยชนที่ถือกำเนิดจากฐานเกิดหรือฐานคำสอนอื่นๆ ฉะนั้น จึงจะไม่ลงลึกในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น

สิทธิมนุษยชนในอิสลามไม่ได้เกิดขึ้นจากการนึกคิดผ่านๆ ของผู้ใดผู้หนึ่ง หรือเกิดจากภาวะการถ่วงร่อนทางการเมืองที่เป็นวาระฉาบฉวย แต่เกิดจากฐานคำสอนที่มุ่งหวังจะสถาปนาสิทธิมนุษยชนให้กับมนุษย์ทุกคนอย่างเป็นธรรม และสอดคล้องกับความเป็นมนุษย์ที่สุด ซึ่งสามารถประมวลฐานคำสอนดังกล่าวได้เป็น 5 ฐานสำคัญ กล่าวคือ

1. ฐานคำสอนที่ปลูกฝังจิตสำนึก วิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (إنسانية الإنسان)
2. ฐานคำสอนซึ่งมีที่มาจากบทบัญญัติและหลากหลาย สอดคล้องกับความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (مصادر الشريعة)

3. ฐานคำสอนที่ถูกกำหนดเป็นเจตนารมณ์ที่ถือประโยชน์ความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (مقاصد الشريعة)

4. ฐานคำสอนที่เป็นหลักกฎหมายที่เอื้อต่อการทำให้กระบวนการสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นได้จริงและสอดคล้องกับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (أسس نظريات الشريعة)

5. ฐานธรรมชาติคำสอนของอิสลามที่มีลักษณะเป็นระบบและไม่ขัดแย้งในตัวเองที่สามารถทำให้เกิดกระบวนการสิทธิมนุษยชนอย่างครบวงจร (طبيعة علوم الشريعة)

ความนำ

การนำเสนอเนื้อหา สาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคำสอนสิทธิมนุษยชนในอิสลามแก่สังคมทั่วไป ถือเป็นการกิจหลักที่สำคัญภารกิจหนึ่งที่มุสลิมต้องตระหนักถึง โดยเฉพาะผู้รู้ ซึ่งถึงแม้ว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นสากล แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่ยังคลุมเครือไม่ชัดเจนและยังมีการโต้แย้งกันอยู่ในระดับบุคคลทั่วไป ซึ่งจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและอธิบายเพื่อให้เกิดความชัดเจน และเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะในระดับสังคมมุสลิม ซึ่งยังถือเป็นประเด็นที่ยังไม่ค่อยถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงกันมากนัก

ในระดับสังคมทั่วไปในปัจจุบันก็ยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและมุมมองที่เป็นเชิงลบต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนในอิสลามอยู่ หากย้อนไปศึกษาประวัติศาสตร์แล้ว จะพบว่าสภาพสังคมในขณะที่ยุคอิสลามได้อุบัติขึ้นเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการลิดรอนและละเมิดสิทธิของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ความป่าเถื่อนและความไร้มนุษยธรรมเป็นลักษณะพิเศษของยุคนั้น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในยุคญาอิลียะฮ์ (ยุคอนารยชนก่อนศาสดามุฮัมมัด) การอุบัติขึ้น

ของอิสลามหลักสำคัญก็เพื่อเรียกร้อง กอบกู้ สถาปนาสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง และบริสุทธิ์จากการแทรกแซงใดๆ ถึงผลประโยชน์แอบแฝงของมนุษย์ เป็นการประทานโอกาสแห่งความเป็นมนุษย์ให้กับมนุษย์ทุกคน ซึ่งการต่อสู้ เรียกร้องและสถาปนาสิทธิมนุษยชนในยุคต้นๆ ของอิสลามนี้ เป็นภารกิจที่สามารถเห็นและสัมผัสได้โดยทั่วไป ดังวาทกรรมของชาวอาหรับชนบทคนหนึ่งที่มีนามว่า รุบียี บุตรของอามिर (ربعي بن عامر) ที่ได้กล่าวแก่แม่ทัพใหญ่แห่งอาณาจักรเปอร์เซีย ที่มีนามว่า รุสเตอม (رستم) ซึ่งมีความว่า “อัลลอฮ์ได้อุบัติพวกเรามา เพื่อดำเนินภารกิจในการนำผู้ใดก็ตามที่ปรารถนาจะหลุดพ้นจากห้วงบ่าว การเป็นบ่าวสักการะบูชามนุษย์ด้วยกันเอง สู่อการเป็นบ่าวสักการะบูชาผู้ทรงสร้างมนุษย์ผู้ที่ปรารถนาจะหลุดพ้นจากความคับแคบของโลกดุนยา (โลกปัจจุบัน) สู่อความกว้างไพศาลของมันและปรารถนาจะหลุดพ้นจากความอธรรมของระบบการดำเนินชีวิตของความเชื่อต่างๆ สู่อระบบการดำเนินชีวิตที่เป็นธรรมของอิสลาม”

วาทกรรมข้างต้นนี้เป็นวาทกรรมที่แสดงการประกาศถึงการมีศักดิ์ศรีการมีอิสรภาพของมนุษย์จากการถูกครอบงำและการตกอยู่ภายใต้การเป็นบ่าวระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง เป็นวาทกรรมที่แสดงถึงการเรียกร้องสู่ระบบความเป็นธรรมของสังคม ซึ่งแน่นอนว่าวาทกรรมอันคมยี้งนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากการนึกคิดผ่านๆ ของชาวอาหรับชนบทคนหนึ่งโดยปราศจากที่มาที่ไปหรือเกิดจากผลประโยชน์ทางการเมืองแต่อย่างใด แต่เกิดจากฐานคำสอนของอิสลามที่สามารถสัมผัส รับรู้และรับทราบได้โดยบุคคลทั่วไปในยุคนั้นเป็นฐานคำสอนที่เรียกร้อง กอบกู้และสถาปนาสิทธิมนุษยชนให้กับมนุษย์ทุกคนอย่างเป็นธรรม และสอดคล้องกับความเป็นมนุษย์ที่สุด ซึ่งสามารถประมวลฐานคำสอนดังกล่าวได้ 5 ฐานสำคัญ กล่าวคือ

1. ฐานคำสอนที่ปลูกฝังจิตสำนึก วิญญานแห่งความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (إنسانية الإنسان)

2. ฐานคำสอนที่มีที่มาจากบิรสุทธิ์และหลากหลายซึ่งสอดคล้องกับความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (مصادر الشريعة)

3. ฐานคำสอนที่ถูกกำหนดเป็นเจตนารมณ์ ที่ถือประโยชน์ ความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (مقاصد الشريعة)

4. ฐานคำสอนที่เป็นหลักกฎหมาย ที่เอื้อต่อการทำให้กระบวนการ สิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นได้จริงและสอดคล้องกับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ เป็นสำคัญ (أسس نظريات الشريعة)

5. ฐานธรรมชาติคำสอนของอิสลามที่มีลักษณะเป็นระบบ และไม่ขัดแย้งในตัวเองที่สามารถทำให้เกิดกระบวนการสิทธิมนุษยชน อย่างครบวงจร (طبيعة علوم الشريعة)

1. ความหมายสิทธิมนุษยชนในอิสลาม

การนิยามหรือการให้ข้อจำกัดความสิทธิมนุษยชน โดยทั่วไป ในปัจจุบันยังไม่ปรากฏเขียนไว้อย่างชัดเจน แม้แต่ในปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ที่ประกาศโดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งถือเป็น เอกสารแม่บทของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันก็ได้ระบุนิยามอย่าง ชัดเจนไว้ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะต้องการละบหนยามไว้ในฐานที่เข้าใจกันได้ โดยสามัญสำนึก เพื่อเลี่ยงความขัดแย้งในการอธิบายความ หรือเพื่อเปิดกว้าง ความหมายไว้เพื่อความยืดหยุ่นหรือตอบรับกับการพัฒนาความหมายของ สิทธิมนุษยชนที่อาจมีการพัฒนาต่อไป แต่หากได้พิจารณาถึงบทบัญญัติ ในปฏิญญาดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ซึ่งมีความว่า

ข้อหนึ่ง มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรีและเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง

ข้อสอง บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด

ความข้างต้นนี้อาจจะถือเป็นความหมายของสิทธิมนุษยชนในมุมมองที่เป็นสากลก็ว่าได้ จรัญ โฆษณานันท์ (2545, น. 58) ได้พยายามกำหนดความหมายของสิทธิมนุษยชน โดยยึดฐานคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชนทั่วไป โดยอธิบายไว้ว่า

“สิทธิมนุษยชน คือ บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เป็นมนุษย์ โดยถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติในตัวมนุษย์ มิได้เกิดขึ้นโดยการอนุญาตหรือการยินยอมโดยรัฐหรือผู้ปกครอง และไม่สามารถสละโอน หรือยอมให้พรากไปได้ หากฝ่าฝืนก็เท่ากับเป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ ทำลายธรรมชาติในตัวเอง หรือทำให้บุคคลนั้นถูกเปลี่ยนสภาพกลายเป็นสิ่งที่มีค่าน้อยกว่ามนุษย์ทั่วไป ดังนั้น มนุษย์จึงไม่อาจสูญเสียสิทธิมนุษยชนได้ เพราะมนุษย์ไม่อาจยุติหรือสละซึ่งความเป็นมนุษย์ได้”

บางท่านนิยามสั้นๆ ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งไม่สามารถจำหน่าย จ่าย โอน หรือแจกให้กับผู้หนึ่งผู้ใดได้ สิทธิดังกล่าวนี้มีความเป็นสากลและเป็นนิรันดร์”

ในวงการนักวิชาการมุสลิมแล้ว คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตรงกับคำในภาษาอาหรับว่า (Hukuk alinsan : حقوق الإنسان) ซึ่งคำว่า (Hukuk : حقوق) ในเชิงภาษาแล้วเป็นพหูพจน์ของคำว่า (Hak : حق) ที่หมายความว่า “คือ สิ่งที่ดีารคงมั่น ยืนหยัดอยู่อย่างแน่นอนโดยไม่สามารถ

ที่จะยินยอมให้มีการปฏิเสธอย่างเด็ดขาด...และคำที่มีความหมายตรงการข้าม คือ สิ่งที่เป็นการอุปโลกน์ มดเท็จ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า Hak : **حق** คือ สิ่งที่มีนัยคงถาวรนั่นเอง” (Ibnu Manzur : **حقوق** , Abdul Aziz Tuwaijeriy : H : 1422)

ส่วนในเชิงวิชาการ ความหมายสิทธิมนุษยชนในอิสลามที่ให้ความหมายโดยนักวิชาการมุสลิมมีหลายสำนวนด้วยกัน เช่น ท่านอับดุลอะซีซตุวัยญะรีย ได้ให้ความหมายว่า “ฉันทานุมัติที่เป็นสิทธิเฉพาะที่ดำรงคงมั่นในศาสนบัญญัติที่จำเป็นต้องยอมจำนนเชิงอำนาจ หรือจำเป็นต้องยอมจำนนเชิงภาระแต่อัลลอฮ์เหนือบ่าวทั้งหลาย หรือแต่ผู้หนึ่งผู้ใดเหนือผู้อื่น”

ท่านอาจารย์หิยะอีไดนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในอิสลามไว้ว่า “คือ ปัจจัยจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่ศาสนาได้บัญญัติบังคับให้ต้องคุ้มครองภายใต้ความรับผิดชอบของรัฐ สังคมและบุคคล ซึ่งหากรัฐละเลยก็เป็นหน้าที่ของประชาชาติทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกชนหรือกลุ่มองค์กรจำเป็นต้องกดดันให้รัฐต้องรับผิดชอบ”

จากความหมายสิทธิมนุษยชนในอิสลามข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นสิทธิเฉพาะของมนุษย์ทุกคนที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครอง ได้รับการสนองในฐานะได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ ที่เป็นบุคคลที่อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ทรงสร้าง และต้องถือเป็นภาระหน้าที่ทางศาสนาที่ทุกคนต้องปฏิบัติ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงถึงการภักดีต่ออัลลอฮ์ผู้เป็นเจ้าของอีกด้วย

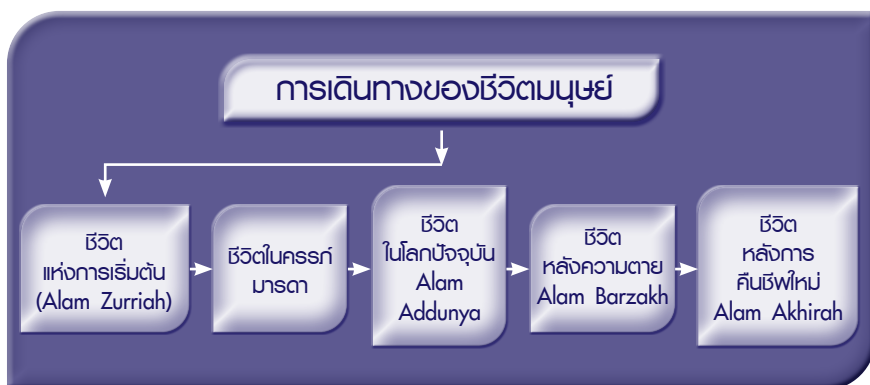
2. รากฐานคำสอนสิทธิมนุษยชนในอิสลาม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าฐานคำสอนสิทธิมนุษยชนในอิสลามมี 5 ฐานสำคัญ กล่าวคือ

2.1 ฐานคำสอนที่ปลูกฝังจิตสำนึก วิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (إنسانية الإنسان) ซึ่งฐานคำสอนนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญ

และจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่จะช่วยให้เข้าใจถึงสิทธิมนุษยชนในอิสลาม เพราะถือเป็นมโนทัศน์ที่สามารถเป็นตัวกระตุ้นภายในตัวตนของมนุษย์ ในการที่จะเข้าใจความเป็นมาของตน และเป็นเกราะป้องกันมิให้เกิด การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ส่วนแรกเป็นเสมือนคำตอบปรัชญาแห่งความเป็นมาของชีวิตว่า มีมาอย่างไร การเดินทางของเส้นทางชีวิตเป็นอย่างไร กล่าวคือ เป็นการ หาคำตอบในคำถามที่ว่า มนุษย์มาจากไหน ? มาทำไม ? กำลังอยู่ที่ไหน ? อยู่เพื่ออะไร ? และจะไปที่ไหน ? ไปเพื่ออะไร ? คำตอบนี้เป็นคำตอบ ที่พยายามจะอธิบายตัวตนของมนุษย์และเป้าประสงค์ความมีตัวตน ของมนุษย์ ซึ่งมุสลิมมีความศรัทธาอย่างแน่วแน่ว่าชีวิตของตนจะต้อง ผ่านสถานชีวิตต่อไปอย่างเลี่ยงไม่ได้ และชีวิตของทุกคนจะเดินไปข้างหน้า โดยไม่สามารถกลับมาสู่ที่เดิมอีกแล้ว ทุกก้าวเดินแห่งชีวิตในโลกปัจจุบันนี้ เขาต้องรับผิดชอบทุกสิ่งที่เขาได้กระทำไว้ ฉะนั้น เขาจึงต้องระมัดระวัง ไม่ให้พลาด เพราะหากเขาพลาดกระทำในสิ่งที่ผิดและได้เดินเลยจากชีวิต แห่งความเป็นจริงในโลกปัจจุบันนี้แล้ว โดยที่เขาไม่ได้กลับตัวขอภัยโทษ เขาก็ไม่สามารถกลับมาแก้ตัวได้อีกแล้ว ซึ่งสถานชีวิตมี 5 สถานด้วยกัน กล่าวคือ

● **อิสลามได้สอนว่ามนุษย์มีชีวิตบนโลกนี้เสมือนผู้เดินทาง**
โลกเป็นแค่ทางผ่านเท่านั้น เป้าหมายของมนุษย์ที่แท้จริง คือ อาคิเราะห์ (โลกแห่งการตอบแทนหลังการตาย) ดังปรากฏในอะดิษ (บันทึกคำพูด การประพาด ปฏิบัติ จริยวัตร ตลอดจนวิธีการดำเนินชีวิตของท่านศาสดา มุฮัมมัด) ที่ท่านรอซูล (ศาสดา) ได้สอนอิบนุอุมัร ความว่า “เจ้าจงทำตัวในโลกนี้เสมือนเจ้าเป็นคนแปลกหน้า หรือเสมือนคนที่กำลังเดินทาง” รายงานโดยอัลบุคอรี

อัลลอฮ์ตรัสในอัลกุรอาน ความว่า “โอ้หมู่ชนของฉันเอ๋ย แท้จริงชีวิตแห่งโลกนี้เป็นเพียงความเพลิดเพลินเท่านั้น และแท้จริงชีวิตในวันอาคิเราะห์นั้นมันเป็นที่อยู่อันมั่นคง” (ซอฟิร : 39)

ความว่า “พวกเจ้าพึงพอใจต่อชีวิตความเป็นอยู่แห่งโลกนี้ แทนชีวิตในวันอาคิเราะห์กระนั้นหรือสิ่งอำนวยความสะดวกแห่งชีวิต ความเป็นอยู่ในโลกนี้นั้น ในวันอาคิเราะห์แล้วไม่มีอะไรนอกจากสิ่งเล็กน้อยเท่านั้น” (อัตเตาบะฮ์ : 38)

● **อิสลามได้สอนว่ามนุษย์มีชีวิตบนโลกนี้เพื่อรับการทดสอบ**
ความภาคภูมิใจของเขา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตล้วนเป็นบททดสอบ ดังที่มีการกล่าวในอัลกุรอาน

ความว่า “พระผู้ทรงให้มีความตายและให้มีความเป็นเพื่อจะทดสอบ พวกเจ้าว่าผู้ใดบ้างในหมู่พวกเจ้าที่มีผลงานดีเยี่ยม และพระองค์เป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงให้อภัยเสมอ” (อัลมุลก์ : 2)

ความว่า “และพึงรู้เถิดว่าแท้จริงทรัพย์สินของพวกเจ้าและลูกๆ ของพวกเจ้านั้น เป็นสิ่งทดสอบชนิดหนึ่งเท่านั้น และแท้จริงอัลลอฮ์นั้น ฤ พระองค์มีรางวัลอันใหญ่หลวง” (อัลอันฟาล : 28)

ความว่า “และแน่นอนเราจะทดลองพวกเจ้าด้วยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จากความกลัว และความหิวและความสูญเสีย จากทรัพย์สมบัติ ชีวิต และพืชผล และเจ้าจงแจ้งข่าวดีแก่บรรดาผู้อวดตนเถิด คือบรรดาผู้ที่เมื่อมีเคราะห์ร้ายมาประสบแก่พวกเขา พวกเขาก็กล่าวว่าแท้จริงพวกเราเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ และแท้จริงพวกเราจะกลับไปยังพระองค์ ชนเหล่านี้แหละพวกเขาจะได้รับคำชมเชยและการเอ็นดูเมตตาจาก พระเจ้าของพวกเขา และชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่ได้รับข้อแนะนำ อันถูกต้อง” (อัลบากอเราะห์ : 155-157)

ความว่า “ทุกชีวิตย่อมลี้มรสความตาย และเราจะทดสอบพวกเจ้า ด้วยความชั่วและความดี และพวกเจ้าจะต้องกลับไปหาเราอย่างแน่นอน” (อัลอัมบิยาห์ : 35)

- อิสลามได้สอนว่าจักรวาลทั้งหมดรวมทั้งโลกด้วย เป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงสร้างขึ้นพร้อมกับระบบและความสมดุลระหว่างสรรพสิ่งทั้งปวง และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดที่อยู่ในนั้น มนุษย์และผู้ทรงสร้างมีความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์นั้น ก็คือมนุษย์เป็นบ่าวของพระองค์ นอกจากนั้นแล้ว มนุษย์และสรรพสิ่งที่ถูกสร้างที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ก็ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย จำเป็นที่จะต้องรักษาสິงดังกล่าวมาข้างต้นไว้โดยหลักความเชื่อในอัลลอฮ์พระเจ้าองค์เดียว

- อิสลามได้สอนว่าพระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหมด เพื่ออำนวยความสะดวกและอำนวยความสะดวกแก่มนุษย์

- อิสลามได้สอนว่าหน้าที่ของมนุษย์ คือ การเป็นคอลลีฟะฮ์ (การเป็นตัวแทนของอัลลอฮ์เพื่อทำหน้าที่ดูแลเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตามความสามารถในด้านต่างๆ) ที่จะต้องดูแลมนุษย์ด้วยกันเองและสรรพสิ่งที่อยู่

รอบตัวเขา เขาจะต้องรับผิดชอบต่อการไว้วางใจที่ถูกมอบหมายให้อามานะฮ์ (หน้าที่รับผิดชอบ) เขามีหน้าที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ตัวเองและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเขา พร้อมกันนั้นห้ามไม่ให้สร้างความเสียหายต่อระบบความสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมที่อยู่บนผืนแผ่นดิน

ด้วยคำสอนที่ปรากฏเป็นคำตอบของชีวิตดังกล่าว ทำให้มนุษย์ที่อยู่ในแนวทางของพระเจ้าหรืออัล-รอบบानी มีลักษณะที่สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์มีจิตสำนึกถึงการมีตัวตนในโลกนี้และมีจิตสำนึกว่าเป้าหมายในอนาคต คือ การกลับไปหาพระเจ้า

2. อยู่ในชีวิตความเป็นจริงที่สอดคล้องกับความเป็นมนุษย์มากที่สุด ไม่ใช่ชีวิตที่เพ้อฝันหรือปฏิเสธตัวตนที่อาจจะทำให้เกิดความห่อหุ้มหมดอาลัยตายอยาก ความสิ้นคิดหรือสิ้นหวังต่ออนาคตที่อาจจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไร้เหตุผลก็เป็นได้

3. ทำให้จิตใจสงบ ไม่หวั่นไหว และหลงใหลไปกับโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพราะมีภูมิคุ้มกันอันมั่นคง นั่นก็คือ ความศรัทธามั่นในพระเจ้าและการมีชีวิต เพื่อความพอพระทัยของพระองค์

4. สามารถปลดปล่อยตัวเองจากการเป็นทาสของกิเลส อารมณ์ ใฝ่ต่ำ ความโลภ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความฟุ้งเฟ้อ ความตระหนี่ และการเบียดเบียนผู้อื่น

5. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ในฐานะเพื่อนร่วมเดินทาง มีมุมมองที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและระบบความสมดุลของระบบนิเวศ ด้วยภาระหน้าที่ที่ต้องปกป้องบำรุงรักษาและดูแลในฐานะที่ได้รับอามานะฮ์มาจากอัลลอฮ์

อีกส่วนหนึ่งที่จะช่วยเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน ก็คือ คำสอนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม โดยคุณธรรมและจริยธรรมอิสลามก่อตัวอย่างมั่นคงบนฐานของเป้าหมายปรัชญาความศรัทธาในอิสลาม (على أهداف العقيدة الإسلامية) ในบริบทที่ค่านึงการเป็นฐานวัด และฐานการประเมินของพฤติกรรม การสื่อสาร หรือทุกอิริยาบถของมนุษย์ เพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และเพื่อปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีดังกล่าว ให้คงอยู่ตลอดคู่กับสังคมมนุษย์ โดยมุ่งหวังให้เกิดความผาสุก (السعادة) ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า (กรมวิชาการชาอุดูอาระเบีย 1998 : 1/98)

อิสลามถือว่ามนุษย์คือทรัพยากรที่เป็นตัวกลางและศูนย์กิจกรรมต่างๆ บนโลกใบนี้ ซึ่งหลักคุณธรรมจริยธรรมอันนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ปกป้องความทรงเกียรติ และการมีศักดิ์ศรีดังกล่าวให้คงอยู่ตลอดคู่กับสังคมมนุษย์ และขณะเดียวกันก็ค่านึงถึงหลักความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับธรรมชาติความเป็นมนุษย์ ให้ความสำคัญกับขีดจำกัดความสามารถของมนุษย์ และให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีอยู่รอบข้างของมนุษย์ในการที่อำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ ในการที่จะให้มนุษย์อันนี้ได้ปรากฏเป็นจริง อัลลอฮ์ได้ส่งศาสดาที่เป็นบรรดาราชูล (ศาสดา) ให้เป็นแบบอย่างและได้ประทานคัมภีร์ต่างๆ ให้เป็นแนวทางและเป็นคำสอนที่เป็นที่มาของหลักคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าว (Muhammad Fathi Osman : H 1403 : 42)

คุณธรรมและจริยธรรมอิสลามเป็นพฤติกรรมที่มุ่งหวังที่จะสถาปนาชีวิตที่ดี และเป็นกรอบแนวทางของการมีปฏิสัมพันธ์ในบริบทของความเป็นมนุษย์ พฤติกรรมที่แสดงออกโดยนัยแล้วครอบคลุมบริบท

ของความเป็นมนุษย์ในทุกด้าน และมีเป้าหมายมุ่งสู่วัตถุประสงค์ที่เป็นประโยชน์

ท่านชัยยิด กุฎบ (2527 : 67) กล่าวว่า ตามทัศนะของอิสลาม จะไม่มีสันติภาพในโลกนี้เลย จนกว่าคนแต่ละคนจะอยู่ในสันติภาพด้วยตัวเอง ฉะนั้น การที่จะสถาปนาพื้นฐานอันมั่นคงสำหรับสันติภาพระหว่างประเทศนั้น จะต้องปลูกฝังสันติภาพขั้นแรกในความรู้สำนึกในจิตใจของมนุษย์เสียก่อน

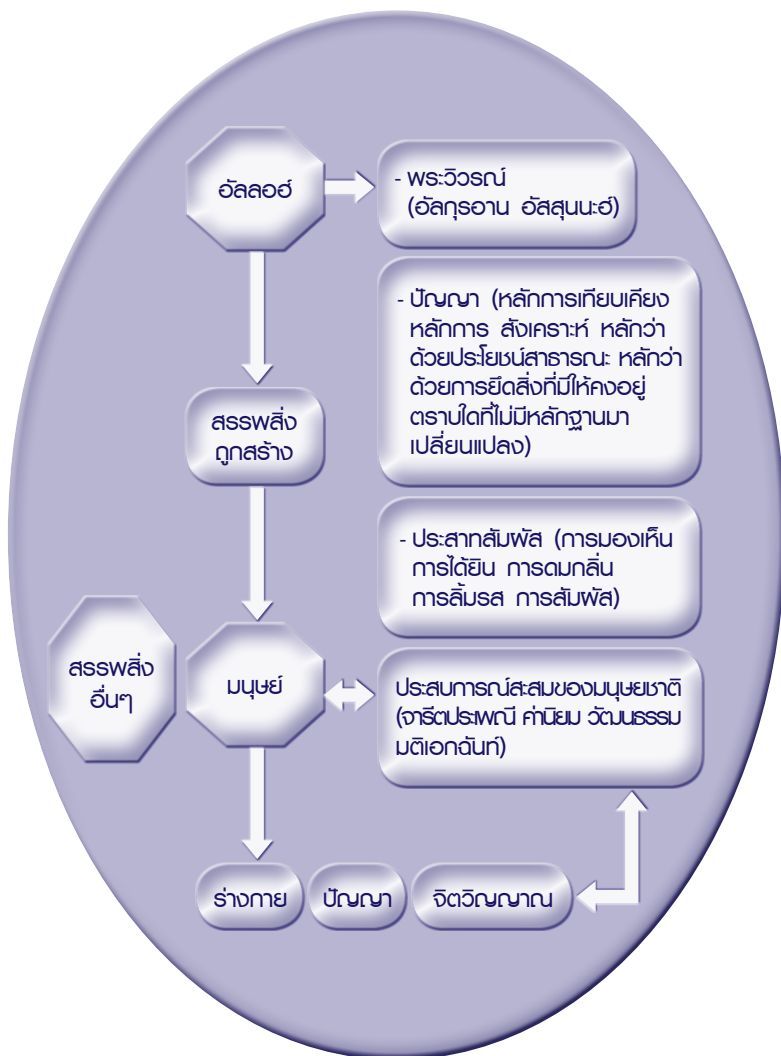
ในศาสนาอิสลาม คนแต่ละคนมีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเขาถูกถือว่าเป็นโครงสร้างพื้นฐานของสังคม (The nucleus of the society) คนแต่ละคนเป็นเรือนร่างที่ประกอบด้วยความศรัทธาที่รวมเข้ากับความรู้สึกรักของเขา และสำแดงออกมาในทางปฏิบัติ อิสลามปลูกฝังความรู้สำนึกของแต่ละคนเกี่ยวกับสันติภาพในทางบวก (Positive Peace) ซึ่งยกระดับของชีวิตให้สูงขึ้น และทำให้ชีวิตดีขึ้น”

2.2 ฐานคำสอนซึ่งมีที่มาจากที่บริสุทธิ์และหลากหลาย สอดคล้องกับความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (مصادر الشريعة) ที่มาหรือบ่อเกิดคำสอนสิทธิมนุษยชนในอิสลามประการหนึ่ง มีลักษณะเป็น**พระวิวรณ์** ของอัลลอฮ์ หรือ **อัลวะหฺยู (الوحي)** ฉะนั้น จึงเป็นที่มาของสิทธิมนุษยชนที่มีลักษณะถาวรและแบบอย่างอันสูงส่งที่อำนวยโอกาสให้กับทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว พรมแดน และกาลเวลา ท่านอับดุลลอฮ์ อิบน์มุสอูด รายงานว่า “ชายคนหนึ่งได้กระทำต่อผู้หญิงคนหนึ่งด้วยการจูบจึงมาหาท่านศาสดา และได้กล่าวบอกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวแก่ท่านศาสดา” ท่านอับดุลลอฮ์ อิบน์มุสอูด รายงานว่า ขณะนั้นปรากฏมีพระโองการของอัลลอฮ์ถูกประทานลงมามีความว่า “และเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาดตามปลายช่วงทั้งสองของกลางวันและยามต้นจากกลางคืน แท้จริงความดี

ทั้งหลายย่อมลบล้างความชั่ว ทั้งหลายนั่นคือข้อเตือนสำหรับบรรดาผู้ที่รำลึก” (ฮูด : 114) ท่านอับดุลลอฮ์ อิบน์มุสอูด รายงานอีกว่า ชายดังกล่าวกล่าวว่า ในอายะฮ์นี้เฉพาะแก่นั่นเท่านั้นหรือ โอ้ ท่านรอซูลุลลอฮ์ (ศาสนตามุฮัมมัด) ? ท่านรอซูล ตอบว่า “สำหรับทุกคนที่ได้ประพฤติดังกล่าวจากประชาชาติของฉัน” (บันทึกโดยมุสลิม)

อะดิษข้างต้นให้ความหมายอย่างชัดเจนถึงความไม่จำกัดวรรณะ เชื้อชาติ สีผิว พรหมแดน หรือกาลเวลาในการที่จะทำให้บุคคลคนหนึ่ง บรรลุถึงความเป็นคนที่ดีเลิศในมุมมองของศาสนา เพราะสำนวนที่ท่าน ได้ดำรัสเป็นสำนวนที่ให้ความหมายทั่วไปครอบคลุมทุกคนที่เป็นมุสลิม

ประการที่สอง มีลักษณะที่เป็นบริบทของความเป็นมนุษย์ โดยที่ คำสอนดังกล่าวมีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลที่เป็นเชิงปัญญา มีลักษณะทั่วไป ในบางแง่มุมที่ครอบคลุมหลักสาธารณะ และมนุษย์มีบทบาทที่จะกำหนด หน้าที่ ที่มีความจำเป็นสำหรับความเป็นมนุษย์ในลักษณะเฉพาะ พร้อมกับ ทำหน้าที่สำรวจถึงธรรมชาติปรากฏการณ์พฤติกรรมมนุษย์โดยผ่านบท ทดสอบที่ทรงคุณค่า กล่าวคือ พระวิรณของอัลลอฮ์ที่เป็นอัลกรุอาน และอัลสุหนะฮ์ (จริยวัตรและแบบอย่างของศาสนามุฮัมมัด) นั้นเอง ซึ่งสรุปภาพได้ ดังนี้

ด้วยคำสอนที่บริสุทธิ์และหลากหลายข้างต้น สามารถที่จะอธิบาย ถึงความต้องการของมนุษย์ที่แท้จริงและเป็นธรรมชาติมากที่สุด อันเป็น ที่มาและเป็นพื้นฐานของการสถาปนาสิทธิมนุษยชนได้อย่างสมบูรณ์

2.3 **ฐานคำสอนที่ถูกกำหนดเป็นเจตนารมณ์ที่ถือประโยชน์**
ความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (مقاصد الشريعة) ซึ่งคำสอนในอิสลาม
 ทั้งหมดถูกกำหนดเป็นเจตนารมณ์ที่ถือประโยชน์ความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ
 อันถือเป็นการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้เราจะพบว่า
 เจตนารมณ์ทั่วไปของศาสนบัญญัติ (المقاصد الكلية للشريعة الإسلامية)
 ได้กำหนดครอบคลุมทั้งหมด โดยมุ่งหวังปกป้องคุ้มครองวิถีชีวิตมนุษย์ กล่าวคือ
 ปกป้องคุ้มครอง ศาสนา (المحافظة على الدين) ปกป้องคุ้มครองชีวิต
 (المحافظة على النفس) ปกป้องคุ้มครองปัญญา (المحافظة على العقل) ปกป้องคุ้มครองทรัพย์สิน
 (المحافظة على المال) และปกป้องคุ้มครอง
 เชื้อสายวงศ์ตระกูล (المحافظة على النسل) ด้วยการกำหนดหลักปฏิบัติ
 และมาตรการต่างๆ ตามลำดับความสำคัญของประโยชน์ในสังคมมนุษย์
 ใน 3 ระดับด้วยกัน กล่าวคือ

1. ประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต้องมี (Essentials Interest :
المصالح الضرورية) คือ สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงอยู่ของมนุษย์
 หากขาดไปแล้วจะเกิดความโกลาหล ความปั่นป่วน และความเสียหายใน
 วิถีชีวิตของมนุษย์

2. ประโยชน์ขั้นความต้องการ (Complementary Interest :
المصالح الحاجية) คือ สิ่งต่างๆ ที่ไม่ถึงระดับความจำเป็นในการ
 ดำรงอยู่ของมนุษย์ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการเพื่อปลดปล่อย ความยุ่งยาก
 และเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความสะดวก

3. ประโยชน์ขั้นเสริมแต่งให้เกิดความสวยงามยิ่งขึ้น (Embellishments Interest :
المصالح التحسينية) คือ สิ่งต่างๆ หากขาด
 ไปแล้วก็จะไม่สร้างความยุ่งยาก แต่เป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นความดีงาม
 และความสมบูรณ์ตามวัฒนธรรมประเพณี

เจตนารมณ์ดังกล่าวข้างต้น ล้วนแล้วเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งประโยชน์ แก่มนุษย์อย่างมั่นคงและปกป้อง การลิดรอน ในสิ่งที่มนุษย์จะขาดไม่ได้ トラバโตบุคคลคนนั้นได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์

2.4 **ฐานคำสอนที่เป็นหลักกฎหมายที่เอื้อต่อการทำให้กระบวนการ สิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นได้จริงและสอดคล้องกับธรรมชาติของความ เป็นมนุษย์เป็นสำคัญ (أسس نظريات الشريعة)** โดยหลักกฎหมายแล้ว บุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของกฎหมาย (Audience) **المحكوم عليه: المكلف** คือ บุคคลที่มีความสามารถหรืออยู่ในสภาพของบุคคลที่มีความสามารถ ซึ่งในกฎหมายอิสลามได้นิยามศัพท์เฉพาะโดยเรียกว่า อัลอะฮ์ลียะฮ์ (الأهلية) : Qualification , Responsibility ท่านหุสَيْن เคาะลัฟ อัลญับูรีย (1988 : 71) ได้ให้ข้อจำกัดความของอัลอะฮ์ลียะฮ์ว่า “ขอบเขตความเหมาะสมที่อำนวยความสะดวกในอันที่จะถือรับสิทธิประโยชน์ และรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ ภายหลังจากที่ได้มีลักษณะเงื่อนไข ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ในบุคคลที่บรรลุศาสนภาวะ เพื่อประกอบการ ยืนยันถึงความถูกต้องในการรับสิทธิประโยชน์และรับผิดชอบต่อภาระ หน้าที่”

อัลลอฮ์ได้ตรัสในอัลกุรอาน ความว่า “แท้จริงเราได้เสนอการ ะมานะฮ์แก่ชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดิน และขุนเขาทั้งหลาย แต่พวกมัน ปฏิเสธจะแบกรับมันและกลัวต่อมัน (คือ ภาระอันหนักอึ้ง) และมนุษย์ ได้แบกรับมัน แท้จริงเขา (มนุษย์) เป็นผู้ธรรมและมกมายิ่ง” (อัลอะห์ซาบ : 72)

ความว่า “และจงรำลึกขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้เอามาจากลูกหลาน ของอาดัม ซึ่งลูกๆ ของพวกเขาจากหลังของพวกเขาและให้พวกเขายืนยัน แก่ตัวของเขาเอง (โดยตอบคำถามที่ว่า) ข้ามิใช่พระเจ้าของพวกเขาเจ้าดอกหรือ? พวกเขากล่าวว่า ใช่ขอรับ พวกข้าพระองค์ขอยืนยัน (มิฉะนั้น) พวกเจ้า

จะกล่าวในวันกียามะฮ์ว่า แท้จริงพวกข้าพระองค์ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องนี้”
(อัลอะฮ์รอฟ : 172)

จากโองการอัลกรุอานข้างต้นได้แสดงความหมายถึงบุคคลหรือมนุษย์นั้นมีการะที่เป็นสิทธิและหน้าที่ตั้งแต่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ ภาระดังกล่าวนี้อัลกรุอาน เรียกว่า **“อัลอะมานะฮ์”** (ภาระหน้าที่/หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ) ซึ่งถือเป็นขอบเขตภาระของมนุษย์ที่ต้องแบกรับตราบใดที่เขามีชีวิตอยู่ และถือเป็นลักษณะที่ติดตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิด

ความสามารถถือเป็นขอบเขต และลักษณะว่าบุคคลนั้นจะต้องแบกรับภาระในกิจต่างๆ และถือว่าบุคคลนั้นมีสิทธิในการรับประโยชน์ตามกฎหมายอย่างชอบธรรม การถือความสามารถหรือการถือการอยู่ในสภาพของผู้ทรงความสามารถของบุคคล ย่อมสมเหตุสมผลที่จะถือว่าบุคคลคนหนึ่งได้ประพฤติปฏิบัติอย่างรับผิดชอบแล้วหรือไม่ เพราะกฎหมายที่ขอบธรรมย่อมกำหนดขอบเขต และลักษณะเหล่านี้เพื่อเอื้อและคุ้มครองบุคคลที่ปลอดจากลักษณะดังกล่าวด้วย

ความต่างของความสามารถของบุคคลย่อมเป็นเหตุของความต่างในด้านการรับภาระหน้าที่ และความต่างในการใช้สิทธิประโยชน์ของตน เพราะหาไม่แล้วก็จะเป็นการบังคับให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่อยู่เหนือความสามารถของตน และเป็นการเปิดช่องโอกาสให้ผู้ที่ไม่หวังดีในการใช้สิทธิประโยชน์ของบุคคลที่ไร้ความสามารถ หรือบุคคลที่ถือเป็นบุคคลที่อยู่ในสภาพของบุคคลซึ่งไร้ความสามารถ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม

ด้วยเหตุนี้หลักกฎหมายอิสลามจึงได้กำหนดขอบเขตไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะความสามารถ ในบุคคลที่บรรลุนิติภาวะไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการถือเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการประพฤติของตนอย่างสมบูรณ์ และเป็นผู้ที่มีสิทธิในการใช้สิทธิประโยชน์ของตน

อย่างครบถ้วน โดยไม่สามารถอ้างความไม่ชอบธรรมของข้อกำหนดกฎหมายได้อีก

ประเภทของความสามารถ (al-Ahliyah, الأهلية) : Qualification, Responsibility)

หลักกฎหมายอิสลามได้จำแนกความสามารถของบุคคลออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ

ความสามารถในการทรงสิทธิและทรงรับภาระหน้าที่ (Receptive legal Qualification, أهلية الوجوب) นักวิชาการอิสลามได้ให้ข้อจำกัดความของความสามารถในการทรงสิทธิ และทรงรับภาระหน้าที่ (أهلية الوجوب) ไว้ว่า “ชอบเขตความเหมาะสมที่อำนาจแก่บุคคลในอันที่จะถ้อยยืนยันการเป็นผู้ทรงสิทธิ และการเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่” (Qutub Mustafa sanu : 94)

ความสามารถในการเป็นผู้ทรงสิทธิและการเป็นบุคคลที่ต้องรับภาระถือเป็นลักษณะที่ติดตัวมนุษย์ตั้งแต่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ โดยมีได้คำนึงถึงภาวะทางปัญญา หรือภาวะของอายุที่ถือเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแต่อย่างใด ความสามารถในการเป็นผู้ทรงสิทธิที่พึงได้รับ เช่น สิทธิในการรับสืบทอดมรดก การสืบเชื้อสายวงศ์ตระกูล การรับค่าสินไหม การรับค่าเสียหายต่างๆ เป็นต้น และมีความสามารถในการเป็นผู้รับภาระที่พึงสนอง เช่น ภาระการจ่ายค่าสินไหม ค่าเสียหายที่ไปละเมิดของผู้อื่น เป็นต้น

ประเภทความสามารถในการทรงสิทธิและทรงรับภาระ หน้าที่ (أهلية الوجوب)

หลักกฎหมายอิสลามได้จำแนกความสามารถในการทรงสิทธิและทรงรับภาระหน้าที่ (أهلية الوجوب) ของบุคคลออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ

ก. ความสามารถในการทรงสิทธิและทรงรับภาระที่บกพร่อง (Deficient receptive legal qualification, أهلية الوجوب الناقصة) คือ การทรงสิทธิ และการทรงรับภาระที่ไม่สามารถดำเนินไปโดยตัวบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและภาระดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งบางครั้งจำเป็นต้องกันเก็บไว้ก่อนไม่สามารถที่จะโอนกรรมสิทธิให้ได้อย่างสมบูรณ์ จนกว่าจะแน่ใจได้ว่าบุคคลนั้นได้ปรากฏเป็นบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยร่างกาย ชีวิต และได้คลอดออกมาเป็นตัวตนอย่างสมบูรณ์

ส่วนภาระก็เช่นกัน บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องไม่สามารถที่จะทำการดำเนินการไปโดยตัวตนได้อย่างปรีชา แต่ด้วยข้อผูกพันเชิงกฎหมายที่ตนได้ทำไว้ จะเป็นนิติกรรมสัญญาหรืออื่นๆ ยังมีความผูกพันอยู่ จำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการโดยบุคคลอื่นๆ และบางครั้งภาระดังกล่าวไม่สามารถทำการแทนกันได้ ซึ่งหากมีการทำแทนกันก็จะถือว่าใช้ไม่ได้ หรือถือเป็นโมฆะ เป็นต้น

ตัวอย่างความสามารถในการทรงสิทธิที่บกพร่องไม่สมบูรณ์ เช่น ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดา ซึ่งความสามารถในการทรงสิทธิของทารกนี้ถือว่ามียู่ ถึงแม้ว่ายังอยู่ในครรภ์มารดา ยังไม่ได้คลอดออกมา และยังไม่ได้แยกตัวตนออกจากตัวมารดาก็ตาม แต่มีเงื่อนไขว่าขณะที่เคลื่อนตัวแยกออกจากครรภ์มารดาคลอดออกมา จะต้องเป็นบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยร่างกายและชีวิต

สาเหตุที่ถือว่าทารกดังกล่าวมีความสามารถในการทรงสิทธิที่บกพร่องไม่สมบูรณ์นั้น ก็เพราะว่าหากคำนึงถึงการอยู่ในครรภ์มารดาแล้ว ก็จะถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของมารดา ฉะนั้น ในอดีตหากมีการซื้อขายตัวมารดาแล้ว ทารกที่อยู่ในครรภ์ก็จะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการซื้อขายด้วย และหากคำนึงถึงสิ่งมีชีวิตก็สามารถถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีชีวิตหนึ่งที่มีลักษณะเป็นชีวิตต่างหากที่รอเวลาการคลอดออกมาก็สามารถถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการทรงสิทธิ เช่น การทรงสิทธิในการรับสืบทอดมรดก การรับสืบทอดสายวงศ์ตระกูล การรับสิทธิในพินัยกรรม และสิทธิประโยชน์จากกองทุนชะงัก (ทรัพย์สินที่ผู้หนึ่งหรือกลุ่มบุคคลมอบให้ส่วนรวมเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์) เป็นต้น ซึ่งการรับโอนกรรมสิทธิต่างๆ ข้างต้นนั้นไม่จำเป็นต้องมีการรับโอนโดยการทำนิติกรรมสัญญา แต่กรรมสิทธิต่างๆ ดังกล่าวจะเกิดการโอนรับกันโดยกฎหมายอยู่แล้ว และอีกประการหนึ่งเป็นสิ่งที่มีความยุติธรรม และสอดคล้องกับสิทธิมนุษยชน

ตัวอย่างความสามารถในการทรงรับภาระที่บกพร่องไม่สมบูรณ์ เช่น ผู้เสียชีวิตที่มีหนี้ผูกพัน ภาระการจ่ายหนี้ยังถือว่าเป็นหน้าที่และภาระของผู้ตายที่จะต้องจ่าย แต่การที่ผู้ตายจะดำเนินการด้วยตนเองเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ จึงถือว่าทรัพย์สินของผู้ตายเป็นทรัพย์สินที่จะต้องชำระจ่ายแก่เจ้าหนี้โดยผู้ปกครองของผู้ตาย แต่ถ้าหากผู้ตายไม่มีทรัพย์สิน การดำเนินการชำระจ่ายดังกล่าวก็ยังเป็นภาระของผู้ตายอยู่ เขาต้องรับผิดชอบต่อหนี้ดังกล่าวในวันโลกหน้า เว้นแต่จะมีผู้หนึ่งผู้ใดรับเป็นผู้ชำระหนี้ให้ หรือเจ้าหนี้ได้ยกหนี้ให้ จึงสามารถถือได้ว่าหนี้ดังกล่าวได้พ้นจากภาระของผู้ตาย

ข. ความสามารถในการทรงสิทธิและทรงรับภาระที่สมบูรณ์
(Complete receptive legal qualification, أهلية الوجوب الكاملة)
คือ การทรงสิทธิและการทรงรับภาระที่ถือว่าบุคคลที่เกิดมามีชีวิตทุกคน

มีอยู่ติดตัวจนถึงวินาทีสุดท้ายของลมหายใจ กล่าวคือ ทุกคนมีความสามารถที่พึงจะได้รับสิทธิประโยชน์และความสามารถที่พึงต้องสนองภาระของตน โดยทางตรงหรือทางอ้อม トラบโดที่บุคคลคนนั้นมีชีวิตอยู่ โดยไม่คำนึงถึงเรื่องเพศ อายุ สถานะ หรืออื่นๆ

ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม (Legal performance qualification, أهلية الأداء) มีการนิยามความหมายของความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมไว้หลายความหมายด้วยกัน เช่น ท่านหุสไนเคาะลฟ์ อัลญับบุรีย (1988 : 113) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “คือ ขอบเขตความเหมาะสมที่อำนวยความสะดวกในอันที่จะแสดงออกทางพฤติกรรมที่ถือว่าชอบธรรมในเชิงกฎหมาย” และในตำราบางเล่มได้นิยามความหมาย ไว้ว่า “กล่าวคือ ความสามารถในการวินิจฉัยสัมพันธ์ โดยที่ด้วยลักษณะความสามารถดังกล่าว ทำให้บุคคลคนหนึ่งมีสถานภาพที่เหมาะสมและสมควรที่จะทำการชวนชวยแสวงหาสิทธิประโยชน์จากพฤติกรรมของตน ตลอดจนสามารถถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีสิทธิในกอสัญญาโอนถ่ายสิทธิประโยชน์ของตนแก่ผู้อื่น”

จากความหมายข้างต้นสามารถที่จะประมวลรวมสรุปได้ว่า ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม (Legal performance qualification, أهلية الأداء) ก็คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลที่กฎหมายให้การรับรองว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมและสมควรที่จะถือให้การกระทำของเขาเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ สามารถโอนถ่ายสิทธิประโยชน์ระหว่างกันได้หรือไม่ และสามารถถือได้ว่าการกระทำนั้นๆ สามารถปลดภาระหน้าที่ของตนได้หรือไม่ เช่น เมื่อบุคคลที่กฎหมายให้การรับรองว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมและสมควรที่จะถือให้การกระทำของเขาเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายได้ทำการละหมาด ทำพิธีการหัจญ์ (การประกอบศาสนกิจภาคบังคับหนึ่งครั้งในชีวิต ที่นครมักกะฮ์ ประเทศ

ซาอูดิอาระเบีย) บริจาคทานชะกาต (ทานภาคบังคับที่มุสลิมจะต้องจ่ายจากทรัพย์สินและผลผลิตตามอัตราส่วนและระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมายอิสลาม) ทำการซื้อขาย ทำการกู้ยืม หรืออื่นๆ ที่เป็นพิธีกรรม หรือนิติกรรมสัมพันธ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างสมบูรณ์แล้ว การกระทำที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นก็ถือว่ามีผลทางกฎหมาย ขณะเดียวกัน หากมีบุคคลใดได้ทำการละเมิดละเลยหรือกระทำโดยไม่สมบูรณ์ บุคคลคนนั้นก็ต้องรับผิดชอบในทางกฎหมาย เช่น หากมีการฆ่าผู้อื่นจนถึงเสียชีวิต ก็ต้องมีการรับโทษตามกฎหมาย หากมีการทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ก็ต้องมีการชดเชยค่าเสียหาย หากมีการทำการละเมิดโดยไม่ถูกต้อง ก็ต้องชดใช้ด้วยการทำการละเมิดใหม่ เป็นต้น

ประเภทความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม (أهلية الأداء)

จากความหมายดังที่ได้กล่าวข้างต้น จะพบว่าหลักกฎหมายอิสลามได้จำแนกความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม (أهلية الأداء) ของบุคคลนั้นๆ ออกเป็น 2 ประเภทเช่นเดียวกัน กล่าวคือ

ก. ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่บกพร่องไม่สมบูรณ์ (Deficient legal performance qualification, أهلية الأداء الناقصة) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ได้เกิดขึ้นจากบุคคลที่มีวุฒิภาวะและสติสัมปชัญญะที่ยังไม่สมบูรณ์นั่นเอง โดยหลักแล้ว การที่จะถือได้ว่าบุคคลคนหนึ่งรู้และเข้าใจข้อกำหนดใดนั้น มีสัญญาณอันสำคัญคือการมีวุฒิภาวะและสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ ฉะนั้นหลักกฎหมายจึงบัญญัติให้บุคคลที่ขาดลักษณะเงื่อนไขดังกล่าวเป็นบุคคลที่ถือว่าการแสดงออกทางพฤติกรรมของเขาเป็นการแสดงออก

ทางพฤติกรรมที่บกพร่องไม่สมบูรณ์ เพื่อจัดข้อกลางแคลงใจและเป็นการสร้างความยุติธรรมบนฐานที่โปร่งใส และเชื่อมั่นได้นั่นเอง

ข. ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สมบูรณ์

(Complete legal performance qualification, أهلية الأداء الكاملة)

คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ได้เกิดขึ้นจากบุคคลที่มีวุฒิภาวะและสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ ซึ่งบุคคลที่มีเงื่อนไขครบสมบูรณ์ดังกล่าว เขาสามารถที่จะรู้และเข้าใจข้อกฎหมายได้อย่างดี จึงเป็นสิ่งที่ควรและเหมาะสมที่หลักกฎหมายจะถือเป็นสัญญาณของบุคคลที่การแสดงออกทางพฤติกรรมของเขา เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สมบูรณ์ มีข้อผูกพันกับข้อกฎหมายอย่างสมบูรณ์ และจำต้องรับผิดชอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งเป็นการสร้างความยุติธรรมบนพื้นฐานของความเป็นบุคคลที่สมบูรณ์

สภาพการณ์ต่างๆ ของบุคคลในการถือลักษณะความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม (أهلية الأداء) สภาพการณ์ต่างๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการถือลักษณะความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมนั้น สามารถที่จะจำแนกและกำหนดได้บนพื้นฐานของอายุขัยของบุคคล ดังที่กล่าวถึงต่อไปนี้

1. สภาพการณ์ที่ถือเป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นสภาพการณ์ของบุคคลที่ถือเริ่มตั้งแต่คลอดจากครรภ์มารดา จนถึงอายุของเด็กที่เตี้ยงสา กล่าวได้ว่าเป็นช่วงอายุของเด็กไร้เตี้ยงสานั้นเอง ฉะนั้น เด็กไร้เตี้ยงสาซึ่งเป็นบุคคลที่สติสัมปชัญญะยังไม่สมบูรณ์ จึงถือเป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมในเชิงกฎหมาย กล่าวคือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของเขา หากเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นการละเมิดต่อร่างกาย

หรือทรัพย์สินของผู้อื่นจะไม่ถือเป็นความผิดทางอาญา และไม่สามารถเอาโทษทางร่างกายของเด็กที่ไร้เดียงสาได้ ขณะเดียวกัน หากเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นการก่อเกิดการโอนกรรมสิทธิโดยนิติกรรมสัญญา ก็จะไม่ถือเป็นสิ่งชอบธรรมหรือถือเป็นโมฆะ เพราะกฎหมายถือว่าเด็กไร้เดียงสาเป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรม การแสดงออกทางพฤติกรรมใดๆ ของเขาในเชิงกฎหมายแล้ว ถือว่าเสมือนไม่มีฉะนั้น อะไรก็ตามที่มีผลทางกฎหมายที่เกิดจากการแสดงออกทางพฤติกรรมของเขาในเชิงอาญาหรือการถ่ายโอนกรรมสิทธิถือว่าไม่มีโดยมีหลักที่เป็นฐานแห่งกฎหมายที่ว่า “إنعدام العقل يؤدي إلى انعدام القصد والإرادة” ความว่า “การที่เป็นบุคคลที่ปลอดจากสติสัมปชัญญะยอมแสดงถึงการเป็นบุคคลที่ปลอดจากความมุ่งหมายและเจตนา” ส่วนการรับผิดชอบในกรณีต่อไปละเมิดร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้อื่นนั้นจำเป็นต้องชดใช้ค่าเสียหาย เพราะถือเป็นความสามารถในการทรงรับภาระที่จำต้องสนอง

2. สภาพการณ์ที่ถือเป็นบุคคลที่ทรงความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่บกพร่องไม่สมบูรณ์ คือ บุคคลที่อยู่ในช่วงอายุของเด็กที่เดียงสา แต่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งบุคคลในช่วงอายุนี้อาจถึงแม้เป็นบุคคลที่เดียงสาแล้วก็ตาม แต่ยังเป็นบุคคลที่สติสัมปชัญญะยังไม่สมบูรณ์ การแสดงออกทางพฤติกรรมของเขา หากเป็นสิ่งที่เป็นผู้รับประโยชน์โดยแท้ เช่น การรับของรางวัล หรือรับของที่เป็นการให้โดยเสนหา ก็ถือว่าชอบธรรมโดยไม่จำเป็นต้องผ่านผู้ปกครอง แต่หากเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ทำให้เกิดผลเสียหรือนำมาซึ่งผลลบต่อเขา ก็ถือว่าไม่ชอบธรรม หรือถือเป็นโมฆะ เช่น การบริจาคทรัพย์สิน ถึงแม้ผ่านการเห็นชอบจากผู้ปกครองก็ตาม และหากเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมที่มีลักษณะกึ่งกลางระหว่างการนำมาซึ่งประโยชน์กับการนำมาซึ่งผลเสีย การถือว่าชอบธรรมหรือไม่ อยู่ที่การเห็นชอบของผู้ปกครองเป็นสำคัญ

3. สภาพการณ์ที่ถือเป็นบุคคลที่ทรงความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สมบูรณ์ คือ บุคคลที่บรรลุนิติภาวะ และมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ โดยปกติแล้วการถือเป็นบุคคลที่ทรงความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สมบูรณ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับปัญญา ซึ่งเมื่อใดที่บุคคลคนหนึ่งมีปัญหาอย่างสมบูรณ์แล้วบุคคลคนนั้นก็ย่อมสามารถถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ทรงความสามารถในการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สมบูรณ์ แต่ปัญญาเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถรับรู้ รับทราบและกำหนดเป็นเกณฑ์ได้อย่างชัดเจน กฎหมายจึงกำหนดการบรรลุนิติภาวะเพื่อเป็นเกณฑ์แทน โดยใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อเป็นที่มาของการรู้ การทราบว่าบุคคลคนหนึ่งได้มีปัญหาอย่างสมบูรณ์แล้ว สัญลักษณ์ต่างๆ ดังกล่าว อาจจะเป็นอายุ ที่กฎหมายกำหนด หรือการเคลื่อนไหวของน้ำอสุจิ หรือการมีประจำเดือน ในสตรีเพศ เป็นต้น

สิ่งที่เป็อุปสรรค บั้นทอน หรือลดระดับลักษณะการทรงความสามารถของบุคคล (The symptoms of legal capacity : عوارض الأهلية) นักวิชาการอูศุลฟิกอ์ (นักวิชาการในสาขาวิชาที่ว่าด้วยการวิเคราะห์สังเคราะห์หลักการต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยข้อกฎหมายและข้อบัญญัติในอิสลาม) ได้ให้ความหมายของสิ่งที่เป็อุปสรรค ขัดขวาง บั้นทอนลักษณะการทรงความสามารถของบุคคล ไว้ว่า “สภาพการณ์ใดที่ได้เกิดขึ้นกับบุคคลแล้วจะทำให้ลักษณะการทรงความสามารถของบุคคลนั้นลดลงหรือหมดไป” บางท่านได้ให้ข้อจำกัดความว่า “สิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมาย และทำให้บุคคลหลุดพ้นออกจากภาวะการณ์อยู่ภายใต้สภาพบังคับของข้อกฎหมาย หรือทำให้ได้รับการปลดปล่อยของมัน”

จากคำนิยามข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าสภาพการณ์ที่ได้เกิดขึ้นกับบุคคลในช่วงหนึ่งช่วงใดของชีวิตที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อกฎหมายในเชิงคุ้มครอง ปกป้องสิทธิของบุคคลนั้น และทำให้เกิด

ความสะดวก เบบางในการรับภาระที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าว เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ถือว่าเป็นลักษณะถาวรดั้งเดิมของความเป็นมนุษย์ สภาพการณ์ดังกล่าวนี้เรียกว่าสภาพการณ์ที่เป็นอุปสรรค ขัดขวาง บั่นทอนลักษณะการทรงความสามารถของบุคคล (عوارض الأهلية)

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นเกี่ยวกับลักษณะการทรงความสามารถของบุคคล สรุปได้ว่า กฎหมายอิสลามเอื้อต่อบุคคลที่มีลักษณะการทรงความสามารถที่สมบูรณ์ จะดำเนินตัวตนบนฐานแห่งศักดิ์ศรี เสรีภาพ และสิทธิของความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ ขณะเดียวกัน สำหรับบุคคลที่ด้อยความสามารถก็จะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และอยู่อย่างสมศักดิ์ศรี

ถึงแม้ในเชิงกฎหมายถือว่าลักษณะการทรงความสามารถของบุคคลเป็นลักษณะที่มีอยู่ควบคู่กับบุคคลตลอดระยะเวลาที่บุคคลมีชีวิต แต่การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องผ่านสภาพการณ์ต่างๆ ที่บางครั้งบางคนต้องประสบกับสิ่งที่เป็นอุปสรรค ขัดขวาง บั่นทอน หรือลดความสามารถของตนอย่างเลี่ยงไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ย่อมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยปริยาย และความต่างเหล่านี้ย่อมมีผลในเชิงกฎหมายหาไม่แล้วก็ไม่สามารถที่จะถือว่ากฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ และไม่สามารถที่จะถือว่ากฎหมายดังกล่าวเอื้อต่อบุคคลที่มีลักษณะการทรงความสามารถที่สมบูรณ์จะดำเนินตัวตนบนฐานแห่งศักดิ์ศรี เสรีภาพและสิทธิของความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถที่จะถือว่ากฎหมายดังกล่าวคุ้มครองบุคคลที่ด้อยความสามารถให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีแห่งการเป็นมนุษย์ด้วยเหตุนี้ จะพบว่ากฎหมายอิสลามได้กำหนดความแตกต่างของความสามารถของบุคคลให้มีผลเชิงกฎหมาย

หลักกฎหมายอิสลามได้จำแนกแบ่งสิ่งที่เป็นอุปสรรคขัดขวาง บั่นทอน หรือลดระดับลักษณะการทรงความสามารถของบุคคล (The symptoms of legal capacity , عوارض الأهلية) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. สิ่งที่เป็นอุปสรรค ขัดขวาง บั่นทอน หรือลดระดับลักษณะการทรงความสามารถของบุคคลที่มีลักษณะการเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Divine symptoms affecting legal capacity , عوارض الأهلية السماوية)

2. สิ่งที่เป็นอุปสรรค ขัดขวาง บั่นทอน หรือลดระดับลักษณะการทรงความสามารถของบุคคลที่มีลักษณะการเกิดขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ (Human symptoms affecting the legal capacity, عوارض الأهلية المكتسبة)

2.5 **ฐานคำสอนของอิสลามที่มีลักษณะเป็นระบบและไม่ขัดแย้งในตัวเอง** สามารถทำให้เกิดกระบวนการสิทธิมนุษยชนอย่างครบวงจร (طبيعة علوم الشريعة) กล่าวคือ หากมีการกำหนดถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน จะพบว่าคำสอนของอิสลามมีลักษณะเป็นระบบและไม่ขัดแย้งในตัวเอง ตัวอย่างเช่น อิสลามได้ถือว่ามนุษย์มีเกียรติและศักดิ์ศรีโดยกำเนิด และได้กำหนดว่าเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์จะละเมิดไม่ได้ ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสในอัลกุรอานถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่มีโดยกำเนิดไว้ว่า “และโดยแน่นอน เราได้ให้เกียรติแก่ลูกหลานอาดัม และเราได้บรรทุกพวกเขาทั้งทางบกและทางทะเล และได้ให้ปัจจัยยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวกเขา และเราได้ให้พวกเขาดีเด่นอย่างมีเกียรติเหนือกว่าผู้ที่เราได้ให้บังเกิดมาเป็นส่วนใหญ่” (อัลอิสรอฮ์ : 70)

ท่านอะลุสียฺ (Alusi) ได้บรรยายอธิบายถึงการข้างต้นว่า “และโดยแน่นอน เราได้ให้เกียรติแก่ลูกหลานอาดัม คือ เราได้ถือว่าพวกเขาทั้งหมดจะเป็นผู้ที่เป็นคนดีในหมู่พวกเขา หรือจะเป็นคนชั่วก็ตาม ถือเป็นบุคคลที่ทรงด้วยเกียรติ กล่าวคือ มีศักดิ์ศรีและมีลักษณะความสง่าในตัวมากมาย” (Alusi : Ruhulmaani : 15 : 117)

จะพบว่าอิสลามได้ให้ความสำคัญกับร่างกายมนุษย์ ทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่และหลังจากเสียชีวิตไปแล้ว ซึ่งสามารถสัมผัสได้ในข้อเท็จจริงที่เป็นข้อกำหนดที่คุ้มครองและปกป้องร่างกายมนุษย์ในลักษณะส่งเสริมให้รักษาสุขภาพ วางมาตรการและบทลงโทษอย่างหนักสำหรับผู้ที่จะละเมิดหรือทำร้ายร่างกาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม พร้อมกันนั้นยังถือว่าร่างกายมนุษย์เป็นสิทธิของอัลลอฮ์เหนือมนุษย์ทุกคน โดยถือว่าการทำร้ายร่างกายตนเอง หรือพยายามทำร้ายร่างกายตนเอง เป็นความผิดที่ต้องรับโทษตามกฎหมาย อัลลอฮ์ได้กำหนดสิทธิต่างๆ แก่มนุษย์ตั้งแต่ออยู่ในครรภ์มารดา ในขณะที่มีชีวิตอยู่และหลังจากการเสียชีวิต อันเป็นสิทธิที่พึงได้รับการดูแลและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นการให้เกียรติต่อสถานะความเป็นมนุษย์

ซึ่งภายหลังที่เสียชีวิตแล้วก็ห้ามมิให้ละเมิดสิทธิหรือทำการลบหลู่เกียรติ โดยห้ามทำร้ายศพหรือทำลายรูปลักษณ์ของศพ และห้ามกล่าวคำที่แสดงถึงการเหยียดหยามหรือด่าทอศพ ท่านศาสดามุฮัมมัดกล่าวว่า “การหักกระดูกผู้เสียชีวิตนั้นเสมือนเป็นการหักกระดูกผู้ที่มีชีวิต” บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ อะดิษหมายเลข 1616 และท่านศาสดามุฮัมมัดยังกล่าวอีกว่า “เมื่อใดที่พวกท่านได้เยี่ยมผู้ป่วยหรือเยี่ยมผู้เสียชีวิต ก็จงกล่าวคำพูดที่ดีๆ แท้จริงบรรดามะลาอิกะฮ์ (เทวดาผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของอัลลอฮ์ ซึ่งมนุษย์ธรรมดาองไม่เห็น) ได้กล่าวขอพรให้อัลลอฮ์ทรงสนองตอบในสิ่งที่พวกท่านกล่าวถึง” บันทึกโดยมุสลิมอะดิษหมายเลข 919

ดังกล่าวข้างต้นนี้ถือได้ว่าเป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน มิติหนึ่งที่มีลักษณะเป็นระบบ และไม่ขัดแย้งในตัวเองที่สามารถทำให้เกิด กระบวนการสิทธิมนุษยชนอย่างครบวงจรได้

บทสรุป

จากรากฐานคำสอนในศาสนาอิสลาม 5 ฐานข้างต้นนี้ ทำให้เกิดการให้ความหมายหรือกำหนดรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ในอิสลามซึ่งมีความแตกต่าง ทั้งด้านความหมายและรายละเอียดกับหลักการ สิทธิมนุษยชนสากลที่ถือกำเนิดเกิดจากฐานคิด ฐานคำสอนอื่นๆ ซึ่งหาก ฐานคิดหรือฐานคำสอนอื่นๆ ที่เป็นบ่อเกิดของสิทธิมนุษยชนสากลมีความ ไกล่เคียงกับฐานคำสอนของอิสลามทั้ง 5 ประการ โดยมีความสอดคล้อง หรือมีความใกล้เคียงในความหมาย และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิมนุษยชนสากลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่หากฐานคิดหรือ ฐานคำสอนมีความแตกต่างกัน หรือขัดแย้งกัน เป็นที่แน่นอนว่าความหมาย และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนสากลก็คงจะมีความต่าง และขัดแย้งกันด้วย โดยเฉพาะหากฐานคิดหรือฐานคำสอนดังกล่าวมีมุมมอง ในเชิงวัตถุอย่างเดียว หรือมุ่งเน้นในเรื่องความต้องการทางร่างกาย วิถีทาง การเมือง วิถีทางเศรษฐกิจอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงวิถีทางจิตวิญญาณ แล้วความแตกต่างในความหมายและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ก็คงจะมีความแตกต่างเช่นเดียวกันอย่างแน่นอน

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- จรัญ โฆษณานันท์. (2545). สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ชัยยิด กุฎ. (2528). อิสลามและสันติภาพสากล. กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตนักศึกษาไทย.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524. (2526). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมคำแปลภาษาไทย. (ม.ป.ป.). ศูนย์กษัตริย์ฟาอ์ด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอานแห่งนครมาดีนะฮ์.
- สุดปรารถนา นิละไพจิตร. (2550). สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ปริญานิติศาสตร์ มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หนังสือภาษาอาหรับ

- Abdul Aziz attuwaijiri. (n.d.). Hukuk al-Insan fi islam. Morocco: al-Ribat.
- Abu Dawud & Sulaiman bin Ash'ath. (1999). Sunan Abi daud. Nasiruddin Al-Khattab: Riyadh
- Al-Aalusiyy Sihabuddin. (1995). Ruhul al-Maani fi tafsir al-Qur-an al-Azim wa al-Sab-ul masani. Bairut Labanun: Dar ihyaa-ul-turas al-Arabiyy.

Al-Nawawi & Zakaria Mahyuddin bin Abu Sharaf. (n.d.).
 Sharh al-Nawawi li Sahin Muslim. Al-Matbahah: al-Misriyyah.
 Husin Khalaf. (1988). awaridh al-ahliah inda al-Usuliyin. Makkah:
 Ummulqura.
 Ibn Hajar Al-Asqalani & Ahmad bin cAli. (1978). Fath al-Bari
 bi Sharh al-Bukhari. Maktaban: al-Kulliyah al-Azhariyyah.
 Ibn Manzur. (n.d.). Lisan. al-Alab: Dare al-Maarifah.
 Mika'il Almany. (1998). Sahih al-Bukhari. Al-Riyad: Princess Nora
 bint Abdulrahman University
 Muslim, Abu alHussein bin & Hajjaj. (1988). Sahih. Muslim:
 Mughni.

อิสลามกับสิทธิมนุษยชน ในโลกปัจจุบัน

โดย อาจารย์มัสนัน มหะมะ
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

ความนำ

“สิทธิมนุษยชน” ได้รับการกล่าวขานอย่างกว้างขวางในยุคปัจจุบัน หลังจากมนุษยชาติได้กลายเป็นเหยื่อแห่งการใช้ความรุนแรงและสงคราม ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง อันนำมาซึ่งความสูญเสีย ทั้งชีวิต และทรัพย์สินที่ไม่สามารถประเมินเป็นตัวเลขได้

ในสงครามสามก๊ก ขงเบ้งทำอุบายเผาทหารของโจโฉที่ทุ่งพิก้อง ตายไป 100,000 คน เมื่อประธานาธิบดีเคนเนดีตัดสินใจทำสงคราม กับเวียดนาม เด็กหนุ่มชาวอเมริกันต้องตายไปถึง 50,000 คน คนเวียดนาม ตายไปกว่า 2 ล้านคน

ในสงครามโลกครั้งที่ 2 เครื่องบินอเมริกันบรรทุกระเบิดปรมาณู ถล่มญี่ปุ่นราพนาสุรัสสองเมือง คือ ฮิโรชิมาและนางาซากิ คร่าชีวิตของผู้คน เป็นจำนวนมาก กระทั่งปัจจุบันยังมีอาจสรุปตัวเลขที่แน่ชัดได้ แต่เชื่อว่า

มีคนตายอย่างน้อย 210,000 คน ส่วนที่บาดเจ็บ ป่วยไข้ ทรมาณทรมาน ด้วยพิษของแก๊สมันตภาพรังสี เสียชีวิตภายหลังจำนวนอีกนับไม่ถ้วน ยังไม่รวมถึงสารพัดปัญหาสังคมที่ยืดเยื้อเรื้อรังเนื่องจากผลของสงครามอีกมากมาย

ในศตวรรษที่แล้ว สงครามต่างๆ ได้คร่าชีวิตของผู้คนประมาณ 200 ล้านคน ส่วนที่ตายเพราะความยากจน และความอยุติธรรมในสังคมมีจำนวนสูงกว่านั้น

แม้แต่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันก็ยังไม่สามารถรอดพ้นจากโศกนาฏกรรมที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่าสังคมปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบการใช้ความรุนแรงถึงระดับสงครามล้างเผ่าพันธุ์ และการก่อวินาศกรรมแบบสยดสยองเลยทีเดียว

สงคราม ความยากจนและความอยุติธรรมในสังคมเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน และเชื่อมโยงกับสิทธิมนุษยชนในระดับมหภาค

จึงเห็นได้ว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนมีขอบเขตและปริณทลกว้างขวางใหญ่โต ตั้งแต่เรื่องจิตสำนึกไปจนถึงโครงสร้างทางสังคม และการกำหนดนโยบายในระดับประเทศและนานาชาติ

บทความนี้จะกล่าวถึงแนวคิดเบื้องต้นในอิสลามที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถึงแม้อิสลามไม่ได้ร่างปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ แต่อิสลามได้ก้าวล้ำประชาคมโลกและให้ความสำคัญกับมนุษยชาติที่ซึมซับเข้าไปในจิตสำนึกและการศรัทธา พร้อมการประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำอิบาดะฮ์ (การเคารพภักดี) ต่ออัลลอฮ์และสัญลักษณ์ของการเป็นมุสลิมที่ดี

1. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนได้กำเนิดเป็นทางการครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 13 (หลังจากการเผยแผ่ศาสนาอิสลามนานถึง 7 ศตวรรษ) อันสืบเนื่องมาจากการปฏิรูปชนชั้นในยุโรป ต่อมา ได้มีการวิวัฒนาการในสหรัฐอเมริกา ในศตวรรษที่ 18 เพื่อเป็นการป้องกันการเหยียดผิว การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการป้องกันความอยู่ดีธรรมในสังคม จนกระทั่งได้มีการยกย่องว่า ศตวรรษที่ 18 คือ ศตวรรษแห่งสิทธิมนุษยชน

องค์กรสิทธิมนุษยชนได้รับการก่อตั้งครั้งแรกโดยสหประชาชาติ ในปี ค.ศ.1945 และในปี ค.ศ.1948 ได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยสหประชาชาติได้ให้การรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ซึ่งถือเป็นวันสิทธิมนุษยชนสากลในทุกปีนับแต่นั้นมา

2. สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ที่จัดตั้งขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 199 และมาตรา 200 และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวน 11 ท่าน มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลย การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำการไกล่เกลี่ยหรือเสนอมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

ต่อมา หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้เพิ่มอำนาจหน้าที่ในการเสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็น ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมในกรณี ที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม และบัญญัติ ให้มีกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จำนวน 7 คน ทั้งนี้ ตามมาตรา 256 และ 257

3. สิทธิมนุษยชนในอิสลาม

อิสลามได้ให้เกียรติแก่มนุษย์และยกย่องมนุษย์ โดยถือว่ามนุษย์ คือผู้ถูกสร้างที่สมบูรณ์และเพียบพร้อมที่สุด มนุษย์จึงถูกแบกภาระ ให้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของพระเจ้าในการจรรโลงและพัฒนาโลกนี้ให้ถูกต้อง ตามครรลองและสอดคล้องกับสัจยชาตญาณอันดั้งเดิมของมนุษย์ โดยที่ อัลลอฮ์ได้ทรงสร้างทุกสรรพสิ่งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่มนุษย์ในการทำหน้าที่อันทรงเกียรตินี้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

อัลลอฮ์ (ซ.บ.) จึงได้กำหนดบทบัญญัติให้แก่มนุษย์ยึดเป็นแนวปฏิบัติ พระองค์ได้ประทานคัมภีร์เพื่อเป็นธรรมนูญชีวิต และได้ส่งศาสดาเพื่อเป็น แบบอย่างสำหรับมนุษย์ในการนำคำสอนดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวัน บทบัญญัติและคำสอนของอิสลามล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองผลประโยชน์ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การคุ้มครองปัจจัยสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ไว้ 5 ประการ คือ การคุ้มครอง ศาสนา การคุ้มครองชีวิต การคุ้มครองสติปัญญา การคุ้มครองพันธกรรม หรือศักดิ์ศรี และการคุ้มครองทรัพย์สิน

ด้วยเหตุดังกล่าวสิทธิมนุษยชนในอิสลามจึงมีคุณลักษณะเฉพาะที่ พอสรุปได้ ดังนี้

1) สิทธิมนุษยชนในอิสลามเป็นส่วนหนึ่งของหลักความเชื่อในอิสลาม มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่พึงมีต่อพระเจ้า ตนเอง เพื่อนร่วมโลก และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2) สิทธิมนุษยชนในอิสลามเป็นพรและความกรุณาของพระเจ้าที่มอบให้แก่มนุษย์ เป็นคำวิจารณ์จากพระเจ้าผ่านศาสดาแห่งพระองค์ สิทธิมนุษยชนในอิสลามจึงไม่ใช่เป็นการเรียกร้องเนื่องในสถานการณ์ต่างๆ หรือเสียงสะท้อนของผู้ที่เสียเปรียบหรือได้เปรียบจากความขัดแย้งต่างๆ ในสังคม

3) สิทธิมนุษยชนในอิสลามมีขอบเขตครอบคลุมมนุษยชาติทั้งหมด โดยไม่มีการจำกัดด้านสัญชาติ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ประเทศใดเป็นการเฉพาะ แต่มีเนื้อหาขอบเขตอันกว้างใหญ่ไพศาลที่ครอบคลุมมนุษยชาติในทุกยุคทุกสมัย

4) สิทธิมนุษยชนในอิสลาม คือ พฤติกรรมที่เป็นข้อเท็จจริงที่คงอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์และพร้อมแสดงออกมาในภาคปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการน้อมรับคำบัญชาของอัลลอฮ์ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอำนาจกฎหมายหรือข้อตกลงทางสังคมบังคับใช้

Dr. Ibrahim Madkur ผู้อำนวยการสถาบันภาษาอาหรับ กรุงโคโรกล่าวว่า “สิทธิมนุษยชนที่มีการละเมิดในทุกวันนี้ ทั้งๆ ที่เรามีหน้าที่ต้องส่งเสริมและคุ้มครองไว้ ความจริงแล้วอิสลามได้วางกฎเกณฑ์และให้มวลมนุษย์ดำรงไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ 14 ศตวรรษแล้ว อิสลามได้วางรากฐานสิทธิมนุษยชนก่อนที่จะมีการพูดถึงอย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 18 ที่ถือว่าเป็นศตวรรษแห่งสิทธิมนุษยชนด้วยซ้ำไป อิสลามได้ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและได้กำหนดเป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติทางศาสนา และสิ่งที่พึงปฏิบัติในโลกดุนยา (โลกปัจจุบัน) พร้อมๆ กับได้กำหนดเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมและจิตวิญญาณ”

4. อัลกุรอาน คือ คัมภีร์แห่งมนุษยชาติ

อัลกุรอาน คือ ธรรมนูญสำหรับมนุษยชาติ ทั้งนี้ หากสังเกตสำนวนที่มักใช้ในอัลกุรอาน เพื่อเรียกร่องมวละมนุษยด้วยคำกล่าว คำว่า **يَا أَيُّهَا النَّاسُ** “โอ้ มวละมนุษยชาติทั้งหลาย” โดยที่คำนี้จะถูกใช้ซ้ำในอัลกุรอานถึง 28 ครั้ง ในขณะที่คำว่า **النَّاسُ** “มนุษย์” ได้ถูกใช้ในอัลกุรอานถึง 280 ครั้ง คำว่า **إِنْسَانٍ** “มนุษย์” (คำเอกพจน์) ปรากฏในอัลกุรอาน 63 ครั้ง และคำว่า **بَنِي آدَمَ** “ลูกหลานอาดัม” ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานถึง 6 ครั้ง และเพื่อเป็นการยืนยันว่าอัลกุรอานได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับมนุษย์มากที่สุดจะเห็นได้จากโองการแรกที่ถูกประทานลงมายังศาสดามุฮัมมัด (ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่าน) ที่ได้กล่าวซ้ำคำว่า **إِنْسَانٍ** “มนุษย์” ถึง 2 ครั้งทีเดียว

นอกจากนี้ เนื้อหาโดยรวมในอัลกุรอานจะเป็นการเชิญชวนและเรียกร่องมนุษย์ให้รู้จักรากเหง้าและกำเนิดอันแท้จริงของตนเอง รับทราบคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างจากสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหลาย มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการมีอยู่ของมนุษย์ เส้นทาง การดำเนินชีวิตที่ประสบผลสำเร็จ พร้อมทั้งใฝ่รำลึกถึงจุดหมายปลายทางของชีวิตสู่ความสุขอันนิรันดร์ ทั้งหลายทั้งปวงนั้น เพื่อเป็นการตอกย้ำว่าอัลกุรอานคือ คัมภีร์แห่งมนุษยชาติโดยแท้จริง

5. ศุบะฮ์วิดาอ์ (เทศนาธรรมครั้งสุดท้ายของท่านศาสดา)

นักวิชาการมุสลิมและโลกอิสลามพบว่า มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับแรกของมนุษยชาติ เกิดขึ้นในปีที่ ฮ.ศ. (ฮิจเราะฮ์ศักราช) ที่ 10 ท่านศาสดามุฮัมมัด (ขอความจำเริญและสันติสุขจงมีแด่ท่าน) พร้อมด้วยบรรดาซอฮาบะฮ์ (เหล่าอัครสาวก) กว่า 100,000 คน

ได้พร้อมกันประกอบพิธีหัจญ์ ณ ทูงอะเราะซะพะฮ์ ในวันที่เปี่ยมด้วยศานติ
ท่านศาสดาได้กล่าวคำสุนทรพจน์ที่ถือเป็นบทปัจฉิมนิเทศในอิสลาม และถือเป็น
ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่สามารถรวบรวมพลโลกนับแสน
ที่หลากหลาย อาทิ ด้านภาษา สีผิว วงศ์ตระกูล เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์
คลื่อนมาชนได้รวมตัว ณ สถานที่อันเดียวกัน วันเวลาเดียวกัน เจตนารมณ์
อันเดียวกัน การปฏิบัติศาสนกิจที่คล้ายคลึง และพร้อมเพรียงกันด้วย
การแต่งกายที่เหมือนกัน ภายใต้การชี้นำโดยผู้นำสูงสุดคนเดียวกัน เนื้อหา
หลักของคุตบะฮ์วิดาอ์ดังกล่าวเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของอิสลาม
ที่ครอบคลุมหลักการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติ ความรับผิดชอบในหน้าที่
การยอมรับสิทธิส่วนบุคคล หลักการใช้ชีวิตในครอบครัว ฐานะของสตรี
ในอิสลามและบทบาทของนางต่อการสร้างครอบครัวเปี่ยมสุข หลักการ
ยึดมั่นในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ (จริยวัตรและแบบอย่างของศาสดา
มุฮัมมัด) โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรักษาชีวิต เลือด ทรัพย์สิน
และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ดังปรากฏในส่วนหนึ่งของคุตบะฮ์ ความว่า
“*โอ้มนุษย์ทั้งหลาย แท้จริงเลือดและทรัพย์สินสมบัติของท่านจะได้รับการ
ปกป้องและห้ามมิให้เกิดการล่วงละเมิด จนกว่าท่านทั้งหลายจะกลับไปสู่
พระเจ้าของท่าน เจกเช่นกับการห้ามมิให้มีการล่วงละเมิดในวันนี้และเดิมนี้อ*”

6. unสรุป

การส่งเสริม การศึกษา การวิจัย การสัมมนาและการเผยแพร่
ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนจะไร้ซึ่งความหมายและเป็นเพียงเศษกระดาษ
และคำพูดที่ไร้คุณค่าหากสิทธิมนุษยชนไม่ได้รับการขานรับในภาคปฏิบัติ
ของประชาคมโลก ประเทศต่างๆ ในโลกปัจจุบันล้วนแล้วแต่ยอมรับ
ในหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ในความเป็นจริงแล้ว
มนุษยชาติในยุคปัจจุบันได้กลายเป็นเหยื่อของการละเมิดที่ค่อนข้างรุนแรง

และมีบ่อยครั้งที่มีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ด้วยซ้ำไป และในประวัติศาสตร์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มที่มีศักยภาพในการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รุนแรงและมีประสิทธิภาพสูงสุด ก็คือ อำนาจอรัฐ และกลไกของรัฐนั่นเอง

ด้วยเหตุดังกล่าว สิทธิมนุษยชนในอิสลามจึงไม่ใช่เป็นเพียงหัวข้อสัมมนาในเวทีโลกหรือเสียงเรียกร้องและอนุสัญญาระดับนานาชาติเท่านั้น หากเป็นบทบัญญัติทางศาสนาที่มีเป้าประสงค์ให้การคุ้มครองมนุษย์ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ชีวิตบนโลกนี้จนกระทั่งชีวิตหลังจากความตาย ชีวิตทุกขั้นตอนของมนุษย์ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามครรลองของศาสนาที่ได้วางกรอบและชี้แนวทางอันเที่ยงตรงเพื่อมนุษย์จะได้ใช้ขีดความสามารถของตนเองสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมพัฒนาศักยภาพเพื่อบรรลุถึงเป้าประสงค์สูงสุด สู่การมีชีวิตที่มีความสุขอย่างถาวรและยั่งยืน

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

ประเวศ วะสี. (2545). *สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

หนังสือภาษาอาหรับ

Al-quran

Muhammad Al-Zuhailee. (1997). *Huquq al-Islam*. Bairut: Dar Ibn kathir.

Saifudidin Hasain Syahin. (1993). *Huquq al-Islam*. Riyadh: Matbaah Safir.

บางประเด็นเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชนและอิสลาม

โดย อาจารย์อับดุลสุโก ดินอะ
(อูस्ताซอับดุลอะรุส บิน ชาฟีฮีย)
อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยทักษิณ

“ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ผู้ทรงเมตตากรุณาเสมอ”

“ขอความสันติสุขจงมีแด่ศาสนamuฮัมมัด

ผู้เจริญรอยตามท่านและสุขสวัสดิ์แด่ผู้อ่านทุกท่าน”

ความนำ

สืบเนื่องจากเครือข่ายเยาวชนนักศึกษาเพื่อสันติภาพ (คนสน.) และเครือข่ายนักศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ได้ดำเนินโครงการจัดตั้ง “เครือข่ายบัณฑิตอาสา พัฒนาสังคม จังหวัดชายแดนใต้ (คปส.จชต.)” เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานบัณฑิตและอาสาสมัครพัฒนาสังคม จังหวัดภาคใต้ ในการส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทของตนเอง ในการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม สร้างพลเมืองที่มีจิตวิญญาณตระหนักในการะหน้าที่ มีทัศนคติที่ถูกต้อง มีทักษะและความรู้ความสามารถในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามและสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งยังเป็นพื้นที่เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมของตนเอง ส่งเสริมความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ลดเงื่อนไขการใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตลอดจนเป็นการสร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในพื้นที่อย่างยั่งยืนต่อไป

ในการนี้ เครือข่ายเยาวชนนักศึกษาเพื่อสันติภาพ (คยณส.) จึงดำเนินการจัดโครงการสัมมนาคณะทำงานเครือข่ายบัณฑิตอาสาพัฒนาสังคม จังหวัดชายแดนภาคใต้ (คปส.จชต.) เมื่อวันที่ 1-8 ตุลาคม 2552 เพื่อเตรียมพร้อมแก่คณะทำงานในการทำกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมด้านวิชาการเกี่ยวกับหลักการอิสลามและสิทธิมนุษยชนสากล ซึ่งทางเครือข่ายได้เชิญนักวิชาการต่างๆ ทั้งส่วนกลางและจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายความหมายของสิทธิมนุษยชนและอิสลามไว้ ดังนี้

1. คำนิยามความหมายของ “สิทธิมนุษยชน”

“สิทธิมนุษยชน” หมายถึง สิทธิทั้งหลายที่เป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ และในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษสมกับความสำคัญของสิทธิดังกล่าว

จากคำจำกัดความข้างต้น สิทธิมนุษยชนจึงหมายถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมี เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า หากมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าว ย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมาย เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย และความมั่นคงปลอดภัย สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิในการเคลื่อนไหว

และในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนยังหมายถึง สิทธิที่พึงมีเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ คุณภาพชีวิต เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในการเลือกที่จะประกอบอาชีพ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วย สิทธิต่างๆ ครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ในอดีตยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จนภายหลังที่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้ว คำว่า “สิทธิมนุษยชน” จึงได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ

ในกฎบัตรสหประชาชาติได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้หลายแห่ง เช่น ในอารัมภบทได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติไว้ว่า “เพื่อเป็นการยืนยันและให้การรับรองถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษยชาติ”

กฎบัตรสหประชาชาติได้แต่เพียงกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในที่ต่างๆ เช่น ในอารัมภบทตั้งแต่กล่าวแล้ว ในมาตรา 1 มาตรา 13 มาตรา 55 มาตรา 56 มาตรา 62 มาตรา 63 และมาตรา 76 เท่านั้น แต่มิได้ให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้แต่อย่างใด

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งถือเป็นแม่บทของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันได้จำแนกสิทธิมนุษยชนออกเป็นประเภทต่างๆ ไว้ดังนี้

1. สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Political and Civil Rights)

เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม และปรากฏอยู่ในข้อ 1 - 21 สิทธิดังกล่าวประกอบไปด้วยสิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายและเลือกถิ่นที่อยู่ สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดี

อย่างเป็นธรรม สิทธิในความเป็นส่วนตัว เสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในการแสดงออกอย่างเสรี สิทธิในการลี้ภัย

2. สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (Economic Social and Cultural Rights) เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติข้อ 22 เป็นต้นไป ได้แก่ สิทธิในการศึกษา สิทธิในการก่อตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่ดีและเพียงพอเพียง ตลอดจนสิทธิในการหยุดพักก่อนจากการทำงาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง ทั้งสิทธิตามกฎหมายและสิทธิที่มีใช้สิทธิตามกฎหมาย ประชาญ์ทางกฎหมายท่านหนึ่งได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ว่า จากคำจำกัดความข้างต้น สิทธิมนุษยชนจึงหมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมีเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรี และมีคุณค่า หากมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าว ย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมาย เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกายและความมั่นคงปลอดภัย สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิในการเคลื่อนไหวและในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนยังหมายถึง สิทธิที่พึงมีเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ คุณภาพชีวิต เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในการเลือกที่จะประกอบอาชีพ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วย สิทธิต่างๆ ครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย

2. จุดยืนของอิสลามที่มีต่อสิทธิมนุษยชน

1. อิสลามมีเป้าหมายที่จะผดุงหลักประกันพื้นฐาน ซึ่งเป็นเจตนารมณ์แห่งชารีอะห์ระดับแรก แสดงถึงการให้ความสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ โดยได้เน้นย้ำในการนำเสนอหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ในระดับนี้สวัสดิการพื้นฐานสำหรับโลกนี้และโลกหน้า เป็นสิ่งที่ควรได้รับการดูแลอย่างเคร่งครัดและทั่วถึง คือ หลักประกันความมั่นคงด้านศาสนา/ความเชื่อ (Din) หลักประกันความมั่นคงด้านชีวิต (Nafs) หลักประกันความมั่นคงด้านการสืบสายพันธุ์ (Nasl) หลักประกันความมั่นคงด้านทรัพย์สิน (Mal) และหลักประกันความมั่นคงด้านสติปัญญา ('Aql)

2. สิทธิมนุษยชนในอิสลามตั้งอยู่บนหลัก 2 ประการ ดังนี้

(1) หลักแห่งความเสมอภาคที่มีต่อมนุษย์

(2) หลักเสรีภาพที่มีให้กับมนุษย์

อิสลามได้วางพื้นฐานของหลักความเสมอภาค ให้อยู่บน 2 หลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) จุดกำเนิดเดียวกันของมนุษย์

(2) ทุกคนมีเกียรติในความเป็นมนุษย์

สำหรับจุดกำเนิดเดียวกันของมนุษย์นั้น อิสลามได้สะท้อนให้เห็นว่า แท้จริงอัลลอฮ์ ตะอาลา ได้สร้างมนุษย์ทั้งหมดจากชีวิตเดียว (คืออาดัม) ดังนั้น มนุษย์ทั้งหมดย่อมเป็นพี่น้องในครอบครัวใหญ่ที่ไม่มีแบ่งมุมใดจะแบ่งแยก ระดับชนชั้นได้ ความแตกต่างทางเชื้อชาติไม่มีผลกระทบต่อนั่นแห่งของความเป็นมนุษย์คนหนึ่งจากมนุษย์ชาติทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้ ความแตกต่างทางเชื้อชาติสมควรเป็นตัวผลักดันให้เกิดการทำความรู้จัก ความสนทนสนม และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างพวกเขา ไม่ใช่มาเป็นหนทางของการโต้แย้งและความแตกแยก อัลลอฮ์ได้ตรัสความว่า

“โอ้มวลมนุษย์ ! แท้จริงเราได้บังเกิดพวกเจ้ามาจากชายหนึ่งและหญิงหนึ่ง และบันดาลพวกเจ้าให้แตกออกเป็นเผ่าพันธุ์และเป็นกลุ่มต่าง ๆ เพื่อพวกเจ้าจะได้ทำความรู้จักซึ่งกันและกัน แท้จริงผู้มีเกียรติที่สุด ในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์ คือ ผู้ที่มีความยำเกรง” (อัลหุญรุต : 13)

ส่วนอีกกฎเกณฑ์หนึ่งที่มีให้กับความเสมอภาค คือ ทุกคนมีเกียรติของความเป็นมนุษย์ อัลกุรอานได้ระบุถึงสิ่งดังกล่าว ความว่า “ขอยืนยันเราได้ให้เกียรติแก่ (มนุษย์) ลูกหลานอาดัม” (อัลอิสรออ์ : 70) ดังนั้นด้วยเกียรตินี้ อัลลอฮ์ได้ทรงทำให้มนุษย์เป็นตัวแทนของพระองค์ในพื้นพิภพนี้ บรรดามะลาอิกะฮ์ (เทวทูตผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของอัลลอฮ์ ซึ่งมนุษย์ธรรมดา มองไม่เห็น) ได้ให้การสวด (กราบเคารพให้เกียรติ) แก่เขาและทรงทำให้เขาเป็นนายแห่งจักรวาลและทรงให้สิ่งที่อยู่ในชั้นฟ้าและแผ่นดินยอมสวามิภักดิ์แก่เขา ฉะนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว มนุษย์จึงมีฐานะดร มีเกียรติภูมิที่เหนือกว่าบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาทั้งหมดและอัลลอฮ์ทรงมอบเกียรตินี้ให้แก่มนุษย์ทุกคนโดยไม่มีการยกเว้น เพื่อให้เป็นสายใยแห่งการคุ้มครองและปกป้องให้กับมนุษย์ทุกคน ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างคนรวย คนจน ชนชั้นผู้นำและผู้อยู่ใต้การปกครอง ซึ่งทั้งหมดจะต้องอยู่ต่อหน้าอัลลอฮ์และอยู่ต่อหน้ากฎหมายของพระองค์ และไม่ว่าในสิทธิใดๆ โดยรวมนั้น ย่อมมีความเท่าเทียมกัน (ในวันนั้น)

สำหรับหลักการที่สองที่ได้เน้นย้ำถึงสิทธิมนุษยชนนั้น คือ หลักอิสลามที่อัลลอฮ์ทรงกำหนดให้มนุษย์มีภาระหน้าที่ในการทำนุบำรุงผืนแผ่นดินและสร้างสรรค์อารยธรรมแห่งมนุษยชาติ ซึ่งไม่มีภาระหน้าที่ใดที่ปราศจากอิสลาม แม้กระทั่งเรื่องของการศรัทธาและการปฏิเสธ ซึ่งอัลลอฮ์ทรงกำหนดให้ผูกพันอยู่กับความปรารถนาของมนุษย์ ความว่า “ดังนั้น ผู้ใดปรารถนา เขาก็จงศรัทธาเถิด และผู้ใดปรารถนา เขาก็จง

ปฏิเสธเกิด” (อัลกะฮ์ฟี : 29) เฉกเช่นนี้ ความเสรีภาพย่อมครอบคลุมถึงทุกเสรีภาพของมนุษยชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของศาสนา การเมือง และทัศนะความคิด

3. การพิพากษาตามคำสอนของอิสลาม จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมและการพิจารณาหรือ อัลลอฮ์ทรงบัญชาให้มนุษย์มีความยุติธรรมและให้พวกเขานำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อัลลอฮ์ทรงตรัสความว่า “แท้จริง อัลลอฮ์ทรงบัญชาให้มีความยุติธรรมและมีคุณธรรม” (อัลนะห์ลี : 90)

พระองค์ยังได้ตรัสไว้ในอีกโองการ ความว่า “และเมื่อพวกเขาทำการตัดสินในระหว่างมนุษย์ทั้งหลาย พวกเขาจะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม” (อันนิซาอ์ : 58) และยังมีโองการจากคัมภีร์อัลกุรอานต่างๆ อีกมากมายที่ได้ยืนยันเกี่ยวกับสิ่งดังกล่าว

สำหรับการพิจารณาหรือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ท่านศาสดามุฮัมมัดได้ขอคำปรึกษาหารือกับบรรดาซอฮาบะฮ์ (สหายของท่านศาสดา) และท่านยึดทัศนะความเห็นส่วนมาก หากแม้ว่าจะขัดกับความเห็นของท่านก็ตาม เช่น บรรดามุสลิมิน (มุสลิมผู้ศรัทธา) ต้องการทาสงครามอุหุด ทั้งที่ท่านศาสดามีความเห็นว่ามันไม่ทำสงคราม แต่ความเห็นส่วนใหญ่ให้ออกทำสงคราม ดังนั้น ท่านศาสดายอมตกลงตามความเห็นของพวกเขา และออกทำสงครามความพ่ายแพ้ได้ประสบแก่บรรดามุสลิมินแต่พร้อมกับสิ่งดังกล่าว อัลกุรอานก็ยังคงตอกย้ำให้มีความจำเป็นต้องปรึกษาหารือ ฉะนั้น อัลลอฮ์ได้ตรัสกับท่าน ความว่า “ดังนั้น เจ้าจงอภัยให้พวกเขา เจ้าจงขอยกยให้พวกเขา และจงปรึกษาพวกเขาในการทำงานต่าง ๆ ที่คิดกระทำ” และด้วยจุดมุ่งหมายนี้จึงไม่รับพิจารณาความเห็นส่วนน้อยของนักปราชญ์นิติศาสตร์อิสลามที่อ้างว่าการปรึกษาหารือไม่มีความจำเป็น เพราะการอ้างนี้ขัดกับบรรดาตัวบทของศาสนาที่ชัดเจน

อิสลามได้มอบให้บรรดามุสลิมิน (มุสลิมผู้ศรัทธา) มีอิสรภาพในการเลือกสรรรูปของการปรีชาหาหรือเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์โดยรวม ดังนั้น เมื่อผลประโยชน์ได้เรียกร้องให้ระบบการปรีชาหาหรืออยู่ในรูปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (เช่น ระบบรัฐสภา) ที่มีอยู่ในประเทศต่างๆ แน่แน่นอนว่า อิสลามจะไม่คัดค้านสิ่งดังกล่าว เพราะทั้งหมดย่อมเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง พร้อมกับมีความยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันและสิ่งที่เกิดขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าของแต่ละประเทศ

จากสิ่งดังกล่าว ได้ประจักษ์ชัดแล้วว่า อิสลามให้ความสำคัญและปกป้องสิทธิมนุษยชน มีความปรารถนาให้นำมาปฏิบัติอย่างถูกต้องกับหลักการปรีชาหาหรือในรูปแบบปัจจุบัน

4. อิสลามได้เปิดโอกาสให้แสดงทัศนะหลากหลายความคิด อนุญาตให้มีการวินิจฉัย วิเคราะห์ แม้กระทั่งประเด็นเรื่องของศาสนา トラบใดที่เขามีคุณสมบัติและเงื่อนไขพร้อมในการเป็นนักวินิจฉัย ซึ่งหากเขาทำการวินิจฉัยผิดย่อมได้รับหนึ่งการตอบแทน และหากเขาทำการวินิจฉัยถูกต้องย่อมได้รับสองการตอบแทน

ผู้ศึกษาบรรดามัชฮับ (สำนักคิด) ต่าง ๆ ของนิติศาสตร์อิสลาม เขาจะพบว่าในแนวทางมัชฮับเหล่านั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องของแนวคิดในหลายๆ ประเด็นปัญหาด้วยกัน โดยไม่มีผู้ใดกล่าวว่าสิ่งดังกล่าวไม่เป็นที่อนุญาต จากตรงนี้ เราจะพบว่าอิสลามเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเพื่อที่สะท้อนแนวคิดต่อผู้คนทั้งหลาย โดยมีเป้าหมายให้เกิดความดีงามในแต่ละสังคมและรักษาไว้ซึ่งความสงบและเสถียรภาพ

สรุป

โลกปัจจุบันพบว่าประเทศมุสลิมหลายๆ ประเทศ ได้พัฒนาระบบ และส่งเสริมกระบวนการในการปกป้องและรักษาสีทิตขึ้นพื้นฐานอันเนื่อง มาจากการยอมรับในกฎบัตรสหประชาชาติที่ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ ในหลายแห่ง แต่ขณะเดียวกันประเทศตะวันตกหลายๆ ประเทศยังคง ใช้ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนโจมตีโลกมุสลิมหลายประเทศว่าได้ละเมิด สิทธิขั้นพื้นฐานต่อประชาชนของตน รวมทั้งกล่าวหาว่าหลักการศาสนาอิสลาม ได้ส่งเสริมและก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในขณะเดียวกัน

ในมุมมองของมุสลิม ผู้เขียนคิดว่าสิทธิมนุษยชนตามทัศนะอิสลาม หมายถึง สิทธิทั้งหลายที่เป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่าง มีศักดิ์ศรีของมนุษย์ และส่งเสริมในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายอิสลามหรือกฎหมายอื่นๆ แต่จะต้องไม่ค้ำกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอิสลาม

สิทธิมนุษยชนในอิสลามที่ปรากฏอยู่ ในธรรมนูญมะดีนะฮ์ กับการรับรอง สิทธิเสรีภาพ ตามปณิธานสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948)

โดย นายหมัดฟาซี รุบามา
บัณฑิตจากวิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สิทธิมนุษยชนในอิสลามได้มีการบัญญัติไว้ในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ (จริยวัตรและแบบอย่างของศาสดามุฮัมมัด) ซึ่งอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิมนุษยชนก่อนที่จะมีคำประกาศปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและมีมากกว่า 1,400 ปี สิทธิมนุษยชนในอิสลามที่ปรากฏอยู่ในธรรมนูญมะดีนะฮ์กับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

ความนำ

สิทธิมนุษยชนในอิสลามได้มีการบัญญัติไว้ในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ (จริยวัตรและแบบอย่างของศาสดามุฮัมมัด) ซึ่งอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิมนุษยชนก่อนที่จะมีคำประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและมีมากกว่า 1,400 ปี

เมื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์อิสลาม เราจะพบว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นได้เกิดขึ้นตั้งแต่ในปีแรกของการอิจเราะห์ของท่านศาสดามุฮัมมัด จากมักกะฮ์ไปยังมะดีนะฮ์ กล่าวคือเมื่อครั้งที่ท่านศาสดามุฮัมมัด อพยพไปยังเมืองมะดีนะฮ์นั้น ท่านศาสดาพบว่ามะดีนะฮ์ประกอบด้วยประชากรหลายเผ่าพันธุ์หลายศาสนา ซึ่งในขณะนั้นประกอบไปด้วยชาวมุฮาญีรีน (มุสลิมที่อพยพจากมักกะฮ์มายังมะดีนะฮ์) ชาวอันศอร (ชาวมะดีนะฮ์ดั้งเดิมที่ให้การช่วยเหลือชาวมุฮาญีรีน) ชาวยิวและคริสเตียน

ดังนั้น ท่านศาสดาจึงได้จัดตั้งระเบียบขึ้นเรียกว่า “ธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์” ซึ่งเป็นระเบียบเพื่อการเลิกสงครามอาฆาตพยาบาทกันระหว่างเผ่า (โดยเฉพาะเผ่าเอาส์และเผ่าค็อซรอจญ์) และเพื่อให้สิทธิต่างๆ แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะชาวยิวและคริสเตียนที่อาศัยอยู่ในมะดีนะฮ์และรอบๆ มะดีนะฮ์ ซึ่งเนื้อหาบางส่วนที่มีลักษณะที่สอดคล้องกับธรรมนูญมะดีนะฮ์ แต่บางส่วนก็มีลักษณะที่แตกต่างกันบ้างไปตามยุคตามสมัย ดังที่ปรากฏดังต่อไปนี้

1. สิทธิด้านเกียรติแห่งความเป็นมนุษย์

ธรรมนูญมะดีนะฮ์ ได้ระบุไว้เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวเช่น

มาตราที่ 25 ความว่า “พวกยิวตระกูลบนู Awf เป็นประชาคมเดียวกันกับบรรดาผู้ศรัทธา...”

มาตราที่ 35 ความว่า “และแท้จริงกลุ่มย่อยของพวกยิวก็ถือเสมือนตัวของพวกเขาเอง คือ กลุ่มใหญ่” (อักรอม ภูเขา อุมรีย, 1983 : 121)

จากมาตราดังกล่าวที่ได้ปรากฏข้างต้น จะเห็นได้ว่าท่านศาสดามุฮัมมัดได้ให้ความสำคัญกับเกียรติแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกๆ คนเผ่ากล่าวคือ ท่านศาสดามุฮัมมัดถือว่าผู้ที่ไม่ใช่ผู้ศรัทธา (พวกยิวและคริสเตียนที่อาศัยอยู่ในมะดินะฮ์) พวกเขาเหล่านี้ก็มีสิทธิในด้านต่างๆ เท่ากับผู้ที่ศรัทธา พวกเขาจะได้รับการพิทักษ์จากการถูกสบประมาทและการข่มขู่ และพวกเขามีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกันกับชาวมุสลิม ทั้งในด้านอาชีพและบริการสงเคราะห์ในสาขาต่างๆ รวมไปถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนา

นอกจากนี้ ท่านศาสดามุฮัมมัดถือว่ากลุ่มย่อยของพวกยิวก็เสมือนกับกลุ่มใหญ่ พวกเขาจะได้รับการปฏิบัติและการให้สิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างทัดเทียมกัน ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากการตีความดังกล่าวข้างต้น จะสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal declaration of Human Rights) ค.ศ. 1948 ที่ได้ระบุถึงเกียรติแห่งความเป็นมนุษย์ดังที่ปรากฏดังนี้

ข้อที่ 2 ได้รับรู้ไว้ว่า

ความว่า “บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใดชาติ หรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด...” (นพนิธิ สุริยะ, 2537 : 116-119)

2. สิทธิมนุษยชนด้านความเสมอภาคทางด้านกฎหมาย

ธรรมนูญมะดีนะฮ์ ได้ระบุไว้เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว เช่น

มาตราที่ 4 - 11 ได้ระบุไว้ความว่า “ส่วน *BanuAwf, Banu-Harith, BanuSaidah, BanuJusham, BanuNajjar, Banu Amr Ibn’ Awf, Banu’Nabit, Banu-Aws* จะต้องจ่ายเงินค่าทำขวัญตามธรรมเนียมปัจจุบันของพวกเขาอย่างที่เขาเคยจ่ายเมื่อครั้งยังไม่ได้นับถือศาสนา และการไถ่เชลยจะต้องปฏิบัติโดยวิธีการที่ดีและยุติธรรมอย่างที่ปฏิบัติกันในหมู่บรรดาผู้ศรัทธา” (ดร.อักรอม ฎิยาฮ์ อุมรียฺ, 1983 : 121)

จากมาตราดังกล่าวที่ได้ปรากฏข้างต้น จะเห็นได้ว่าท่านศาสดามุฮัมมัดได้ร่างธรรมนูญมะดีนะฮ์ โดยที่ท่านไม่ได้คำนึงถึงเชื้อชาติ ชนเผ่า เพศ ศาสนา หรือตำแหน่งฐานะทางสังคมแต่อย่างใด กล่าวคือ ท่านศาสดามุฮัมมัดได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ให้เผ่าต่างๆ ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีเผ่าใดที่เหนือกว่าเผ่าใด กล่าวคือ ในกรณีที่มีการฆาตกรรมเกิดขึ้นในเมืองมะดีนะฮ์ ไม่ว่าจะเป็นคนในตระกูลใด หรือเผ่าใด ผู้ใดฆ่าผู้อื่นเขาจะต้องจ่ายค่าทำขวัญ (ดัยต) ให้กับครอบครัวของผู้ตายเช่นเดียวกัน แม้แต่เชลยศึกก็ได้รับการปฏิบัติอย่างดีและมีความยุติธรรม (ในมาตราที่ 4-11 ของธรรมนูญมะดีนะฮ์)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากการตีความดังกล่าวข้างต้นจะสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ค.ศ. 1948 ที่ได้ระบุถึงความเสมอภาคดังที่ปรากฏดังนี้

ข้อที่ 1 ได้ระบุไว้ว่า ความว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรี และเท่าเทียมกัน ทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณของความเป็นพี่น้อง”

3. สิทธิด้านเสรีภาพในการนับถือศาสนา

ธรรมนูญมะดีนะฮ์ได้ระบุไว้เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวใน

มาตราที่ 25 ความว่า “พวกยิวตระกูลบนูอาฟิเป็นประชาคมเดียวกันกับบรรดาผู้ศรัทธา พวกยิวก็มีศาสนาและพวกมุสลิมก็มีศาสนาด้วยกัน รวมทั้งบ่าวและตัวของพวกเขาเอง ทั้งนี้ ยกเว้นผู้ประพฤติดีและการทำบาป เพราะพวกนี้ทำลายตัวเองและครอบครัวของพวกเขาเองเท่านั้น” (อัครอม ฎิยาฮุมรียฺ, 1983 : 121)

จากมาตราที่ได้ปรากฏข้างต้นจะเห็นได้ว่า ท่านศาสดามุฮัมมัดได้กำหนดให้พวกยิวมีสิทธิศรัทธาเลื่อมใสในศาสนาของเขา และปฏิบัติกิจในหนทางของความศรัทธาของพวกเขาได้อย่างเสรี มวลมุสลิมก็มีสิทธิที่จะศรัทธาและปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างตามความเลื่อมใสศรัทธาเช่นเดียวกัน (ยะกูบ ทัวมประณม, มปป : 163) และท่านศาสดามุฮัมมัดยอมรับให้พวกยิวยังคงนับถือศาสนาเดิมและไม่ได้บังคับคนหนึ่งคนใดให้เข้ารับนับถืออิสลาม แต่ท่านจะเปิดโอกาสให้พวกเขาเลือกเอาว่าจะเข้ารับอิสลามหรือยังคงอยู่ในศาสนาเดิมของพวกเขาที่ซึ่งสนองตอบคำดาร์สของอัลลอฮ์ที่ว่า

ความว่า “*ไม่มีการบังคับ (ให้นับถือ) ในศาสนาอิสลาม..*” (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 256)

นอกจากนี้ ศาสนาอิสลามยังอนุญาตและเปิดโอกาสให้พวกเขาสามารถปฏิบัติศาสนกิจและปกปักรักษาศาสนสถานของพวกเขาไว้โดยที่ไม่มีการละเมิดแต่อย่างใด

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากการตีความดังกล่าวข้างต้นจะสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ค.ศ. 1948 ที่ได้ระบุถึงสิทธิดังกล่าว ดังนี้

ข้อที่ 18 ได้ระบุไว้ความว่า “บุคคลมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรมและศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อถือ และเสรีภาพที่จะแสดงให้ศาสนาหรือความเชื่อถือประจักษ์ในรูปของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจกรรมเคารพสักการะบูชา สวดมนต์และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตนเอง หรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคม และในที่สาธารณะหรือส่วนตัว” (นพนธิ สุริยะ, 2537 : 126-127)

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ไม่สอดคล้องกันอยู่ระหว่าง รัฐธรรมนูญมะดะนีฮ์กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ในประเด็นของเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา เพราะในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นั้นได้ระบุอย่างชัดเจนว่า “บุคคลมีสิทธิเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ” ซึ่งต่างกับหลักการอิสลามอย่างสิ้นเชิง เพราะตามหลักการอิสลามถือว่าการเปลี่ยนศาสนา หรือการผันสภาพจากการเป็นมุสลิม [คือ การหันหลังจากศาสนาอิสลามไปสู่ศาสนาอื่น หรือจากตัดขาดจากอิสลามไปยังกุฟรฺ (ผู้ไม่ศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า) ส่วนผู้ที่กระทำการดังกล่าวเรียกว่า “มูรตัด”] ถือว่าเป็นบาปใหญ่ และโทษของเขาในโลกหน้า คือ การลงนรก ส่วนโทษในโลกนี้ทุกคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าโทษของมันคือการประหารชีวิต แต่ในความเป็นจริงเมื่อเราพิจารณาจากอัลกุรอาน เราจะพบว่าอัลกุรอานได้บัญญัติเรื่องการผันจากศาสนาไว้ 3 อายะห์ (โองการ) ในแต่ละซูเราะห์ (บท) (อาละอิมรอน : 85) (อันนะห์ลุ : 106) แต่จากทั้งหมดพบว่าไม่มีโองการใดเลยที่ระบุถึงโทษทัณฑ์ที่ต้องได้รับบนโลกนี้ โทษทั้งหมดถูกระบุว่าเป็นความรับผิดชอบของพระผู้เป็นเจ้าทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าจะมีการก่อตั้งรัฐอิสลามขึ้นแล้วก็ตาม

นักการศาสนาบางท่านให้ความเห็นว่า การพ้นจากศาสนานั้น เป็นความผิดที่เขาผู้นั้นต้องรับผิดชอบต่อพระผู้เป็นเจ้าเอง ซึ่งหากว่ามีการ ลงโทษประหารชีวิตด้วยเหตุผลของการพ้นจากศาสนาจริง มันก็จะไปขัดแย้ง กับโองการที่ว่า

ความว่า “*ไม่มีการบังคับใด (ให้นับถือ) ในศาสนาอิสลาม*” (บางส่วนของอายะฮ์อัล บากอเราะห์ : 256) และเมื่อไม่มีการลงโทษที่บันทึก ในอัลกุรอานแล้ว หากมามองในแง่ของสุนนะห์ของท่านศาสดามุฮัมมัด จะพบว่าจากบทสรุปในหลายส่วน นักวิชาการมุสลิมให้ความเห็นในหลายด้าน บ้างก็ว่าการพ้นจากศาสนาจำเป็นต้องถูกประหารโดยอ้างเอาชะดิษของ อิบนุอับบาส ที่ว่า

ความว่า “*ผู้ใดเปลี่ยนศาสนาจงฆ่าเขา*” (บันทึกโดยบุคอรี : 238) แต่ทั้งหมดก็ถูกอีกฝ่ายโต้แย้ง โดยอ้างหลักฐานจากอัลกุรอานในซูเราะห์ที่ 2 อายะฮ์ที่ 256 และสุนนะห์ (จริยวัตรและแบบอย่าง) ของท่านศาสดา มุฮัมมัด โดยพิจารณาว่าการสังหารที่เกิดขึ้นเป็นเพราะคติความอื่น (เช่น การปล้น) ไม่ใช่เรื่องของการเปลี่ยนศาสนา โดยทั้งนี้มีหลักฐานบางประการจากคอลีฟะห์ (ผู้นำสูงสุดหลังจากการสิ้นชีวิตของท่านศาสดามุฮัมมัด) อุมัร (ร.ด.) ว่าท่าน ได้สั่งให้ทหารของท่านจัดการกับผู้เปลี่ยนศาสนาอย่างสันติวิธี หรือหากชักชวน ไม่ได้ผล ก็ควรจำคุกดีกว่าการประหาร นักวิชาการมุสลิมจึงให้ความเห็นว่า การเปลี่ยนศาสนาของมุสลิมคนหนึ่งนั้น ควรจำกัดให้เป็นโทษแบบตะฮ์ซีร (คือ อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษา) หากการเปลี่ยนศาสนานั้นไม่ได้ส่งผล ต่อความมั่นคงของรัฐ ก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษ หรือแค่แนะนำตักเตือน แต่หากการเปลี่ยนศาสนามีผลต่อความมั่นคงของรัฐ หรือเปลี่ยนด้วยเจตนา ของการก่อกบฏต่อรัฐ ก็อาจจำคุกหรือประหารชีวิตได้ ซึ่งทัศนะนี้ได้รับการยอมรับมากกว่าทัศนะของบางมัซฮับ (สำนักคิดทางนิติศาสตร์อิสลาม) ที่กล่าวว่ามันเป็นโทษประเภท ฮัฎ (ความผิดที่ชัดเจน)

4. สิทธิด้านการให้ความคุ้มครอง

ธรรมนูญมะดะนีฮ์ ได้ระบุไว้เกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว เช่น ในมาตราที่ 16 ความว่า “และสำหรับพวกยิวที่ตามเรานั้นได้รับการช่วยเหลือและความเสมอภาคจากเรา พวกเขาจะไม่ถูกรังแกข่มเหงและศัตรูของพวกเขาจะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากเรา” (อัลรอม ฎิยาฮ์อุมรีย, 1983 : 120)

จากมาตราดังกล่าวที่ได้ปรากฏข้างต้น จะเห็นได้ว่าท่านศาสดามุฮัมมัดได้กำหนดสิทธิโดยให้การช่วยเหลือ คัมครองอย่างเสมอภาคกับพวกยิว กล่าวคือ พวกยิวจะได้รับความช่วยเหลือจากชาวมุสลิมในการให้ความคุ้มครอง เมื่อพวกเขาได้รับการข่มเหงรังแกจากศัตรู ขณะเดียวกันชาวมุสลิมก็จะไม่ไปร่วมกับศัตรูของพวกยิวเพื่อทำลายพวกยิว トラบใดที่พวกเขายังยึดมั่นต่อธรรมนูญฉบับนี้ (ธรรมนูญมะดะนีฮ์) และที่สำคัญท่านศาสดาและชาวมุสลิมจะไม่ทำการสู้รบกับยิวคนใด เว้นแต่กับผู้ที่ผิดสัญญา คดโกงบิดพลิ้ว (สอดคล้องกับมาตราที่ 46 ในธรรมนูญมะดะนีฮ์)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากการตีความดังกล่าวข้างต้นจะสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ค.ศ. 1948 ที่ได้ระบุไว้

ข้อที่ 7 ความว่า “ทุกๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการขู่งส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น” (นพนธิ สุริยะ, 2537 : 120-121)

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- กัลวิช อาร์หมัด เอ. (ม.ป.ป.). *ประวัติศาสตร์อิสลาม*. กรุงเทพฯ: ส. วงศ์เสงี่ยม.
- จรัล ดิษฐาอภิชัย. (2550). *บนเส้นทางสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: สุขุมและบุตร.
- ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. (2541). *สี่เราะตุนศาสนา*. กรุงเทพฯ: อักษรสมัย.
- นพนิตี สุริยะ. (2537). *สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- บะซ็ร สะกะรียา. (2540). *ตะวันขึ้นที่มะดีนะฮ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อิสลามิกอะเคเดมี.
- ยะก๊อบ ท้ามประถม. (ม.ป.ป.). *พระศาสดามุฮัมมัด ช.ล. ที่พ่อเล่าให้ฟัง*. กรุงเทพฯ: ส.วงศ์เสงี่ยม.
- แวยูโซะ ลีเดะ. (2551). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา อารยธรรมอิสลาม*. ปัตตานี : วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศอลิหุสสัยน์ อัลอายิด. (2548). *สิทธิของชนต่างศาสนิกในประเทศอิสลาม*. กรุงเทพฯ: เอติลันเพรส โปรดักต์.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. (ม.ป.ป). *ความหมายอัลกุรอานเป็นภาษาไทย ภาคที่ 1 - 30*. กรุงเทพฯ: สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ.
- สุดปรารถนา นิละไพจิตร. (2550). *สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย (ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หุซัยนุอัยกัลป์. (2537). *ศาสดามุฮัมมัด มหาบุรุษแห่งอิสลาม ภาคที่ 1*. กรุงเทพฯ: อิสลามิก อะเคเดมี.

หนังสือภาษาอาหรับ

1403 م. 1983 هـ. . حقوق المطبع محفوظة. اكرم ضياء العمرى
المجتمع المدني.

อิสลามกับสิทธิของผู้หญิง และความเสมอภาคระหว่างเพศ¹

พศ. ดร. สุชาติ เศรษฐมาลี²

บทนำ

อิสลามเป็นศาสนาที่พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าประทานลงมายังโลกนี้เพื่อสร้างคุณภาพและความสันติสุขให้กับสังคมมนุษย์ อิสลามได้ถูกประทานลงมาในสังคมอาหรับที่มีสภาพป่าเถื่อนโหดร้าย โดยท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.)³ ได้เผยแพร่คำสอนอิสลามและทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีงาม จนแปรสภาพสังคมอาหรับอันป่าเถื่อนกลายเป็นสังคมแห่งความรู้และมีอารยธรรมอันดีงาม โดยใช้เวลาระยะเวลาเพียง 23 ปี

---

¹ เอกสารประกอบโครงการการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้หญิงมุสลิม” รุ่นที่หนึ่ง (22 - 23 ธันวาคม 2557) และรุ่นที่สอง (24 - 25 ธันวาคม 2557) ณ โรงแรมซีเอส ปัตตานี

² สถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ, กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะทำงานจุฬาราชมนตรี

³ ช.ล. อักษรย่อสำหรับคำสดุดีที่ใช้กล่าวหรือเขียนหลังการกล่าวนามของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) มีความหมายว่า “ขอความโปรดปรานแห่งอัลลอฮ์และความสันติจงมีแด่ท่าน” ย่อมาจาก “ซอลลอลลอฮูอะลัยฮิอะซัลลัม”

ประเด็นเรื่องสิทธิและความเสมอภาคทางเพศนับเป็นเรื่องสำคัญ เรื่องหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้วางแนวทางไว้อย่างสมบูรณ์เพื่อทำการแปรเปลี่ยนและยกระดับสถานภาพของผู้หญิงให้สูงส่งทัดเทียมผู้ชาย บทความนี้ต้องการนำเสนอว่าในคำสอนของศาสนาอิสลามนั้น ได้ให้หลักการเชิงบวกที่ให้สิทธิต่อผู้หญิงและความเสมอภาคระหว่างเพศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมที่แตกต่างไปจากยุคก่อนอิสลามอย่างถอนรากถอนโคนภายในระยะเวลาอันสั้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าทึ่งใจว่ายังคงมีสังคมมุสลิมที่บิดเบือนและไม่เข้าใจเป้าหมายของอิสลามดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นไปโดยเจตนาหรือโดยความไม่รู้ก็ตาม ทำให้ผู้หญิงมุสลิมไม่สามารถเข้าถึงสิทธิดังกล่าว และที่สำคัญมีผู้หญิงมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่ถูกทำร้ายในครอบครัวโดยการอ้างหลักการของศาสนา ดังนั้น การทำความเข้าใจในหลักการคำสอนของศาสนาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศจึงนับเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการช่วยปกป้องสิทธิของผู้หญิงที่ไม่ถูกละเมิด และสามารถอยู่ร่วมกับผู้ชายได้อย่างมีเกียรติศักดิ์ศรีในสังคม

สิทธิและบทบาทของสตรีในอิสลาม

การจะทำความเข้าใจหลักการของศาสนาอิสลามต่อประเด็นเรื่องผู้หญิงนั้น เราต้องเข้าใจสภาพของสังคมอาหรับในยุคก่อนอิสลาม ซึ่งเป็นสภาพป่าเถื่อนที่มองผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศและปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างไร้ความเมตตา ดังที่อัลกุรอานได้บรรยายสภาพไว้ว่า

“และเมื่อผู้ใดในหมู่พวกเขาได้รับข่าวว่าได้ลูก
ผู้หญิง ใบหน้าของเขากลายเป็นหมองคล้ำและ
เศร้าสลด เขาจะซ่อนตัวเองจากกลุ่มชน เนื่องจาก
ความอับอายที่ได้ถูกแจ้งแก่เขา เขาจะเก็บเอาไว้
ด้วยความอับอายหรือฝังมันในดิน พึงรู้เถิดสิ่งที่
พวกเขาตัดสินใจนั้นมันชั่วแท้ๆ”

(อัลกุรอาน 16: 58-59)

อิสลามได้ค่อยๆ มาเปลี่ยนมุมมองต่อผู้หญิงและยกระดับพวกเธอ
ให้สูงขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การสั่งห้ามการฆ่าทารกผู้หญิง ดังโองการพระ
ผู้เป็นเจ้าว่า

“และเมื่อทารกหญิงที่ถูกฝังทั้งเป็นถูกถามด้วยความพิศอันใด
เขาจึงถูกฆ่า”

(อัลกุรอาน 81: 8-9)

อิสลามมองว่าผู้ชายและผู้หญิงต่างมีเกียรติศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน
ครั้งหนึ่ง อุม്മ สะละมะฮ์ ภรรยาของท่านบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้ถามท่านบิว่า
“ทำไมอัลกุรอาน พูดถึงแต่ผู้ชาย ไม่พูดถึงผู้หญิงบ้างเลย?” จนกระทั่งวันหนึ่ง
พระผู้เป็นเจ้าจึงได้ลงโองการมายังท่านบิ โดยกล่าวถึงความเท่าเทียมกัน
ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงว่า

“แท้จริงบรรดาผู้มอบนอมชายและหญิง บรรดา
ผู้ศรัทธาชายและหญิง บรรดาผู้กัตียาและหญิง
บรรดาผู้สัจจริงชายและหญิง บรรดาผู้อดทน
ชายและหญิง บรรดาผู้ถ่อมตัวชายและหญิง
บรรดาผู้บริจาคทานชายและหญิง บรรดาผู้ถือศีล
อดชายและหญิง บรรดาผู้รักษาอวัยวะเพศของ

พวกเขาที่เป็นชายและหญิง บรรดาผู้รำลึกถึง
อัลลอฮ์อย่างมากที่เป็นชายและหญิงนั้น อัลลอฮ์ได้
ทรงเตรียมไว้สำหรับพวกเขาแล้ว ซึ่งการอภิเษก
และรางวัลอันใหญ่หลวง”

(อัลกุรอาน 33: 35)

นอกจากนั้น อัลกุรอาน ยังได้กล่าวถึงความเท่าเทียมของผู้ชาย
และผู้หญิงไว้อีกในหลายๆ โองการ (อายะฮ์) ได้แก่

“ผู้ใดปฏิบัติความดีไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศ
หญิงก็ตาม โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธา ดังนั้น เราจะให้
เขาดำรงชีวิตที่ดี และแน่นอนเราจะตอบแทน
พวกเขาซึ่งรางวัลของพวกเขาที่ดียิ่งกว่าที่พวกเขา
ได้เคยทำได้”

(อัลกุรอาน 16: 97)

“ผู้ใดที่กระทำความชั่ว เขาจะไม่ได้รับการตอบแทน
เว้นแต่เพียงเท่านั้น และผู้ใดกระทำความดีจาก
เพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม และเขาเป็นผู้ศรัทธา
ด้วย คนเหล่านั้นแหละพวกเขาจะได้เข้าสวนสวรรค์
จะได้รับปัจจัยยังชีพในนั้นโดยปราศจากการ
คำนวณ”

(อัลกุรอาน 40: 40)

และมีรายงานว่า นบี (ข.ล.) กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทุกคนต่างมีความเท่าเทียมกัน (ท่านเปรียบเทียบความเท่าเทียมดังกล่าวตั้งก้านของหรี) คนอาหรับไม่ได้ดีกว่าคนที่ไม่ใช่อาหรับ คนผิวขาวไม่ได้ดีกว่าคนผิวดำ และผู้ชายไม่ได้ดีกว่าผู้หญิง ผู้ที่เป็นที่ชื่นชอบ ณ ที่อัลลอฮ์ (ข.บ.)⁴ นั้น ได้แก่ผู้ที่เกรงกลัวพระองค์และประกอบในคุณความดี”

จะเห็นได้ว่า ในทัศนะอิสลามนั้นมีการปกป้องสิทธิสตรีในด้านต่างๆ ได้แก่

(1) สิทธิการมีอิสระที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

สตรีมุสลิมมีสิทธิที่จะจัดการเงินทองและทรัพย์สินของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ มีสิทธิที่จะซื้อ ขาย กู้ยืม หรือทำสัญญาต่างๆ เธอสามารถบริจาคเงิน หรือทำธุรกิจใดๆ ที่ถูกต้องตามหลักการศาสนา สิทธิดังกล่าวไม่สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ ไม่ว่าเธอจะมีสถานภาพเป็นคนโสดหรือแต่งงาน เธอมีสิทธิที่จะบริจาคชะกาต⁵ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ มากมาย

(2) สิทธิที่จะเลือกคู่ครองและบอกเลิก

อิสลามมองว่าสถาบันการแต่งงานเป็นสิ่งที่สถาบันแห่งคุณความดี และมีความงดงาม การแต่งงานเป็นการยินยอมพร้อมใจของคนสองคน เพื่อหลอมรวมความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณและอารมณ์ที่สมบูรณ์ในการ

⁴ ข.บ. อักษรย่อสำหรับคำสดุดีที่ใช้กล่าวหรือเขียนหลังการกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ (ข.บ.) มีความหมายว่า “มหาบริสุทธิ์และความสูงส่งยิ่งแด่พระองค์” ย่อมาจาก “ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา”

⁵ ชะกาต เป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลามที่กำหนดให้มุสลิมที่มีทรัพย์สินถึงพิกัดอัตราที่ศาสนากำหนดไว้ ในวันครบรอบปีจะต้องจ่ายทรัพย์สินนี้ออกไปจำนวนหนึ่งในอัตราที่ศาสนากำหนดไว้ให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับ

มีชีวิตอยู่ในสังคม อัลกุรอาน ระบุไว้ว่า

“และจงอยู่กับพวกนางด้วยดี หากพวกเจ้าเกลียดพวกนาง ก็อาจเป็นไปได้ว่า การที่พวกเจ้าเกลียดสิ่งหนึ่ง ขณะเดียวกัน อัลลอฮ์ทรงให้มีในส่วนนั้นซึ่งความดีอันมากมาย”

(อัลกุรอาน 4: 19)

ท่านนบี (ซ.ล.) กล่าวว่า **“ผู้หญิงนั้นคือ คู่แฝดของผู้ชาย”** ดังนั้น การพร้อมใจกันของทั้งสองเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความสุขและความมั่นคงในครอบครัว

ดังนั้น อิสลามจึงส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เลือกคู่ครองด้วยตัวเอง ควบคู่กับการเห็นชอบของผู้ปกครอง เคยมีผู้หญิงที่ถูกพ่อแม่บังคับให้แต่งงานกับชายที่เธอไม่ชอบ ได้มาร้องเรียนต่อท่านนบี (ซ.ล.) และท่านยอมรับในการร้องเรียนและให้ยกเลิกการแต่งงานนั้น และสตรีมุสลิมยังมีสิทธิในการบอกเลิกสามี หากเธอไม่ได้รับการปฏิบัติที่ดี อัลกุรอานกล่าวถึงการหย่าร้างว่า ต้องเป็นไปด้วยความพอใจของทั้งสองฝ่าย

“แต่ถ้าทั้งสอง (สามี-ภรรยา) ต้องการหย่า อันเกิดจากความพอใจและการปรึกษาหารือกันจากทั้งสองคนแล้ว ก็ไม่มีบาปใด ๆ แก่เขาทั้งสอง”

(อัลกุรอาน 2: 227)

(3) สิทธิในการศึกษา

อัลกุรอาน และฮะดีษได้ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมผู้ชายอิสลามได้ เรียกร้องให้มุสลิมทุกคนให้แสวงหาความรู้โดยไม่ได้จำกัดเพศแต่อย่างใด อัลกุรอาน ได้เปรียบเทียบว่าคนที่ฉลาดกับคนโง่เขลาไร้การศึกษานั้นจะเท่าเทียมกันได้อย่างไร

ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ภรรยาของท่านเองก็เป็นผู้รายงานวจนะของท่านหลายพันบทต่อชนรุ่นหลัง และท่านหญิงก็ยังมีชื่อเสียงในด้านกวีนิพนธ์ แพทยศาสตร์ และนิติศาสตร์อิสลาม เช่นเดียวกับอุปนิสัยและสติปัญญา เมื่อท่านสาสตาเสียชีวิตลง นางก็ได้เป็นแม่ทัพ โดยไม่มีใครคัดค้านด้วยเหตุผลที่นางเป็นผู้หญิงเลยแม้แต่คนเดียว ผู้หญิงหลายคนก็มีความรู้จนได้เป็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา

(4) สิทธิในการเป็นตัวของตัวเอง

ในอิสลามจะให้สิทธิผู้หญิงในการรักษาสกุลของตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนชื่อสกุลตามสามีเมื่อทำการแต่งงาน หรือเมื่อหย่าขาดจากสามี สิทธิที่จะได้ความสุขทางเพศ (ตามทำนองคลองธรรมในสถาบันครอบครัว) อิสลามมองการมีความสัมพันธ์ทางเพศภายใต้สถาบันการแต่งงานที่ถูกต้องนั้นเป็นเรื่องของธรรมชาติ และความต้องการทางจิตใจที่จะให้ความสุขซึ่งกันและกันระหว่างสามีภรรยา ทำให้สถาบันครอบครัวเกิดความมั่นคง และสืบทอดสมาชิกให้กับสังคม มีอะดิษรายงานไว้ว่า ขณะที่สามีจ้องมองภรรยาของเขาด้วยความรักความพึงพอใจนั้น อัลลอฮ์ (ซ.บ.) จะมองเขาด้วยความพึงพอใจและความเมตตาเช่นกัน

(5) สิทธิในการได้รับมรดก

สตรีมุสลิมได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายที่จะได้รับมรดกจากครอบครัว ซึ่งจะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเธอเอง อัลกุรอานได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ไม่อนุมัติแก่พวกเจ้า การที่พวกเจ้าจะเอาบรรดาหญิงเป็นมรดกด้วยการบังคับ และไม่อนุมัติเช่นเดียวกันการที่พวกเจ้าจะขัดขวางนางเพื่อพวกเจ้าจะเอาบางส่วนของผู้หญิงที่พวกเจ้าได้ให้แก่พวกนาง”

(อัลกุรอาน 4: 19)

(6) สิทธิในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในสาธารณะอิสลาม

ในยุคแรกๆ ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เข้าไปมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมของสังคมโดยรวม สตรีที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในบทบาทสาธารณะ ได้แก่ ท่านหญิงอัยชะฮ์ และอุมม์ ซะละมะฮ์ ในบทความของ ยศวดี บุญเกียรติ และวัลลภา นิละไพจิตร กล่าวว่า “สตรีในประวัติศาสตร์อิสลามได้เคยแสดงความคิดเห็นในเรื่องของกฎหมาย ประโยชน์สาธารณะ และเป็นฝ่ายขัดแย้งกับคอลีฟะฮ์ (ผู้ปกครองมุสลิม) จนกระทั่งคอลีฟะฮ์ต้องยอมรับข้อโต้แย้งของพวกเขาเหล่านั้น” ดังเช่นที่บันทึกไว้ในสมัยของคอลีฟะฮ์ อุมร์ อิบนิ ค็อตต๊อบ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของสตรีมุสลิมอาจจะมาจากการมีส่วนร่วมในสังคมนับตั้งแต่สมัยต้นๆ ที่ยังมีการทำสงครามกันอย่างกว้างขวาง ผู้หญิงมุสลิมเข้าร่วมในกองทัพในฐานะพยาบาลรักษาผู้บาดเจ็บ ตรีเตรียมเสบียงและรับใช้การรบ เมื่อพูดถึง “การออกเสียง” อาจจะทำให้นึกไปถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บุคคลมีสิทธิในการออกเสียงเลือกผู้แทนราษฎรให้ไปทำหน้าที่ในสภา ในกรณีนี้ประเทศมุสลิมจำนวนมากให้สิทธิแก่ผู้หญิงในการออกเสียงลงคะแนนเช่นเดียวกับชายจะมีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้นที่กำหนดว่าสตรีที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะต้องมีการศึกษาถึงระดับที่กำหนด หรือกำหนดระยะเวลาในอนาคต

ที่จะให้สิทธิแก่สตรีในการออกเสียงเลือกตั้ง แต่นักวิชาการศาสนาหลายคนกล่าวว่า อิสลามให้สิทธิในการออกเสียงแก่สตรี ทั้งนี้ เพราะทั้งในอัลกุรอาน และซุนนะฮ์ไม่เคยห้ามไม่ให้สตรีออกเสียงแสดงความคิดเห็นเลย

(7) สิทธิที่จะได้รับความเคารพ

ในทัศนะอิสลาม จะต้องปฏิบัติต่อผู้หญิงด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และการให้เกียรติ ท่านอบี (ข.ล.) กล่าวไว้ว่า หากผู้ชายมีการปฏิบัติต่อสตรีเป็นอย่างดียิ่งเท่าไร ไม่ว่าต่อผู้เป็นภรรยา ลูกสาว พี่น้องสาว พวกเขาก็จะยิ่งเป็นผู้มีความศรัทธามากยิ่งขึ้น

ในคุตบะฮ์ (เทศนา) อามาลของท่านอบี (ข.ล.) ได้เตือนพวกเราถึงภาระหน้าที่ การให้เอาใจใส่และให้เกียรติต่อผู้หญิง ท่านได้กล่าวไว้ว่า “จงอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ (ข.บ.) ในเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิง แท้ที่จริงแล้วพวกท่านแต่งงานกับพวกเธอด้วยความไว้วางใจในพระผู้เป็นเจ้า และร่างกายของพวกเธอเป็นที่ชอบด้วยคำพูดแห่งพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้น พวกท่านจึงมีสิทธิเหนือตัวนาง และพวกนางก็มีสิทธิเหนือตัวพวกท่านเช่นเดียวกัน”

ดังนั้น ผู้หญิงในทัศนะอิสลามจึงเป็นผู้ที่มีเกียรติศักดิ์ศรี มีความอิสระ เป็นของตัวเอง ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย เป็นพลเมืองที่มีเสรีภาพ เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ (ข.บ.) และเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคนที่มีความสามารถ มีหัวใจ มีจิตวิญญาณ และมีสติปัญญาเช่นเดียวกับผู้ชาย และมีสิทธิพื้นฐานที่จะแสดงความสามารถในกิจกรรมด้านต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย

อิสลามกับความรุนแรงในครอบครัว

ถึงแม้จะได้กล่าวถึงหลักการเชิงบวกของอิสลามข้างต้น ในการให้สิทธิต่อผู้หญิงและการมีความเสมอภาคระหว่างเพศ แต่ในสภาพความเป็นจริงของสังคม (ทั้งสังคมมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม) การกดขี่ทำร้ายผู้หญิงยังคงดำเนินไปในปัจจุบัน และมีการตั้งคำถามต่อสังคมมุสลิมว่าเป็นสังคมที่ “อิสลามอนุญาตให้ผู้ชายมุสลิม (สามี) สามารถเขียนตีภรรยาได้ใช่หรือไม่?”

ก่อนจะตอบคำถามข้างต้น ประเด็นผู้หญิง (ภรรยา) ถูกทำร้ายโดยผู้ชาย (สามี) นั้น นับเป็นปัญหาใหญ่ในแทบทุกสังคม เช่น

ในประเทศสหรัฐอเมริกา

- ในทุกๆ นาทิ มีบุคคลจำนวน 20 คน ที่ตกเป็นเหยื่อการใช้ความรุนแรงจากคนที่ใกล้ชิด
- มีผู้หญิงที่ถูกทำร้ายโดยสามีในทุกๆ 9 วินาที
- มีผู้หญิง ทุกๆ 1 ใน 4 คนที่เคยถูกทำร้ายโดยคนใกล้ชิด (สามี) ในช่วงชีวิตของเธอ
- จำนวนผู้หญิงที่ถูกทำร้ายในครอบครัวมีมากกว่าจำนวนผู้ประสบอุบัติเหตุ จำนวนการลักขโมย และจำนวนการถูกข่มขืนรวมกัน
- การทำร้ายผู้หญิงเกิดขึ้นในทุกเชื้อชาติ ทุกชนชั้น ทุกศาสนา ทุกอาชีพ และทุกฐานะการศึกษา
- มีผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ราว 25% - 45% ถูกทำร้ายในขณะที่ตั้งครรภ์อยู่
- ผู้หญิงทุกๆ 1 ใน 6 คน เคยมีประสบการณ์ถูกข่มขืน หรือพยายามข่มขืน

ในประเทศไทย

- จากการสำรวจพบว่า ความรุนแรงในครอบครัวมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2555 พบว่า มีครัวเรือนที่มีการใช้ความรุนแรงสูงถึงร้อยละ 30.8
- อัตราการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 12.8 ในปี 2553 เป็นร้อยละ 33 ในปี 2555
- กระทรวงศึกษาธิการเผยปัญหาเด็กและสตรีในปัจจุบัน ถูกกระทำความรุนแรงอยู่ในเกณฑ์น่าวิตก สถิติล่าสุดในปี 2556 พบรวม 31,966 ราย เป็นเด็ก 19,229 ราย สตรี 12,638 ราย เจลลี่วันละ 87 ราย ปัญหาอันดับ 1 ที่พบในเด็ก 10-15 ปี คือ การล่วงละเมิดทางเพศ ส่วนในสตรี คือ การถูกทำร้ายร่างกาย
- ความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิง จากสถิติมักเกิดจากคนในครอบครัว หรือเป็นบุคคลที่เรียกว่าสามี ตั้งแต่ปี 2550 - 2556 พบไทย มีผู้หญิงและเด็กถูกกระทำความรุนแรงมากขึ้นสูงถึง 87 ราย ต่อวัน ในจำนวนนี้เป็นหญิงร้อยละ 40 และเด็กร้อยละ 60 ซึ่งการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมการกระทำความรุนแรงของผู้ชาย ผู้หญิงที่ถูกกระทำยังอายที่จะแสดงให้เห็นสังคมรับรู้ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุได้

ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อพิจารณาความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัด ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส พบว่าจากผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ ความรุนแรงในครอบครัวในจังหวัดยะลามีมากที่สุด (ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ก)

กลับสู่คำถาม ว่าทำไมความรุนแรงในครอบครัวจึงดำรงอยู่ในสังคมมุสลิม เหตุผลสำคัญที่ชาวมุสลิมจำนวนมากมักใช้อ้างเพื่อเป็นเหตุผลรองรับในการตอบโต้ภรรยา คือ การยกโองการในคัมภีร์อัลกุรอาน (ซึ่งมุสลิมถือว่าเป็นวจนะของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเป็นทั้งแนวทางและกฎหมายในเรื่องราวต่างๆ ของวิถีชีวิตมนุษย์) โดยยกมาเพียงโองการเดียวที่ว่า

“บรรดาชายนั้น คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองเลี้ยงดูบรรดาหญิง เนื่องด้วยการที่อัลลอฮ์ได้ทรงให้บางคนของพวกเขาเหนือกว่าอีกบางคนและด้วยการที่พวกเขาได้จ่ายไปจากทรัพย์ของพวกเขา บรรดากุลสตรีนั้น คือ ผู้จงรักภักดี ผู้รักษาในทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ลับหลังสามี เนื่องด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงรักษาไว้ และบรรดาหญิงที่พวกเจ้าหวั่นเกรงในความผิดดองของนางนั้นก็จงกล่าวตักเตือนนางและทอดทิ้งนางไว้ แต่ล้าพังในถิ่นนอน และจงเสียใจนาง แต่ถ้านางเชื่อฟังพวกเจ้าแล้ว ก็จงอย่าหาทางเอาเรื่องแก่นาง แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสูงส่งผู้ทรงเกรียงไกร”

(อัลกุรอาน 4: 34)

โดยคำว่า “จงเสียใจนาง” เป็นการแปลจากภาษาอาหรับในโองการนี้ ที่มาจากคำว่า وَاضْرِبُوهُنَّ หรือจากรากศัพท์ ว่า “ฏูอ์ร่อบะ”

มีประเด็นถกเถียงจากกลุ่มนักวิชาการมุสลิมที่เห็นว่า การทำร้ายภรรยาเป็นสิ่งที่ต้องห้ามและขัดกับหลักการอิสลาม โดยชี้ให้เห็นว่า โดยหลักการใหญ่ของกฎหมายอิสลามนั้นให้คุณค่าเกี่ยวกับความรัก ความเมตตาธรรม และความยุติธรรมเกี่ยวกับเรื่องราวในครอบครัว แต่ปัจจุบันกลุ่มที่มีแนวคิดสุดโต่งกลับทำลายคุณค่าอันงดงามนี้

นักวิชาการกลุ่มนี้เห็นว่าการทำร้ายผู้หญิงโดยทางสรีระ ไม่ว่าจะโดยรุนแรงหรือเพียงเบาๆ เป็นการละเมิดกับหลักการใหญ่ของเป้าหมายการสร้างครอบครัวในทัศนะอิสลามที่มุ่งหวังให้คู่สามี-ภรรยา ต่างต้องเคารพและให้ความรักซึ่งกันและกัน

1) ประเด็นการตีความหมายของอัลกุรอาน

มีนักวิชาการอิสลาม เห็นว่า การแปลความหมายของอัลกุรอาน จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลุ่มลึก ไม่เพียงแต่มุ่งหาเหตุผลของการลงเียงการหนึ่งๆ และเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกับเียงการนั้น หากยังต้องเข้าใจถึงความตั้งใจที่อยู่เบื้องหลังของเียงการนั้น ซึ่งต้องมีความรู้ในภาษาอาหรับคลาสสิกที่ใช้ในอัลกุรอาน และต้องอาศัยความรู้ด้านภาษาที่ใช้ในที่ต่างๆ กันในอัลกุรอาน และเรายังต้องพิจารณาถึงการอธิบายโดยท่านนบีและอัครสาวก

ดังนั้น การจะทำความเข้าใจเียงการดังกล่าว เราต้องสำรวจตรวจสอบบริบทของการลงเียงการนั้นๆ ทั้งในบริบททางประวัติศาสตร์ และบริบทโดยรวมของอัลกุรอานในลักษณะสารแห่งความเป็นมนุษย์นิยม จะเห็นได้ว่าอัลกุรอานได้ลงเียงการนี้มาในสภาพที่การทำร้ายคู่ครอง การฆ่าฟัน และแม้แต่การฆ่าทารก (ผู้หญิง) เป็นเรื่องราวปรกติในสังคมขณะนั้น แต่พระเจ้าเป็นผู้ได้ส่งนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) มาเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมป่าเถื่อนดังกล่าวให้เป็นสังคมที่มีอารยะผ่านการสถาปนาเป็นระเบียบกฎหมายอันใหม่ขึ้นมาซึ่งสิทธิของทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องได้รับการปกป้องอย่างเสมอภาคกันทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในกฎเกณฑ์ของสังคม

เียงการนี้จึงต้องมองจากบริบทของบรรทัดฐานทางสังคมอาหรับในยุคก่อนอิสลาม ซึ่งผู้หญิงถูกปฏิบัติเยี่ยงทาส อย่างโหดร้าย หรือถูกทอดทิ้ง

ปล่อยให้อดอยาก และถูกทำร้ายเขียนตี ซึ่งต่อมา โองการในอัลกุรอาน ได้สอนให้มุสลิมมองว่าทั้งผู้ชายและผู้หญิงนั้นไม่ได้มีความแตกต่างกัน ในเรื่องความศรัทธา โดยทั้งสองต่างมีสิทธิและหน้าที่ และได้รับสัญญาจากพระผู้เป็นเจ้าอย่างเท่าเทียมกัน ในการที่จะตอบแทนรางวัลในความดีงาม อัลกุรอานจึงได้นำสารของการแปรเปลี่ยนสู่ความเมตตาและจิตวิญญาณ ที่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งคนยังเข้าใจในคุณค่านี้กันอยู่น้อยมาก

ในสังคมยุคก่อนอิสลามนั้น พฤติกรรมการล่าสอนทางเพศเป็นเรื่องปกติ และได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย รวมทั้งการตั้งครุภักโดยไม่ได้ต้องการ อัลกุรอานได้จำกัดความสัมพันธ์ทางเพศในสถาบันครอบครัว ดังนั้นในโองการที่ 4 : 34 คำว่า “การไม่จงรักภักดีและความต้อตึง (نُشُوز)” ของภรรยา นั้น นักวิชาการยุคคลาสสิกให้ความหมายว่า เป็นเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศแบบไม่เลือก ไม่ใช่เรื่องของการไม่เชื่อฟัง

ในบริบทของการลงโองการนี้ และจากคำสอนทั้งหมดของท่านบี จะมีลักษณะเป็นกระบวนแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีต่างๆ แบบค่อยเป็นค่อยไปในหลายๆ ขั้นตอน โดยที่พระผู้เป็นเจ้าไม่เคยคาดหวังว่าจะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างพลิกฝ่ามือในชั่วข้ามคืน ดังนั้น เราจึงเห็นการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างหญิง-ชาย อย่างค่อยเป็นค่อยไป ตลอดช่วงเวลา 23 ปีของการเผยแผร์อิสลาม โดยการนำสารจากพระผู้เป็นเจ้าผ่านท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) โดยในช่วงแรก จากสังคมยุคก่อนอิสลาม ที่ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิง-ชาย ยังไม่ได้มีการจำกัด ต่อมา อัลกุรอานเริ่มส่งเสริมให้มีการแต่งงาน และห้ามการมีเพศสัมพันธ์นอกการสมรส ซึ่งอาจดูเหมือนว่าเจตนาของโองการนี้ที่ต้องการปกป้องพฤติกรรมของผู้หญิงที่อาจทำลายรากฐานของครอบครัว แต่อัลกุรอานก็ได้กำหนดพฤติกรรมของผู้ชายด้วยเช่นกัน ดังในโองการที่ 4: 128 ว่า

“และหากหญิงใด เกรงว่าจะมีการบิงชา หรือมีการผินหลังให้จากสามี ของนางแล้ว ก็ไม่มีบาปใด ๆ แก่ทั้งสองที่จะตกลงประนีประนอมกัน อย่างใดอย่างหนึ่ง และการประนีประนอมนั้นเป็นสิ่งดีกว่าและจิตใจคนนั้น ถูกให้มีความตระหนี่มาด้วย และหากพวกเจ้ากระทำดีและมีความยำเกรงแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงรู้อย่างดีถนัดในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำกัน”

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าจะมีการลงเอยการอัลกูรอานในการจำกัดวิถี ปฏิบัติทางสังคมบางอย่างในบริบทประวัติศาสตร์ในอดีต แต่ก็ยังมีช่องทาง ให้นักวิชาการได้มีการตีความใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากเราได้เข้าใจในวิธีการเช่นนี้แล้วก็จะช่วยให้ศาสนา สามารถดำรงบทบาทอยู่ได้อย่างข้ามยุคสมัยและในทุกสถานการณ์

อัลกูรอาน โองการที่ 4: 34 ในบริบทของการตีความจาก อัลกูรอานจากโองการอื่นๆ

อิสลามเป็นศาสนาที่ยกระดับมาตรฐานสูงสุดด้านศีลธรรมและ จริยธรรมอยู่เสมอเมื่อเอ่ยถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ การจะทำความเข้าใจ โองการที่ 4: 34 เราต้องเข้าใจความสำคัญของสถาบันครอบครัวในอิสลาม จากอัลกูรอาน ซึ่งเชื่อมโยงทั้งความสัมพันธ์ในระดับปัจเจกบุคคลและระดับ สังคมโดยรวม ดังนั้น เราจึงต้องพิจารณาว่า พระผู้เป็นเจ้ากล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสามี-ภรรยา ไว้ว่าอย่างไร

อิสลามต้องการปกป้องและยกระดับคุณค่าของสถาบันครอบครัว พระผู้เป็นเจ้าได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อัลกูรอาน ช้าแล้วช้าอีกถึงความสำคัญ ของครอบครัว และคู่สมรส เช่น

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“และจากทุก ๆ สิ่งนั้น เราได้สร้าง (มัน) ขึ้นเป็นคู่ ๆ เพื่อพวกเจ้า จะได้ใคร่ครวญ” (อัลกูรอาน 51: 49)

อัลกุรอาน พรรณนาถึงมนุษย์ว่ากำเนิดมาจากวิญญาณหนึ่งเดียวกัน
จากการสรรสร้างของพระผู้เป็นเจ้า แล้วให้เป็นผู้ชายและผู้หญิง

خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا

“พระองค์ทรงสร้างพวกเจ้าจากชีวิตหนึ่ง แล้วจากชีวิตนั้นทรงทำให้
เป็นของคู่ครองของมัน” (อัลกุรอาน 39: 6)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ

الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ

وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا

زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا

كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ

الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

“มนุษยชาติทั้งหลาย ! จงยำเกรงพระเจ้าของ
พวกเจ้าที่ได้บังเกิดพวกเจ้ามาจากชีวิตหนึ่ง
และได้ทรงบังเกิดจากชีวิตนั้นซึ่งคู่ครองของเขา
และได้ทรงให้แพร่สะพัดไปจากทั้งสองนั้น
ซึ่งบรรดาชายและบรรดาหญิงอันมากมาย
และจงยำเกรงอัลลอฮ์ที่พวกเจ้าต่างขอกัน
ด้วยพระองค์ และพึงรักษาเครือญาติ แท้จริง
อัลลอฮ์ทรงสอดส่องดูพวกเจ้าอยู่เสมอ”

(อัลกุรอาน 4: 1)

เมื่อพระผู้เป็นเจ้าได้สร้างชายและหญิงจากวิญญานหนึ่งเดียวกัน
แล้ว ทั้งสองจึงต้องแบ่งปันความรัก ความเมตตา ความสุภาพอ่อนโยน เคารพ
และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ดังในอัลกุรอาน กล่าวว่า

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ
لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ
بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

30: 21

“และหนึ่งจากวิญญานทั้งหลายของพระองค์คือ
ทรงสร้างคู่ครองให้แก่พวกเจ้าจากตัวของพวกเจ้า
เพื่อพวกเจ้าจะได้มีความสุขอยู่กับนาง และ ทรงมี
ความรักใคร่และความเมตตาระหว่างพวกเจ้า
แท้จริงในการนี้ แน่นนอน ย่อมเป็นวิญญาน
แก่หมู่ชนผู้ใคร่ครวญ”

(อัลกุรอาน 30: 21)

ในที่นี้ พระผู้เป็นเจ้าได้กล่าวถึงสามีและภรรยาในฐานะที่เป็นเหมือนบ้านที่ต่างต้องให้ความสุขกันและกัน พระผู้เป็นเจ้าจึงบ่งบอกให้สามีและภรรยาต้องมีสิทธิและภาระหน้าที่ที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในเรื่องพฤติกรรมต่อกันและกัน เพื่อให้บ้านเกิดความสุข สงบสุข ความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของชีวิตการแต่งงาน ซึ่งอัลกุรอานได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในการแต่งงานว่า

هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ

“นางทั้งหลายนั้น คือ เครื่องนุ่งห่ม (อาภรณ์)
ของพวกเจ้า และพวกเจ้าก็คือเครื่องนุ่งห่ม (อาภรณ์)
ของพวกนาง”

(อัลกุรอาน 2: 187)

เครื่องนุ่งห่มจึงเป็นสัญลักษณ์ของการปกป้อง รักษาเกียรติและให้ความสวยงามแก่ผู้สวมใส่ ดังนั้น สามีและภรรยาจึงต้องปฏิบัติต่อกันและกันตามแนวทางของอัลกุรอาน

ในโองการแรกของบทว่าด้วย “ผู้หญิง” พระผู้เป็นเจ้าได้เรียกร้องให้มนุษย์

وَلَا تُنْسِكُوا هُنَّ ضِرَارًا
لِّتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ

2 : 231

“และพวกเจ้าจงอย่าข่มขืนพวกนางไว้โดยมุ่ง
ก่อความเดือดร้อน เพื่อพวกเจ้าจะได้ข่มเหงรังแก
และผู้ใดกระทำเช่นนั้น แน่อนเขาก็ข่มเหงตนเอง”
(อัลกุรอาน 4: 34)

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ
كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ
تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ
فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا

“และจงอยู่ร่วมกับพวกนางด้วยดี หากพวกเจ้า
เกลียดพวกนาง ก็อาจเป็นไปได้ว่า การที่พวก
เจ้าเกลียดสิ่งหนึ่งขณะเดียวกันอัลลอฮ์ก็ทรงให้มี
ในสิ่งนั้น ซึ่งความดีอันมากมาย”
(อัลกุรอาน 4: 19)

จะเห็นได้ว่าอิสลามได้ให้หลักการเชิงบวกต่อผู้หญิงมากมาย ในอัลกุรอาน ดังนั้น มุมมองแบบอนุรักษ์นิยมที่หยิบยกโครงการมาเพื่อสนับสนุน การทำร้ายผู้หญิงนั้น ต้องตระหนักให้มากถึงคำพูดของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ที่ได้กล่าวถึงเป้าหมายของอิสลามว่า

“ฉันถูกส่งมาเพื่อเป็นตัวแทนของผู้มีศีลธรรม
อันสมบูรณ์แบบ” ด้วยเหตุนี้ พระผู้เป็นเจ้าจึงกล่าวไว้
ในอัลกุรอาน โองการ 2: 237 ว่า “และพวกเจ้าอย่าลืม
การทำคุณ (ความเมตตา) ในระหว่างพวกเจ้า”

2) ประเด็นทางภาษาของคำว่า “ฏอว์รอซะ”

จากโองการ 4: 34 ที่ใช้อ้างในการตีความนั้น มาจากการแปลภาษา จากรากศัพท์ “ฏอว์รอซะ” แปลว่า “ตี” ในขณะที่คำๆ นี้ มีการใช้ใน อัลกุรอาน ถึง 58 ครั้ง ในหลากหลายรูปแบบ และต่างมีความหมาย ตามบริบทที่แตกต่างกันไป เช่น บางคำกริยาอาจแปลได้ว่า “เคาะ” “ผสม” “แยก” “เคลื่อนย้าย” “บิน” “ออกไปเดินเล่น” “อพยพ” เป็นต้น

ในหลายๆ แห่ง คำกริยา “ฏอว์รอซะ” เป็นคำขยายคำอื่นๆ ที่เป็น คำนามหรือสรรพนาม ที่เป็นกรรมของประโยค เช่น “ยื่นข้อเสนอให้กับบางคน” “กางเต็นท์” เป็นต้น

การจะทำความเข้าใจความหมาย “ฏอว์รอซะ” ในโองการนี้ได้ดีที่สุด คือ การพิจารณาหาความหมายนี้จากอัลกุรอาน ซึ่งมีมากกว่า 50 แห่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่า คำ ๆ นี้ ถูกใช้ในทีอื่นๆ ของอัลกุรอาน โดยไม่ได้หมายถึง การ “เขียนตี” แต่มีความหมายที่หลากหลาย (ดูในอัลกุรอาน 4: 34) 43:57; 2:26; 13:17; 66:10; 2:61; 20:77; 3:156; 43: 58; 57:13; 24:31 เป็นต้น)

3) ประเด็นความสำคัญของแบบอย่างโดยท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.)

สุดท้าย หากเราพิจารณาโองการ 4: 34 จากพฤติกรรมของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ดังที่พระผู้เป็นเจ้าได้กล่าวไว้ว่า

“ผู้ใดเชื่อฟังร่อซูล แน่แน่นอนเขาก็เชื่อฟังอัลลอฮ์แล้ว” (อัลกุรอาน 4: 80) และพระผู้เป็นเจ้ากล่าวว่า

“จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) ว่า หากพวกท่านรักอัลลอฮ์ ก็จงปฏิบัติตามฉัน อัลลอฮ์ก็จะทรงรักพวกท่าน และจะทรงอภัยให้แก่พวกท่านซึ่งโทษทั้งหลายของพวกท่าน และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ”

(อัลกุรอาน 3: 31)

ดังนั้น การปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านนบี (ช.ล.) จึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้ศรัทธามุสลิมทุกคน จะเห็นได้ว่า ท่านนบี (ช.ล.) สอนให้เราต้องมีความรัก ความเมตตาต่อผู้หญิง และยังได้ห้ามการทำร้ายผู้หญิง ซึ่งเราต้องสรุปได้แล้วว่า คำว่า “ฏอโรอะ” ไม่อาจแปลความหมายได้ว่า เป็นการเขียนตีทำร้าย

มีรายงานว่า หลังจากได้มีโองการที่ 4: 34 เมื่ออัครสาวกบางท่าน แปลว่าความหมายว่าสามารถเขียนตีภรรยาได้ และได้ทำร้ายภรรยา ท่านนบี (ช.ล.) ได้ห้ามพฤติกรรมดังกล่าว และได้กล่าวว่า

“แต่ที่จริงแล้ว ได้มีผู้หญิงกลุ่มใหญ่ได้มารวมตัวกันที่บ้านของฉันนี้ และได้ตัดพ้อเกี่ยวกับสามีของพวกเขา จะหาคนดีไม่ได้เลยในหมู่พวกท่าน”

และท่านนบี (ช.ล.) ได้สอนอัครสาวกว่า

“จงให้อาหารแก่เธอเหมือนที่ท่านกิน ให้เสื้อผ้าเหมือนที่ท่านสวมใส่ และจงอย่าเขียนตีหรือทำร้ายพวกเธอ”

“ฉันขอเตือนท่านในเรื่องให้ทำดีต่อผู้หญิง พวกเธอคือสหายและผู้ช่วยเหลือท่านอย่างจริงจัง แท้จริงท่านมีสิทธิเหนือผู้หญิง และผู้หญิงก็มีสิทธิเหนือท่านเช่นกัน”

คำสอนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงปรัชญาความศรัทธาในอิสลาม ดังที่ท่านนบี (ช.ล.) กล่าวว่า

“ไม่มีการทำร้ายและแก้แค้นกันและกันในศาสนา”

และท่านนบี (ช.ล.) ยังได้กล่าวอีกว่า

“จงเกรงกลัวอัลลอฮ์ ในการให้ความเคารพให้เกียรติต่อผู้หญิง เพราะแต่ที่จริงแล้วพวกเธอคือหุ้นส่วนและผู้ให้การช่วยเหลือพวกท่าน และแท้จริงพวกเธอมีสิทธิเหนือท่าน และท่านก็มีสิทธิเหนือเธอ”

ท้ายที่สุด ท่านนบี (ช.ล.) จึงกล่าวว่า

“ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่าน คือ ผู้ที่กระทำดีที่สุด
ต่อครอบครัว และฉันคือผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่าน
ที่ทำดีต่อครอบครัว”

ท่านนบีได้ห้ามการเขียนตีผู้หญิง โดยเปรียบไว้ว่า “จงอย่าทุบตีบ่าว
(ผู้หญิง) ของพระผู้เป็นเจ้า” “จงอย่าเขียนตีภรรยาของท่านเยี่ยงทาส”
และ “ท่านไม่ละอายใจบ้างหรือในการเขียนตีภรรยาเยี่ยงทาส โดยท่าน
เขียนตีเธอในตอนกลางวัน และก็มีเพศสัมพันธ์กับเธอในตอนกลางคืน”

และคำสอนโดยทั่วๆ ไปที่ท่านนบี (ช.ล.) สอนไว้ คือ

“จงตอบรับเมื่อมีคนเรียก/เชิญ จงอย่าปฏิเสธ
ของรางวัล (ที่มีคนมอบให้เป็นน้ำใจ) และจงอย่า
ทำร้าย/ตีไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือคนทั่วไปก็ตาม”

ท่านหญิงอาอิชะฮ์ ได้กล่าวถึงท่านนบี (ช.ล.) ไว้ว่า “ท่านนบี (ช.ล.)
ไม่เคยเขียนตีภรรยาหรือบ่าวรับใช้ของท่านเลย”

ดังนั้น จากหลักฐานและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนถึงแง่มุม
เชิงบวกในคำสอนของศาสนาอิสลาม ที่มีเป้าหมายในการสถาปนาสันติสุข
ความรัก ความยุติธรรม ความเท่าเทียมและความมั่นคงให้เกิดขึ้นในสังคม
ความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะการทำร้ายเด็กและผู้หญิงจึงเป็นสิ่งที่
ไม่อาจยอมรับจากแง่มุมคำสอนของศาสนาอิสลามทั้งจากการพิจารณาตัวบท
ในอัลกุรอาน และแบบอย่างจริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.)

ภาคผนวก

(ก) สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส)

จากผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส พบว่าจังหวัดยะลามีสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จังหวัดยะลา มีครอบครัวที่ไม่อบอุ่นมากที่สุด รวมทั้งในครอบครัวมีบุคคลที่มีอารมณ์รุนแรงหรือชอบใช้กำลังมากที่สุด และในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีผู้ที่เคยถูกระทำความรุนแรง (ทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ) มากที่สุด ทำนองเดียวกันมีการกระทำความรุนแรงต่อกันโดยบุคคลในครอบครัวมากที่สุด และมีผู้ที่ไม่เคยคิดหรือไม่เคยทำเพื่อการป้องกันแก้ไขการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด เช่นเดียวกัน

2. ในจังหวัดยะลา มีผู้ที่ไม่คิดแก้ไขปัญหาด้านมีความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด และมีผู้ที่ไม่ทราบ/ไม่เคยได้ยินว่ามีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ช่วยคุ้มครองสิทธิผู้ถูกระทำ ช่วยบำบัด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำไม่ให้เกิดกลับมากระทำซ้ำ และรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว มากที่สุดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ด้านความรุนแรงในครอบครัวของคนในชุมชน พบว่า ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา จังหวัดยะลามีผู้ที่เคยพบเห็น/ทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว (ทางร่างกาย/จิตใจ/เพศ) ของคนในชุมชนมากที่สุด

4. ด้านความรุนแรงในที่สาธารณะ/ชุมชน จังหวัดยะลา มีคนในชุมชนเคยถูกระทำความรุนแรงจากบุคคลอื่นที่รู้จักกัน เช่น ญาติ แฟน กิ๊ก เพื่อน เพื่อนบ้าน หรือคนในชุมชน เป็นต้น มากที่สุด รวมทั้งคนในชุมชนเคยถูกระทำความรุนแรงจากบุคคลอื่นที่ไม่รู้จักกัน เช่น คนร้าย/คนแปลกหน้า จากปัญหาความขัดแย้ง/การเมือง/ปล้น/จี้/อาชญากรรม เป็นต้น มากที่สุด

5. ด้านความรุนแรงในสถานที่ทำงาน โดยในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา จังหวัดยะลา มีผู้ที่เคยถูกระทำหรือพบเห็นการกระทำความรุนแรงในสถานที่ทำงานมากที่สุด รวมทั้ง ถ้ามีความรุนแรงเกิดขึ้นในสถานที่ทำงาน กลุ่มตัวอย่างไม่คิดจะทำอะไรเพื่อแก้ไขปัญหา

ทั้งนี้ ในภาพรวม จังหวัดยะลา มีผู้ที่มีความเครียด/วิตกกังวลจากการเกิดความรุนแรงด้านต่างๆ โดยมากที่สุด คือ ความรุนแรงในชุมชนโดยบุคคลอื่นๆ ที่ไม่รู้จักกัน เช่น คนร้าย/คนแปลกหน้า จากปัญหาความขัดแย้ง/การเมือง/ปล้น/จี้/อาชญากรรม เป็นต้น โดยมีความเครียดมากกว่าอีก 2 จังหวัด (ปัตตานีและนราธิวาส)

แหล่งข้อมูล : รายงานผลการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงในภาพรวม 76 จังหวัด ปี 2556

โดย ศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์

(ข) ตัวอย่างของคำพูดที่เป็นหลักการเชิงบวกเกี่ยวกับผู้หญิง

- 1) “ไม่มีประชาชาติใดที่จะสามารถก้าวสู่ความรุ่งเรืองได้ เว้นเสียแต่ว่าผู้หญิงในประชาชาตินั้นๆ จะยืนอยู่เคียงข้างไปกับผู้ชาย”

(มุฮัมหมัด จินนะฮ์ - ผู้ก่อตั้งประเทศปากีสถาน)

- 2) “และจากทุก ๆ สิ่งนั้น เราได้สร้าง (มัน) ขึ้นเป็นคู่ ๆ เพื่อพวกเขาจะได้ใคร่ครวญ”

(อัลกุรอาน 51: 49)

- 3) “และบรรดาผู้ศรัทธาชาย และบรรดาผู้ศรัทธาหญิงนั้น บางส่วนของพวกเขาดังเป็นผู้ช่วยเหลืออีกบางส่วน ซึ่งพวกเขาจะใช้ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ชอบและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ชอบ”

(อัลกุรอาน 9: 71)

- 4) “เฉพาะชายที่มีเกียรติที่จะปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างให้เกียรติ ส่วนชายผู้ไร้เกียรติเท่านั้นที่จะดูถูกและไม่ให้เกียรติต่อผู้หญิง”

(อัล-อะดิษ รายงานโดย อิบนิ อะชะกะร)

- 5) “ใครก็ตามที่มีลูกผู้หญิงและเขาไม่ได้ฝังเธอทั้งเป็น ไม่ได้ดูถูกเธอ และไม่ได้เลือกรักลูกชายมากกว่าลูกผู้หญิง บุคคลนั้นจะได้เข้าสู่สวรรค์ของอัลลอฮ์

(ช.บ.) (อัล-อะดิษ รายงานโดย อัล-อะกิม และ อัล-นัยซาบูรี)

- 6) “แท้จริงข้าจะไม่ให้สูญเสียซึ่งงานของผู้ทำงานคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกเจ้า ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงก็ตาม โดยที่บางส่วนของพวกเจ้านั้นมาจากอีกบางส่วน”

(อัลกุรอาน 3: 195)

- 7) “แท้จริง ผู้หญิง คือ คู่แฝดของผู้ชาย”

(อัล-อะดิษ รายงานโดย อะบูดาอูด และติรมิซีย์)

- 8) “ผู้ใดปฏิบัติความดีไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธา ดังนั้น เราจะให้เขาดำรงชีวิตที่ดี และแน่นอนเราจะตอบแทนพวกเขาซึ่งรางวัลของพวกเขา ที่ดียิ่งกว่าที่พวกเขาได้เคยกระทำไว้”

(อัลกุรอาน 16: 97)

- 9) “ผู้มีศรัทธาที่สมบูรณ์ที่สุด คือ ผู้ที่มีมารยาทที่ดีที่สุด และผู้ที่มีมารยาทที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่าน คือ ผู้ที่ปฏิบัติดีที่สุดต่อผู้หญิง”

(อัล-อะดิษ รายงานโดย ตีรมิซีย์)

- 10) “มนุษย์ทุกคนต่างมีความเท่าเทียมกัน (ท่านเปรียบเทียบความเท่าเทียมดังกล่าวดั่งก้านของหวี) คนอาหรับไม่ได้ดีกว่าคนที่ไม่ใช่อาหรับ คนผิวขาวไม่ได้ดีกว่าคนผิวดำ และผู้ชายไม่ได้ดีกว่าผู้หญิง ผู้ที่เป็นที่ชื่นชอบ ณ ที่อัลลอฮ์ (ซ.บ.) นั้นได้แก่ผู้ที่เกรงกลัวพระองค์และประกอบในคุณความดี”

(อัล-อะดิษ)

- 11) “ทุกสิ่งบนโลกนี้ล้วนเป็นของขวัญจากพระผู้เป็นเจ้า และของขวัญที่มีคุณค่ามากที่สุดบนโลกนี้ ได้แก่ สตรีที่ดี”

(อัล-อะดิษ)

- 12) “จงยำเกรงต่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) ในเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิง แท้ที่จริงแล้ว พวกท่านแต่งงานกับพวกเธอด้วยความไว้วางใจในพระผู้เป็นเจ้า และร่างกายของพวกเธอเป็นที่ชอบด้วยคำพูดแห่งพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้น พวกท่านจึงมีสิทธิเหนือตัวนาง และพวกนางก็มีสิทธิเหนือตัวพวกท่านเช่นเดียวกัน”

[ในเทศนาอำลาของท่านบิหมัฮมัด (ช.ล.)]

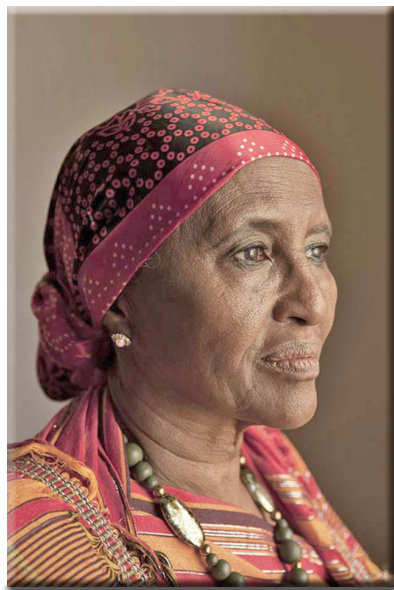
- 13) “สิทธิของผู้หญิงนั้นศักดิ์สิทธิ์ และสิทธินั้นจะต้องได้รับการปกป้องรักษา”

[ในเทศนาอำลาของท่านบิหมัฮมัด (ช.ล.)]

- 14) “นางทั้งหลายนั้นคือ อามรณของพวกเจ้า และพวกเจ้าก็คืออามรณของพวกนาง”

(อัลกุรอาน 2: 187)

(ค) ตัวอย่างความเป็นนักต่อสู้ของผู้หญิงมุสลิมใน
สถานการณ์ความขัดแย้ง

หมอ ฮาวา อับดี ชาวโซมาเลีย
นักต่อสู้กับปัญหาความยากจน ชาติกรรม
การข่มขืน ปัญหาสุขภาพ

ประเทศโซมาเลียต้องประสบกับสภาวะสงครามภายในชาติเดียวกัน
ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1983 ที่ชนเผ่าต่างๆ มากมายต่างเข่นฆ่ากันและกัน จนกลายเป็น
สงครามกลางเมือง จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 2010 หมอ ฮาวา อับดี ได้เข้ามา
มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชาวโซมาเลีย

หมอ ฮาวา อับดี เกิดครอบครัวชนนากลุ่มเล็กๆ ในเมืองโมกาติซา ประเทศโซมาเลีย ในปี ค.ศ. 1947 เธอกำพร้าแม่ตั้งแต่อายุ 12 ขวบ และคุณพ่อเธอพยายามให้การศึกษาจนเธอได้รับทุนเรียนแพทย์และเมื่อสำเร็จก็กลับมารับใช้ผู้คนในชนบท เธอได้กลายเป็นผู้หญิงที่เป็นแพทย์เพียงคนเดียวของประเทศ ซึ่งผู้หญิงไม่เคยถูกมองเห็นหรือได้ยิน หลังจากเกิดสงครามกลางเมืองในโซมาเลีย หมอ ฮาวา อับดี เลือกที่จะอยู่เผชิญกับภาวะสงคราม โดยใช้เงินทั้งหมดของครอบครัวเธอเพื่อสร้างโรงพยาบาลขนาด 400 เตียง คนไข้ของเธอส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก เธอได้กล่าวว่า “ฉันได้ทำงานในท่ามกลางสถานการณ์ที่ยากลำบากและเต็มไปด้วยอันตรายมากๆ แต่เมื่อมองไปที่สายตาผู้คนทั้งหลายที่ต้องการฉัน ฉันจึงเลือกที่จะอยู่เพื่อให้การช่วยเหลือพวกเขา เพราะฉันสามารถที่จะทำอะไรบางอย่างเพื่อพวกเขาได้”

อย่างไรก็ตาม การรักษาคนไข้ก็ไม่ได้ทำให้พวกเขาปลอดภัยจากสงคราม ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1990 หมอ ฮาวา อับดี จึงได้เปิดฟาร์มของครอบครัวเธอ สำหรับเป็นที่พักพิงของคนหนีภัยสงคราม มีคนจำนวนนับพันได้เข้ามาสร้างหอพักชั่วคราวในฟาร์ม และต่อมาชุมชนของเธอก็กลายเป็นแหล่งพักพิงของคนหนีภัยสงคราม จำนวนมากกว่า 90,000 คน และต่อมาจึงได้มีการขยายอาคารเพื่อสร้างเป็นโรงเรียนให้การศึกษาแก่เด็กจำนวน 800 คน รวมทั้งห้องเรียนสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับการทำอาหาร เพาะปลูก เย็บปักถักร้อย และการประมง

วันหนึ่ง ในปี ค.ศ. 2010 หมอ ฮาวา อับดี ตื่นขึ้นเนื่องจากสงครามการต่อสู้นอกหน้าต่าง กระสุนปืนยิงเข้ามาในกำแพงบ้าน โดยมีกลุ่มนักรบมุสลิมมากกว่า 750 คน รายล้อมอยู่นอกบ้านของเธอ และพยายามเข้ายึดคั่นโรงพยาบาล ขณะนั้นไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่

จะมาให้ความช่วยเหลือได้ เธอยังคงจำได้ถึงการทำมีชายคนหนึ่งตะโกนใส่เธอว่า

“ทำไมเธอถึงมาทำโรงพยาบาล เธอแก่แล้วและเธอก็เป็นผู้หญิง”

หมอ ฮาวา อับดี หญิงแก่วัย 64 สูงเพียง 155 ซม. จึงยืนกล่าวอย่างหนักแน่นว่า

“ใช่ เธอยังหนุ่ม และเธอเป็นผู้ชาย แต่เธอได้ทำอะไรให้กับสังคมของเธอบ้าง ? ฉันจะไม่ไปจากโรงพยาบาลของฉัน หากฉันตาย ฉันจะตายพร้อมกับประชาชนของฉันและด้วยเกียรติศักดิ์ศรีของฉัน”

ในขณะที่เกิดจลาจลอย่างหนักบริเวณอ่าว ได้มี 2 เหตุการณ์เกิดขึ้นในโซมาเลียซึ่งไม่ค่อยมีใครได้รู้เห็น คือ มีสตรีมุสลิมผู้เป็นชาวอพยพต่างยืนหยัดเคียงข้างหมอ ฮาวา อับดี และหัวหน้าชนเผ่าที่ต่อสู้กันมานานกว่า 25 ปี ได้ตกลงร่วมกันที่จะปกป้องหมอ ฮาวา อับดี และในที่สุด ด้วยความละเอียดต่อการประท้วงของผู้หญิง ตลอดจนการปกป้องจากนักรบของชนเผ่าต่างๆ ทำให้พวกนักรบหัวรุนแรงยอมถอยกลับไป จนในที่สุดคุณหมอ ฮาวา อับดี เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ และชาวโซมาเลียต่างสรรประเด็นผู้หญิงกับสงครามว่า “เราไม่เพียงแต่จะเป็นเหยื่อที่สิ้นหวังของสงครามกลางเมืองแต่เรายังเป็นผู้นำ เราเป็นผู้สร้างสันติภาพ เรามีความหวังต่ออนาคตของคนรุ่นต่อไป... เราสามารถที่จะทำได้ทุกสิ่ง”

ในที่สุด ประชาชนต่างเรียกร้องให้หมอ ฮาวา อับดี เป็นนายกเทศมนตรีหญิงคนแรกของเมือง

บรรณานุกรม

- กุดามะฮ์ (แปลและเรียบเรียง). 2549. **บทบาทของมุสลิมะฮ์ กับบางคำถามต่อการวางตัวในสังคม**. กรุงเทพฯ: สมาคมนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิม
- About El-Fadl, Khaled. 2001. **Speaking in God's Name: Islamic Law, Authority, and Women**. Oxford: Oneworld Publications.
- Aliyu, Ibrahim Ahmad. 2010. **Protection of Women's Rights Under the Shari'ah**. Makkah, Kingdom of Saudi Arabia: Dakwah Corner Bookstore.
- al-Hashimi, Muhammad Ali. 1996. **The Ideal Muslimah: The True Islamic Personality of the Muslim Woman**. Riyadh, Kingdom of Saudi Arabia: International Islamic Publishing House.
- Jawad, Haifaa. 1998. **The Rights of Women in Islam: An Authentic Approach**. London: Macmillan Press.
- Nik Noriani Nik Badli Shah. 2012. **Justice in Islamic and Western Legal-Political Thought: A Dual Heritage Affecting Gender Justice in Malaysia**. Kuala Lumpur: International Institute of Advanced Islamic Studies Malaysia.

ภาคผนวก

1. ภาพตราสัญลักษณ์
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
2. ความเป็นมาและอำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
3. การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ พูตรองคุณวุฒิ
และพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงาน
ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
4. วิธีการร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนและ
กระบวนการตรวจสอบ
5. แบบสอบถามเท็จจริงการละเมิดสิทธิมนุษยชน

รูปทรงดอกบัว

คือ ความมีคุณธรรม ความเอื้ออาทรระหว่างเพื่อนมนุษย์
อันเป็นจริยวัตรอันดีงามของคนไทย

รูปคนล้อมเป็นวงกลม

คือ การสร้างพลังความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคม
เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้เป็นส่วนสำคัญ
ในกระบวนการพัฒนาประเทศ

รูปมือ

คือ การร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งในระดับประเทศ
และระหว่างประเทศ ในการโอบอุ้มคุ้มครองศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ
ด้วยหลักแห่งความเสมอภาค และภราดรภาพ

สีน้ำเงิน

คือ สีของความเชื่อมั่นของประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคม
คือ ความมุ่งมั่น อดทนในการทำงานเพื่อประชาชน
คือ ความสามัคคี และการประสานพลังอย่างหนักแน่น
จากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรม
สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 256 และมาตรา 257 และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่ง และกรรมการอื่นอีกหกคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี และดำรงตำแหน่งได้วาระเดียว

อำนาจหน้าที่

1. ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรืออันไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เพื่อดำเนินการในกรณีที่ยืนยันว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

2. เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณี que เห็นชอบตามที่มิผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อ

สิทธิมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

3. เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครอง กระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

4. ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

5. เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

6. ส่งเสริมการเคารพและปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

7. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

8. ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์การเอกชน และองค์การอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

9. จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ และเสนอต่อรัฐสภา

10. ประเมินผลและจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อรัฐสภา

11. เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ในกรณีที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

12. อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแต่งตั้งคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงาน ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การแต่งตั้งคณะกรรมการชายแดนภาคใต้ และผู้ทรงคุณวุฒิ

เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามภารกิจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกอบพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 (9) และมาตรา 26 วรรคสาม และมติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงได้แต่งตั้ง**คณะกรรมการชายแดนภาคใต้** ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 73/2552 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2552 โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ประสานงานเพื่ออำนวยความสะดวกด้านสิทธิมนุษยชน ประสานงานเครือข่ายและสร้างองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและกฎหมายเพื่อคุ้มครองและปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ศาสตราจารย์อมรา พงศาพิชญ์	ประธานอนุกรรมการ
2. นายนิรันดร์ พัทธ์วิชะระ	รองประธานอนุกรรมการ คนที่ 1
3. นายไพบุลย์ วราหะไพฑูรย์	รองประธานอนุกรรมการ คนที่ 2
4. นายสมชาย หอมลออ	อนุกรรมการ

5. นายมุอำหมัด	ซาก็เจ๊ะหะ	อนุกรรมการ
6. นายโชคชัย	วงศ์ธานี	อนุกรรมการ
7. นางอังคณา	นิละไพจิตร	อนุกรรมการ
8. นายอับดุลอซีซ	ตาเดอินทร์	อนุกรรมการ
9. นางสาวพรเพ็ญ	คงขจรเกียรติ	อนุกรรมการ
10. นายสิทธิพงษ์	จันทร์วิโรจน์	อนุกรรมการ
11. นายปิยะ	กิจถาวร	อนุกรรมการ
12. นางสาวพุทธณี	กangkan	อนุกรรมการ
13. นายประสิทธิ์	เมฆสุวรรณ	อนุกรรมการ
14. นายประณู	สุวรรณภักดี	อนุกรรมการและเลขานุการ

ในการนี้ ได้แต่งตั้ง**ผู้ทรงคุณวุฒิ** เพื่อให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจน
ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย

1. ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
2. ดร. ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี
3. นายอนันต์ชัย ไทยประทาน
4. นางสาวชิตชนก ราอิมมูลา
5. นางสาวอลิสสา หะสาเมาะ
6. นายสงวน อินทร์รักษ์
7. นางไชรยา จามจุรี
8. นางปาตีเมาะ เปาะอิตตาโอะ

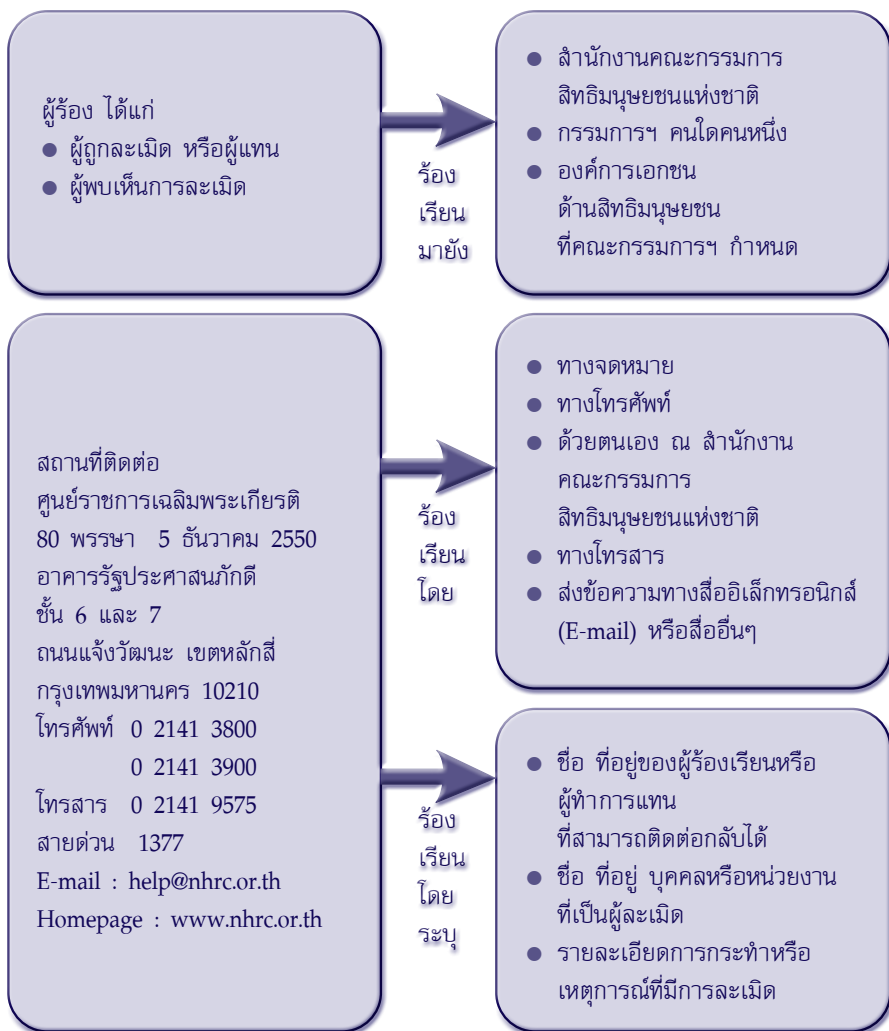
ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “**คณะกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้**” และปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 64/2554 ลงวันที่ 30 กันยายน 2554 คำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 53/2555 ลงวันที่ 28 กันยายน 2555 คำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 40/2556 ลงวันที่ 27 กันยายน 2556 และคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 29/2557 ลงวันที่ 29 กันยายน 2557 โดยนายไพบูลย์ วราหะไพฑูรย์ ทำหน้าที่รองประธานอนุกรรมการ และเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทำหน้าที่กรรมการและเลขานุการฯ

การแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้ และพนักงานเจ้าหน้าที่

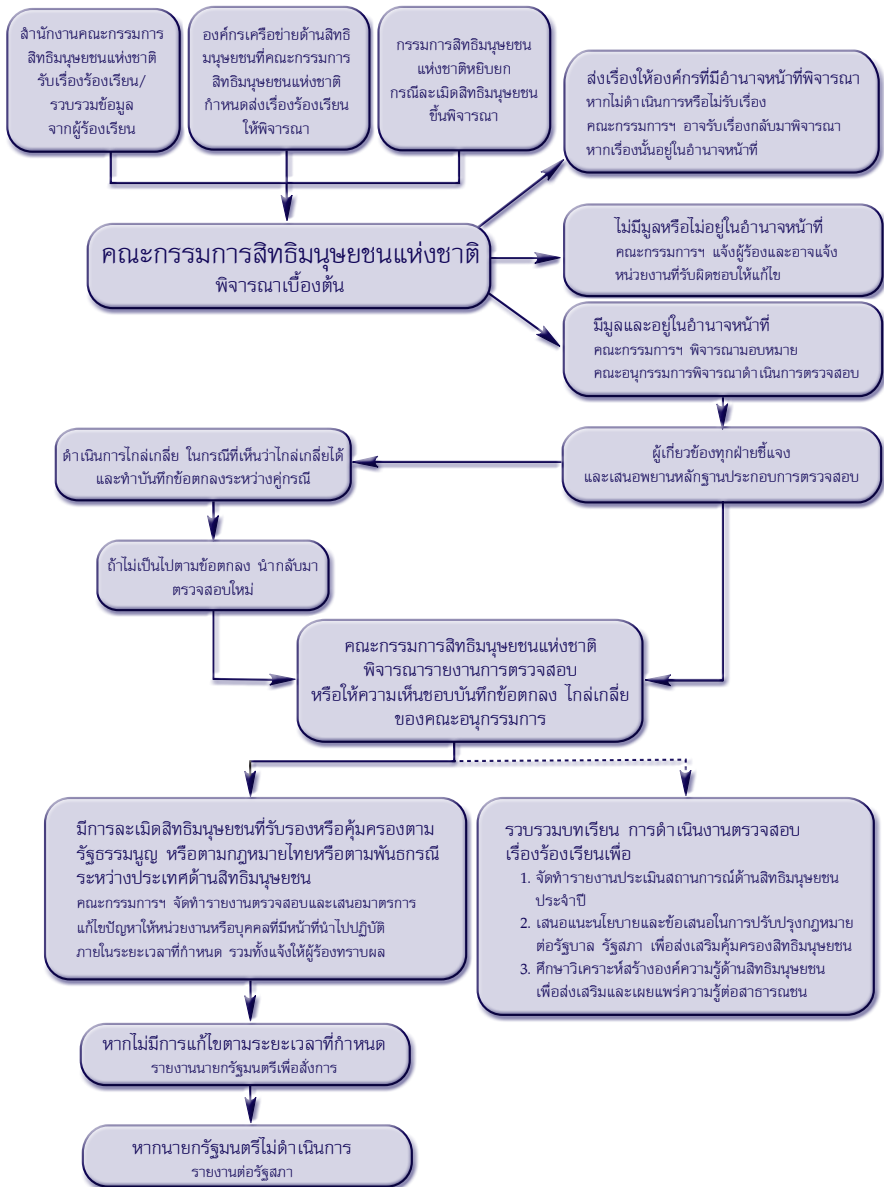
ต่อมา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 16/2553 เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2553 แต่งตั้ง**คณะกรรมการเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้ จังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาส** เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฯ ในพื้นที่ มีวาระ 6 เดือน ซึ่งต่อมาได้แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฯ ในการรับเรื่องร้องเรียนกรณีที่มีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ช่วยเหลือในการตรวจสอบและรวบรวมข้อเท็จจริงเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่มีผู้ร้องเรียนหรือปรากฏเหตุการณ์ขึ้นเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการฯ หรืองานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 9/2558 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2558

การร้องเรียนเมื่อถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

กระบวนการตรวจสอบเรื่องร้องเรียน

(ตัวอย่าง)

แบบสอบข้อเท็จจริงการละเมิดสิทธิมนุษยชน
คณะอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์
ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ประจำจังหวัด_____

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

เรื่อง.....

ข้อ 1 ประวัติส่วนตัวผู้ร้อง ☐ มาร้องด้วยตนเอง ☐ มาร้องแทน

ผู้ร้อง ชื่อ .....

วัน/เดือน/ปีเกิด ..... อายุ ..... ปี

หมายเลขประจำตัวประชาชน.....

สัญชาติ ..... เชื้อชาติ .....

อยู่บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ชื่อหมู่บ้าน .....

ถนน ..... ซอย .....

ตำบล/แขวง ..... อำเภอ/เขต .....

จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ .....

โทรศัพท์ .....

กำนัน ชื่อ ..... โทรศัพท์ .....

ผู้ใหญบ้าน ชื่อ ..... โทรศัพท์ .....

กรณีมาร้องแทนเพราะเหตุใด .....

.....

เกี่ยวข้องกับผู้ถูกละเมิดหรือขอความช่วยเหลือ หรือผู้ถูกควบคุมตัว หรือ

ผู้ต้องหา หรือจำเลย .....

ได้รับคำแนะนำจากใคร .....

ข้อ 2 ประวัติส่วนตัวผู้ถูกละเมิดสิทธิฯ เช่น ผู้ขอความช่วยเหลือ ผู้ถูก
ควบคุมตัว ผู้ต้องหา จำเลย

ชื่อ .....

วัน/เดือน/ปีเกิด ..... อายุ ..... ปี

หมายเลขประจำตัวประชาชน .....

สัญชาติ ..... เชื้อชาติ .....

อยู่บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ชื่อหมู่บ้าน .....

ถนน ..... ซอย .....

ตำบล/แขวง ..... อำเภอ/เขต .....

จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ .....

โทรศัพท์ .....

การศึกษาสูงสุด .....

สถาบัน ..... พ.ศ. ....

อาชีพ .....

ชื่อที่ทำงาน ..... รายได้เดือนละ ..... บาท

ข้อ 3 สถานภาพปัจจุบันครอบครัวของผู้ถูกละเมิดสิทธิฯ

บิดา ชื่อ ..... อายุ ..... ปี

ประกอบอาชีพ .....

มารดา ชื่อ ..... อายุ ..... ปี

ประกอบอาชีพ .....

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส

จดทะเบียนสมรส ☐ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

☐ หนังสือสำคัญการสมรสของคณะกรรมการอิสลาม
ประจำจังหวัด.....

คู่สมรส ชื่อ .....

วัน/เดือน/ปีเกิด ..... อายุ ..... ปี

การศึกษาของคู่สมรส .....

สถาบัน ..... พ.ศ. ....

อาชีพของคู่สมรส .....

ชื่อสถานที่ทำงาน ..... รายได้เดือนละ ..... บาท

สมรสแล้วมีบุตร ..... คน ชาย ..... คน หญิง ..... คน

คนที่ 1. .... อายุ ..... ปี

การศึกษา/อาชีพ .....

คนที่ 2. .... อายุ ..... ปี

การศึกษา/อาชีพ .....

คนที่ 3. .... อายุ ..... ปี

การศึกษา/อาชีพ .....

คนที่ 4 ..... อายุ ..... ปี

การศึกษา/อาชีพ .....

บันทึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้ถูกละเมิดสิทธิฯ เช่น ผู้ขอความช่วยเหลือ ผู้ถูก
ควบคุมตัว ผู้ต้องหา จำเลย (ประวัติกิจกรรมทางสังคมและทางการเมือง)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ 5 เคยร้องขอความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐ
ผู้ร้อง หรือผู้ขอความช่วยเหลือ หรือผู้ถูกควบคุม หรือผู้ต้องหา หรือจำเลย
เคยร้องขอความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐหรือไม่

☐ ไม่เคย

☐ เคย หน่วยงานใด

1. ....

2. ....

ผลการร้องขอความช่วยเหลือ.....

ข้อ 6 ข้อเท็จจริงเกี่ยวเรื่องที่ร้องเรียน

ข้าพเจ้า (ผู้ร้อง) ขอให้ถ้อยคำตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่ร้องเรียน
ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริง
ทุกประการ หากปรากฏภายหลังว่าข้อความที่กล่าวไม่เป็นความจริง ยกคำร้อง
ฉบับนี้เสียก็ได้

ลงชื่อ ..... ผู้ร้อง
(.....)
...../...../.....

(กรุณาส่งสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งลงชื่อรับรองสำเนาถูกต้อง)

ความเห็นของผู้สอบข้อเท็จจริง

- ☐ เห็นควรรับเรื่องนี้ไว้ดำเนินการ
- ☐ ไม่สมควรรับเรื่องนี้ไว้ดำเนินการ

บันทึกเพิ่มเติมของผู้สอบข้อเท็จจริง

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้สอบข้อเท็จจริง
(.....)
...../...../.....

**ความเห็นของอนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ด้านสิทธิมนุษยชน
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้**

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้ให้ความเห็น
(.....)
...../...../.....

ขอบคุณภาพประกอบจาก

<http://mautsalandeng.myreadyweb.com/article/topic-13012.html>

<http://www.southernreports.com/?p=934>

<http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9540000038199>

<http://www.bbc.co.uk/labuk/articles/about.html>

<http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=yyswim&month=05-2009&date=28&group=21&gblog=3>

<http://www.enn.co.th/11440.html>

<http://photobucket.com/images/muslim%20mosque>

<http://2g.pantip.com/cafe/blueplanet/topic/E10694955/E10694955.html>

<http://www2.pattani.go.th/web/index.php/2015-05-18-15-00-27/85-2015-05-19-08-52-45/87-2015-05-19-08-23-20.html>

<http://www2.manager.co.th/CyberBiz/ViewNews.aspx?NewsID=9560000036381>

[http://www.southpeace.go.th/th/Article/วิถึพลเมืองปลายด้ามขวาน-\(ตอนธิญาบหลากลี\).html](http://www.southpeace.go.th/th/Article/วิถึพลเมืองปลายด้ามขวาน-(ตอนธิญาบหลากลี).html)

<http://www.deepsouthwatch.org/node/639>

<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=3&chap=4&page=t3-4-detail.html>

<http://medinfo.psu.ac.th/pr/WebBoard/readboard.php?id=>

<http://travel.mthai.com/region/5993.html>

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 6 และ 7

ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง

เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 0-2141-3800, 0-2141-3900

สายด่วนร้องเรียน 1377

E-mail : www.nhrc.or.th

